

Makale Künyesi (Araştırma): Kolbaş, O. (2024). Dîvânçe-i Bâis'in yeni tespit edilen nüshası ve ekler. *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 9(2), 726-789.

<https://doi.org/10.32321/cutad.1478987>

DÎVÂNÇE-İ BÂİS'İN YENİ TESPİT EDİLEN NÜSHASI VE EKLER

Ozan KOLBAŞ¹

ÖZET

Kassâbzâde Ahmed Bâis, on sekizinci yüzyılın ortaları ile on dokuzuncu yüzyılın ilk yıllarında yaşamış bir şairdir. Biyografisi hakkında ayrıntılı bilgiler veren tespit edilebilen tek tarihî kaynak, Şeyhülislam Ârif Hikmet Bey'in şairler tezkiresidir. Bursa Mihaliç'te doğmuş, eğitimini İstanbul'da tamamlamış, Halim Geray Han'a hocalık vazifesiyle Rumeli'de Vize-Saray'a gitmiştir. Çeşitli görevlerde bulunduktan sonra, Bağdatlı İsmail Paşa'nın aktardığına göre 1215 (1800-1801) yılında Maraş'ta vefat etmiştir. Ârif Hikmet Bey'in verdiği bilgiye göre bilinen tek eseri dört cüz miktarı *Dîvân*'ıdır. Bu eserin, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'nde kayıtlı nüshası divânçe hüviyetindedir. Bu nüsha üzerine daha önce İdil Can Mamaş, Akın Zengin ve Bilge Kaya-Yiğit tarafından üç ayrı çalışma yapılmıştır. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi nüshasında, Bâis'e ait 1 kaside, 2 müseddes, 1 tahmis ve 57 gazel kayıtlıdır. Bu makalenin konusu olan Çorum Hasan Paşa Yazma Eser Kütüphanesi'nde kayıtlı yeni tespit edilen nüsha ise Bâis'e ait şimdiye kadar yayımlanmamış şiirleri ihtiva ettiği gibi onun edebî biyografisine dair yeni bilgilere ulaşılmasını sağlar. Toplam 124 manzumenin kayıtlı olduğu nüsha sayesinde, Bâis'e ait daha önce yayımlanmamış 2 kaside, kaside başlıklı 1 kıta-i kebire, 1 tahmis, 3 tarih kıtası, 37 gazel, 8 kıta, 7 matla ve 4 müfret daha ortaya çıkmıştır. Bâis'in Hoca Neşet'in talebelerinden biri olduğu, Şehbaz Geray Han'a ve Sünbülzade Vehbî'ye kasideler sunduğu, İsmail Begzâde Mehemed Beg'nin doğumuna, Şeyhülislâm Mekkî Mehemed Efendi'nin meşihat makamına getirilişine, *Asım İnşâsı Zeyli*'nin tamamlanışına ebcedle tarih düşürdüğü; Türk şairlerinin yanında 'Urff-i Şîrâzî, Sâib-i Tebrîzî ve Hâfız-ı Şîrâzî gibi Farsça şiir söyleyen şairlere nazireler yazdığı tespit edilmiştir. Bu çalışma ve yeni belirlenen nüsha, daha önce yapılan çalışmalardaki bazı yanlış bilgilerin tashih edilmesini de sağlamıştır. Bâis'in şiirler sunduğu, Kevâkibzâde nisbesiyle anılan kişinin kimliği ortaya çıkmış, daha önce Fâzıl-ı Enderûnî'nin bir gazeline nazire yazdığı belirtilmişse de ilgili gazelin Hâfız Hacı Tahir Efendi'nin şiirine nazire olduğu anlaşılmıştır. Bâis, gelenekten beslenen bir şair olmakla birlikte orijinal hayaller peşinde koşan, Sebki Hindî üslubunun ve bu üslup devresine mensubiyeti bilinen şairlerin etkisinde şiirler kaleme alan renkli ve değerli bir şairdir.

Anahtar kelimeler: Eski Türk Edebiyatı, Bâis, Dîvânçe-i Bâis, Sebki Hindî.

¹ Dr., The Ottoman Studies Foundation, ozankolbas@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-3509-6909>

GİRİŞ

Bâis'in biyografisi, tespit edilebildiği kadarıyla tarihî kaynaklar arasında yalnızca Şeyhülislam Ârif Hikmet Bey'in (ö. 1275/1859) şairler tezkiresinde yer alır. Bu kaynağın aktardığı bilgilere göre adı Ahmed'dir. Bursa Mihaliç'te doğmuş ve burada Kassâbzâde nisbesiyle şöhret bulmuştur. İstanbul'a gelerek Şehzade Medresesi'nde Firtaki Hasan Efendi'den okumuş, imtihan edildikten sonra mülazemet almaya hak kazanmış ve Bayburdîzâde'nin Halep mevleviyetinde müstahdemlik yapmıştır. Birkaç ay Bekir Paşazâde Hamdullah Bey'in Edirne mevleviyetinde mektupçuluk ve bir müddet de Abdullah Mollazâde'ye musahiplik yaptıktan sonra Halim Geray Han'a (ö. 1239/1823-24) hocalık vazifesiyle Rumeli'de Vize-Saray'a gitmiştir.² Yenice ayanı Topluzâde Mustafa Ağa'ya kâtip olmasının ardından Alev Paşa, Bâis'i yanına almış; Paşa'nın katline ferman çıktığı sırada Bâis'in savunma makamında yazdığı küçük tezkere sayesinde Paşa affedilmiş; Bâis, bunun üzerine divan kâtipliğiyle ödüllendirilmiştir.³ Maiyetiyle birlikte İstanbul'a gittiği sırada bir vesileyle firar ettiğinde İzzet Paşa hâline acımış ve ona merhamet göstererek maliye tezkireciliği payesini ve Divan-ı Hümayun hocalığını ihsan etmiştir. Rumeli valisi Şinasizâde'ye mektupçuluk yaptıktan ve bu vazifeyi terkten sonra Alev Paşa'nın kethüdalığından ayrılan Değirmenci Mustafa Paşa'ya divan kâtiibi olmuş, Paşa'nın ölümünden sonra Arış'ten döndüğü sırada, yaklaşık kırk yaşında Maraş'ta vefat etmiştir. Mühründe "Hayra her dem ola bâ'îş Ahmed" mısraının yazılı olduğu bilinmektedir (Ârif Hikmet, 2014, s. 49; Tuman, 1368, s. 108; Üzgör, 2002, s. 152). Sadeddin Nüzhet Ergun, *Türk Şairleri* adlı eserinde Bâis'in on dokuzuncu yüzyıl şairlerinden biri olduğunu söylemişse de (1936-1945, s. 691) hocası ve talebesi olarak zikredilen veya yanlarında bulunduğu şahsiyetlerin biyografilerinden hareketle on sekizinci asrın ikinci yarısında yaşadığı tespit edilmiştir (Mamaş, 1965, s. 1). Bağdatlı İsmail Paşa'nın (ö. 1920) *Keşfü'z-Zünûn Zeyli*'nde *Dîvân-ı Bâis* maddesi karşısına 1215 (1800-1801) yılında vefat ettiği kaydedilmiştir (1945, s. 492). Tahir Üzgör, ölüm yılını 1789 olarak vermişse de (2002, s. 152) hangi kaynağa dayandığı tespit edilemeyen bu bilginin doğruluğu şüphelidir.

² Halim Geray, 16 Muharrem 1186 (19 Mayıs 1772) tarihinde Vize-Saray olarak adlandırılan bugünkü Tekirdağ'ın Saray ilçesi yakınlarında Eydür adlı köyde doğar. Geray hanedanına mensup rehinliklerin, azledilmiş hanların, akrabaların ve yeni tayin olunan hanların büyüklerinin, muhtemel bir katliamdan korunmak amacıyla Rumeli'de İslimye, Yambolu, Tekirdağ ve Çatalca gibi yerlerde çiftliklere yerleştirildiği ve kendilerine salyane, has ve zeamet tahsis olunduğu bilinmektedir, bk. (İnalçık, 1997, s. 786). Bu durum, Halim Geray'ın Vize-Saray'da doğma nedenine açıklık kazandırması bakımından dikkate şayandır. Halim Geray'ın, III. Selim döneminde, 1219 (1804) yılının Mayıs ayından önce İstanbul'a yerleştiği bilinmektedir (Halim Giray, 2013, s. 1-3). 1815 yılında İstanbul'dan uzaklaştırılarak Vize'ye gönderilmişse de bu sürgünün Bâis'in biyografisinde herhangi bir yeri yoktur. Bâis'in Vize-Saray'a gidişi, Halim Geray'ın çocukluk veya ilk gençlik döneminde olmalıdır.

³ Ârif Hikmet Bey'in tezkiresindeki bu ifade, muğlaklığı nedeniyle çeşitli araştırmalarda farklı şekilde anlaşılmıştır. Bu nedenle, cümlenin orijinalini aktarmak yerinde olacaktır: "Yeñice a'yânı Toplı-zâde Muştafağa Ağa'ya kâtib olup ba'dehu 'Alev Paşa merķümü istişhâb édüp vezîr-i merķûmun katline irâde-i seniyye ta'alluk étdikte mütercem-i merķûmuñ taħrîr étdiği şukķa bâ'îş-i 'afvi oluđķa dîvân kitâbetiyle tekrîm étmîşdir." (2014, s. 49).

Ârif Hikmet Bey, Bâis'in âşıkane türde yazdığı dört cüz miktarı *Dîvân*'ının olduğunu belirtmektedir (2014, s. 49). Ergun, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar 3557 numarada müellif hattı küçük bir divan nüshasının olduğunu bildirmiştir. 29 varaktan ibaret bu nüsha içerisinde 1b-21b sayfaları arasında Bâis'e ait 1 kaside, 2 müseddes, Sâbit'in (ö. 1124/1712) gazeline 1 tahmis ve 1'i Farsça 57 gazel kayıtlıdır. Bâis, Ergun'a göre "tasannua ve kelime oyuncakçılığına fazla meraklı olmakla beraber divan tekniğine sahip değerli bir şairdir" (1936-1945, s. 691). Ergun'un aksine Dergâh Yayınları tarafından neşredilen *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*'nde "az sayıda âşıkane şiiri olan Bâis, önemsiz bir şairdir" ("Bais Ahmed", 1977, s. 299) hükmü verilmişse de herhangi bir temele dayanmayan bu görüş kabul edilemez.

Dîvânçe-i Bâis'in şimdiye kadar bilinen tek nüshası üzerinden bugüne kadar üç ayrı çalışma yapılmıştır: Bunlardan ilki, İdil Can Mamaş tarafından, Ali Nihad Tarlan'ın danışmanlığında hazırlanan mezuniyet tezidir. Bu çalışmada, önsöz ve Ergun'un *Türk Şairleri* adlı eserinden aktarılan yaklaşık bir buçuk sayfalık biyografik bilginin ardından *Dîvânçe*'nin transkripsiyonlu metnine yer verilmiştir (1965). İkincisi, Beyhan Kesik danışmanlığında, Akın Zengin tarafından hazırlanan yüksek lisans tez çalışmasıdır. Çalışmanın birinci bölümünde şairin biyografisine yer verilmiş, ikinci bölümünde *Dîvânçe*'nin şekil, üçüncü bölümde ise muhteva hususiyetleri ayrıntılı olarak alt başlıklar hâlinde incelenmiş, dördüncü bölüm transkripsiyonlu metne ayrılmıştır (2018). Üçüncü çalışma ise Bilge Kaya-Yiğit tarafından makale hâlinde neşredilmiştir. Bu çalışmada, Bâis'in biyografisinin aktarıldığı ve *Dîvânçe*'nin şekil ve muhteva özelliklerinin incelendiği bölümün ardından metnin, transkripsiyon harfleri haricinde Latin harflerine aktarılan popüler neşri gelir (2022). Tesis edilen metin, aynı nüshaya dayandığından, bazı kelimelerdeki okuma hataları ve imla farklılıkları haricinde her üç çalışmada da aynı olmakla birlikte, bu üç çalışma içerisinde tahlil bakımından en kapsamlısı en azından alt başlıkları barındırması hasebiyle Akın Zengin'in yüksek lisans tezidir.

Ârif Hikmet Bey, Bâis'in *Dîvân*'ı olduğunu belirtmişse de gerek İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'nde (İ) gerekse yeni tespit edilen Çorum Hasan Paşa Yazma Eser Kütüphanesi'nde (H) kayıtlı nüsha, divançe hüviyetindedir. Şimdiye kadar hazırlanan üç çalışmada Ârif Hikmet Bey'in verdiği bu bilgi gözden kaçırılmıştır. Önceki çalışmalarda yapılan bazı yorumlar ve varılan sonuçlar Bâis'e ait şiirlerin İ nüshasındakilerle sınırlı olduğu zehabından hareketledir. H nüshası bu durumu değiştirmekte, tespit edilmesi mümkün başka bir nüshanın değiştirmesi de ihtimal dâhilindedir. Bu nedenle elimizdeki nüshalardan hareketle, yeni tespit edilen nüshanın sondan eksik olması ve bazı kafiye harfleriyle yazılması gereken gazellerin nüshada bulunmaması sebebiyle Bâis'in şimdilik *Dîvân*'dan ziyade *Dîvânçe* sahibi olduğunu söylemek daha yerinde olur.

Bu makalede, *Dîvânçe-i Bâis*'in Çorum Hasan Paşa Yazma Eser Kütüphanesi'nde kayıtlı yeni tespit edilen nüshası tanıtılacak, nüshada kayıtlı şimdiye kadar görülmemiş şiirler üzerinden Bâis'in biyografisine katkı mahiyetindeki bilgiler değerlendirilecek ve bu nüsha sayesinde ortaya çıkan şiirlerin transkripsiyonlu metinleri neşredilecektir. H nüshası, İ nüshasındaki bütün şiirleri ihtiva etmektedir. Bu nedenle şimdiye kadar üç defa yayımlanan şiirler bir kez daha neşredilmeyecek; ancak çalışmanın son bölümünde, her

iki nüshada kayıtlı ortak şiirlerin nüsha farkları gösterilecektir. Şimdiye kadar yapılmış üç çalışma üç ayrı nüsha kabul edilerek bunlardaki okuma hatalarına da nüsha farkları arasında işaret edilecektir. Bu sayede, bu makalenin ek bölümünde yer verilen nüsha farklarının daha önce yapılan çalışmalarla mukayese edilmesi hâlinde *Dîvânçe-i Bâis*'in tam neşrine ulaşılacaktır. Bâis'in şiirleri üzerine yapılacak kapsamlı herhangi bir yorum yahut edebî tetkik makalenin sınırlarını aşacağından bu türden bir inceleme başka araştırmacılara bırakılmıştır.

Nüsha Tavsifi ile Nüshanın Düşündürdükleri

Yeni tespit edilen nüsha, Çorum Hasan Paşa Yazma Eser Kütüphanesi, Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu 2139 numarada kayıtlıdır. Divan mecmuası görünümündeki nüsha içerisinde iki ayrı eser mevcuttur. Nüshaya ait *Tüyatok Yazma Eser Katalog Fişi*'nde mecmua içerisindeki ilk eserin Bâis'e ait olduğu tespit edilememiş; şairin meçhul olduğu, ilk nüshanın muhtelif kişiler tarafından yazılmış kasideleri ihtiva ettiği belirtilmiş ve kitap adı "Divan (Muhtelif)" şeklinde kaydedilmiştir. Nüsha, sarı, turuncu ve yeşil renklerde çeharkûşe bordo meşin cilt içindedir. 205 x 134 - 130 x 90 mm. ebadındadır. 78 varaktır. Kağıdı aharlı ve krem renktedir. Reddadelidir. Zahriye sayfasına nüshanın duhul ve esas numaraları Arap rakamlarıyla yazılmıştır. Aynı sayfada Hâlîl Hamdî Efendi'ye ait tesahüp kaydına yer verilmiş, sayfaya Ahmed Feyzî Efendi'ye⁴ (ö. 1909) ait "Vaqafe-hû 'alâ-ehli'l-'ulûm es-Seyyid Ahmed Feyzî müftî-yi Çorum" yazılı vakıf ve "T.C. Çorum Vilayeti Milli Kütüphanesi" mührü basılmıştır. Aynı mühürler 35a, 54a ve 78a sayfalarına da kimi zaman teki kimi zaman ikisi birlikte vurulmuştur. Zahriyesinde, muhtemelen yaşlıca biri tarafından, lacivert mürekkepli kalemle, titrekle bir rikayla yazılmış Bâis'in biyografisine dair tahminler vardır:

(Dîvân-ı Bâ'îş) Şâ'ir Bâ'îş'e ve Dîvân'ına 'â'id biyografik eserlerde bir kayda teşâdüf edilmedi ise de Dîvân'ın ikinci yaprağının ikinci şahîfesinde 1224'de vefât eden Sünbülzâde Vehbî'niñ Dîvân'ının medhiyesine bakılırsa 'aynî 'aşırda yaşadığı ve dördüncü şahîfennin yaprağının ikinci şahîfesinde Mîhâliç nâ'ibi Kevâkibizâde'ye sunduğu kaşîdeye bakılırsa şâ'ir Bâ'îş'in de Mîhâliçli olması ihtimâli vardır.

Aynı kütüphanede kayıtlı farklı eserlere ait nüshalarla karşılaştırıldığında, eserlerin içeriğine dair tanıtıcı mahiyetteki bilgilerin zahriye sayfalarına not düşüldüğü görülmekte ve bu nedenle bu bilgilerin, aynı kişi tarafından yazıldığı anlaşılmaktadır. 2b sayfasının derkenarına, sayfada kayıtlı kasideyle bağlantılı olarak yine aynı el yazısıyla "Vehbî'niñ vefâtı 1224" notu düşülmüştür. Kütüphanedeki yazmaların çoğu Ahmed Feyzî Efendi'nin vakfi olduğundan yazının sahibi muhtemelen bu kişidir.

1b-34b sayfaları arasında Bâis'e, 35b-78a sayfaları arasında ise Servet'e (ö. 1180/1766-1767) ait şiirler kayıtlıdır.⁵ Bâis'in şiirlerini ihtiva eden bölümde, kasidelere ve musammatlara ait başlıklar ile gazellerin başındaki yalnızca *Harfû'l-elif* yazısı sürh

⁴ Ahmed Feyzî Efendi'nin biyografisi hakkında ayrıntılı bilgi için bk. (Şahin, 1989, s. 67-68).

⁵ İlgili sayfa aralığındaki *Dîvân-ı Servet* nüshası, bu divan üzerine hazırlanan yüksek lisans tezi çalışmasında değerlendirilmiş, *Dîvânçe-i Bâis*'e dair herhangi bir tespite yer verilmemiştir, bk. (Özdemir, 2015).

mürekkepledir. *Dîvânçe-i Bâis*'ten farklı olarak *Servet*'in mahlası, geçtiği her yerde sürhlerdir. Satır sayısı, muhtelif sayfalarda 15 ve 19 arasında değişmektedir. Metinler, nesih-talik arası bir hatla yazılmıştır. *Dîvân-ı Servet*'in kaydedildiği sayfanın sonlarına doğru yazı türü divanî kırmasına kaymıştır. Özellikle *Dîvânçe-i Bâis*'in kayıtlı olduğu bazı sayfaların a ve b yüzlerinde, sayfaların üst kısımlarına denk gelen ilk satırlardaki mısralar silik ve karışık olduğundan zorla okunabilmekte, kimisi de çözümsüz kalmaktadır. 34b sayfasındaki reddadenin bir sonraki sayfada takip edilmemesi nedeniyle Bâis'e ait matla veya müfret nazım şekliyle yazılmış şiiri/şiirleri ihtiva eden bazı varakların veya belki de istinsah tarihinin de yazılı olduğu tek bir varağın eksik olduğu anlaşılmaktadır.

Dîvânçe-i Bâis'in elimize ulaşan son sayfasında herhangi bir istinsah kaydı ve tarihi yoksa da hemen ardından gelen *Dîvân-ı Servet*'in sonunda 3 Zilhicce 1197 (30 Ekim 1783) kaydı bulunmaktadır.⁶ Her iki eserin aynı kaleminden çıktığını düşündürecek yazı karakterinden dolayı Bâis'e ait şiirlerin de bu yılda veya biraz öncesinde istinsah edildiği tahmini yürütülebilir. Bâis'in ölüm yılı Bağdatlı İsmail Paşa'nın bildirdiği gibi 1215 (1800-1801) ise, nüshanın, şairin ölümünden tahmini on sekiz yıl önce derlendiği sonucu çıkar. Ârif Hikmet Bey'in verdiği bilgiye göre yaklaşık kırk yaşında vefat ettiği kabul edilirse, H nüshası, Bâis henüz yirmi iki yaşındayken derlenmiş olur. Bu durumda ömrünün geri kalanında, yani on sekiz yıl içinde yazılması muhtemel şiirlerin akıbeti meçhuldür. O hâlde bu nüshanın da şiir sayısı bakımından eksik olduğu düşünülebilir. Ancak nüshada, tüm bu hesapları alt üst eden bir durum söz konusudur: *Dîvânçe-i Bâis*'te kayıtlı üç tarih kıtasının üçü de 1197 (1783) yılından sonraki senelerde yaşanan olaylar için kaleme alınmıştır. Örneğin, Mekkî Mehmed Efendi'nin (ö. 22 Cemaziyelevvel 1212/12 Kasım 1797) şeyhülislamlık makamına getirilişine düşürülen tarihin son beyti silik olsa dahi bu zatın ilk olarak 1202 (1787), ikinci defa 1205 (1791) yılında bu göreve getirildiği tarihî kaynaklarca sabittir (Özcan, 2003, s. 577). 1202 (1787) veya 1205 (1791) yılında gerçekleşen bir olay üzerine yazılmış şiirin 1197 (1783) yılında istinsah edilmiş nüshaya kaydedilmesi mümkün değildir. Öyleyse *Dîvânçe-i Bâis* nüshasının ardından gelen *Dîvân-ı Servet*'in 1197 (1783) yılında istinsah edildiği, *Dîvânçe-i Bâis*'in daha sonraki yıllarda kopyalandığı, fakat sonradan birinci sıraya alınarak *Dîvân-ı Servet* ile aynı cilt içerisinde tekrar ciltlendiği varsayımı öne sürülebilir. Diğer bir ihtimal, *Dîvân-ı Servet*'in 1197 (1783) yılında istinsah edilmesinden birkaç sene sonra nüshanın baş tarafındaki boş sayfalara *Dîvânçe-i Bâis*'in istinsah edildiğidir. İlgili tarih manzumelerinin nüshaya sonradan kaydedilmiş olabileceği de düşünülebilir. Ancak bu ihtimaller içerisinde en makulü birinci ve ikincisidir. Bu arada her iki metinde gerek başlıklarda kullanılan sürh, gerek ana metnin yazıldığı siyah mürekkep ile harf karakterlerinin hemen hemen aynı olduğunu da söylemek gerekir. Bu benzerlik, her iki eserin, aradan uzun süre geçmeden yazıldığını düşündürülebilir.

⁶ İstinsah tarihi 1197 şeklinde kaydedilmesine rağmen gün ve ay açıkça belirtilmemiştir. Ancak sene kaydının altına "ff" ibaresinden sonra 3 rakamı ve zâ harfi yazılmıştır. Bu harfin, hicri ay kısaltmalarında herhangi bir karşılığı olmamakla birlikte Zilhicce'nin tarihî metinlerde zel harfiyle kısaltıldığı bilinmektedir (Kütükoğlu, 2013, s. 69). Bu nedenle zel yerine yazılmış bir zâ harfinin söz konusu olabileceği düşünüldüğünden nüshanın Zilhicce ayında istinsah edildiği sonucuna varılmıştır.

Dîvânçe-i Servet'in ardından nüshanın 78b sayfasına, fevaid kabilinden, Esad Muhlis Paşa'nın (ö. 1267/1851) mektupçusu Seyyid Derviş Ahmed Efendi'nin babası, Yanbolu'da vefat eden Gelibolu valisi Alî Âlî Efendi'nin vefatı ve mezar taşı hakkında bilgiler aktarılmış; ardından, mezar taşında kayıtlı olduğu belirtilen ve 1205 (1790-1791) yılını veren "Cihândan 'âlem-i 'uqbâya 'azm étدی 'ALİ 'ÂLİ" mısraı kaydedilmiştir. Aktarılan bilgiye göre; mezar taşında yazan bu tarih mısraının başına, Esad Muhlis Paşa'nın "kâtib-i dîvânî bégefendi" tarafından yedi beyit ve bir mısra eklenmiş; toplam sekiz beyitlik bu şiir, sayfanın ortasından itibaren nüshaya derc edilmiştir. Arka kapağın iç sayfasında ise Esad Muhlis Paşa tarafından düşürülmüş iki tarih manzumesi yer alır. Bunlardan ilki, üç beyitten müteşekkildir ve 1242 (1826) yılında vuku bulan Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılışına (Beydilli, 2012, s. 454) söylenmiştir. "Tîg-ı ser-tîz-i şerî'atle şehen-şâh-ı cihân" mısraıyla başlayan bu manzume, Esad Paşa'nın yazma ve basma *Dîvânçe*'sinde de kayıtlıdır (Esad Muhlis Paşa, t.y., vr. 1b; *Dîvânçe-i Es'ad Paşa*, 1268, s. 39-40). *Dîvânçe-i Es'ad Paşa*'nın tespit edilen müellif hattı⁷ yazma nüshası ile taş baskısında yer almayan, aynı sayfada kayıtlı bir diğer tarih kıtası ise dokuz beyittir ve tahrip olan bir selsebilen Esad Muhlis Paşa tarafından ihyası için söylenmiştir. Son mısraı, "Yapıldı Muhlîsâ bu selsebîl evvelkiden a'lâ" şeklindedir. Bunların haricinde yine aynı sayfada, kim tarafından kaleme alındıkları belirtilmeyen iki manzume mevcuttur: İlki, Keçecizâde İzzet Molla'nın (ö. 1245/1829) *Hazân-ı Âsâr* adlı *Dîvân*'ında yer alan (Şahin, 2004, s. 748), yeniçerilerin isyankârlığına vurgu yapan ve "Tecemmu' eyledi meydân-ı lahme" mısraıyla başlayan iki beyitlik kitadır. Hemen ardından kaydedilen ve "Pür édüb naqş-ı nişân her tarafuñ" mısraıyla başlayan ikinci kıta ise yine aynı konuyu işler ve İsmet Begzâde Mîr Ârif Efendi tarafından (Ayar, 2005, s. 134) söylenmiştir. İzzet Molla'ya ait kıtanın nüshada kayıtlı şeklindeki bazı kelimeler, varyant cihetiyle orijinalinden farklıdır. Her iki kıta, Sahnâflar Şeyhizâde Mehmed Esad Efendi'nin (ö. 4 Safer 1264/11 Ocak 1848) *Üss-i Zafer* adlı eserinde peş peşe kayıtlı olduğu için (Ayar, 2005, s. 134) buradan istinsah edilmeleri muhtemeldir.

Dîvânçe-i Bâis'e dâhil kaside başlıklarında, ilgili kasidenin kime hitaben veya hangi olay karşısında yazıldığı belirtildiğinden, müstensihnin, Bâis'in şiirlerini kaleme alma nedenini bilecek kadar ondan haberdar olduğu, şiirini takip ettiği veya bu konuda bilgilerin kayıtlı olduğu herhangi bir nüshayı istinsah ettiği anlaşılmaktadır.

Başı (1b): Lâne-sâz-ı Tübâ-yı Cinân Olan Merhûm Şehbâz Hân'a Taqdim
Olinan Kaşide-i Belîgadur

Çeşm-i Tâtâr'uñ Hulâgû-veş şehâ hûn-rîz olur
Şaff-ı müjgânüñ o demde leşker-i Çingîz olur

Sonu (34b): Eger şemm eyleseydi perçem-i pür-çîn-i dil-dârı
Açardı çin-seher bād-ı şabâ dükkân-ı 'atfârı

⁷ *Dîvânçe-i Es'ad Paşa* üzerine yapılan metin ve tahlil çalışmaları Ramazan 1268 (Temmuz 1852) tarihli taş baskısını esas alır, bk. (Çöğenli vd., 1992; Serdaroğlu, 1994). Tespit edebildiğim kadariyle bugüne değin herhangi bir çalışmada zikredilmeyen ve müsvedde özelliği gösteren 28 varaklık bu yazmanın müellif hattı olduğuna işaret eden pek çok düzeltme, *şahh* kaydı ve bizzat Paşa'nın ağzından yazılmış açıklama notu vardır: "Muqaddemâ Es'ad mahlaşıyla söylenen gâzellerimizdendir" (Esad Muhlis Paşa, t.y., vr. 22b).

Nüshada Kayıtlı Nazım Şekilleri ve Bazı Tashihler

Nüshada, Bâis'e ait 3'ü kaside, 1'i medhiye içerikli kıta-i kebire, 2'si müseddes, 2'si tahmis, 3'ü tarih kıtası, 94'ü gazel, 8'i kıta, 7'si matla ve 4'ü müfret olmak üzere toplam 124 adet manzume kayıtlıdır. Dördüncü sıradaki medhiye içerikli yirmi bir beyitlik *-dür* redifli şiire kaside başlığı atılmasına rağmen matla beyti kendi içinde kafiyeli değildir. Bu nedenle istinsahta bir hata yoksa muhteva itibarıyla kaside, nazım şekli itibarıyla kıta-i kebire olarak değerlendirilmesi gerekir. Nüshada, Farsça ve Arapça yazılmış toplam 11 manzume kayıtlıdır. Gazellerden 5'i ve müfretlerden 1'i Farsça olduğu gibi kıtalardan 3'ü, matlalardan ve müfretlerden ise toplam 2'si Arapça yazılmıştır.

H nüshasının bugün için önemli katkılarından biri Bâis'in **İ** nüshasında yer almayan iki kasidesini ihtiva etmesidir. İlk iki sırada yer alan bu kasideler otuz iki ve yirmi beş beyitten müteşekkildir. **İ** nüshasında, esasında kaside nazım şekliyle kaleme alınmış yalnızca bir şiir mevcuttur. Ancak **H** nüshasında kasideler arasında yer alan *elmās* redifli bu şiir, **İ** nüshasında gazellerin arasına kaydedildiği için hem Sadeddin Nüzhet Ergun'un *Türk Şairleri* adlı eserinde hem de şimdiye kadar yapılan üç çalışmada gazel olarak değerlendirilmiştir (1936-1945, s. 691; Mamaş, 1965, s. 52-55; Zengin, 2018, s. 174-176; Kaya-Yiğit, 2022, s. 342-343).

H nüshasında, kasidelerin ardından, **İ** nüshasında da bulunan 2 müseddes ve Sâbit'in gazelini tahmis gelir. Beş bentlik Fehîm-i Kadîm'in (ö. 1057/1647) gazelini tahmis ile on bir, dokuz ve altı beyitlik 3 adet tarih kıtası ise yalnızca **H** nüshasında kayıtlıdır.

İ nüshasında toplam 57 gazel mevcuttur.⁸ Bilge Kaya-Yiğit, bu nüsha üzerinden hareketle Bâis'in *bā, se, cīm, çīm, hı, zel, zāt, tı, zı, 'ayn, vāv, hā* ve *yā* harfleriyle kafiyeli veya redifli herhangi bir manzume yazmadığını belirtmiştir (2022, s. 300).⁹ **H** nüshasında **İ**'dekiler de dâhil toplam 94 gazel bulunur. Nüshada kayıtlı gazellerin kafiye veya redif harfine göre sayı dökümü şu şekildedir: *Harfû'l-elif*: 7; *Harfû'l-bā*: 5; *Harfû't-tā*: 2; *Harfû'l-cīm*: 1; *Harfû'l-hā*: 1; *Harfû'd-dāl*: 3; *Harfû'r-rā*: 21; *Harfû'z-zā*: 9; *Harfû's-sîn*: 1; *Harfû'l-şîn*: 4; *Harfû'ş-şād*: 1; *Harfû'l-fā*: 3; *Harfû'l-kāf*: 4; *Harfû'l-kāf*: 1; *Harfû'l-lām*: 2; *Harfû'l-mīm*: 7; *Harfû'n-nūn*: 8; *Harfû'l-vāv*: 2; *Harfû'l-hā*: 6 ve *Harfû'l-yā*: 6. Bu durumda **H** nüshasından hareketle Kaya-Yiğit'in hükmü *se, çīm, hı, zel, zāt, tı, zı, 'ayn* ve *ğayn* kafiye veya redif harfleriyle yazılmış gazellerin şimdilik tespit edilemediği; *bā, cīm, vāv, hā* ve *yā* kafiye veya redif harfleriyle kaleme alınmış gazellerinin bulunduğu yönünde tashih edilmelidir. Nitekim ileride tespit edilmesi muhtemel yeni bir divan nüshasında, ilgili harflerle yazılmış gazellerin çıkması ihtimal dâhilindedir.

⁸ Gazel sayısı, Ergun'un, Mamaş'ın ve Zengin'in çalışmalarında 59, Kaya-Yiğit'in makalesinde ise 58 olarak geçer, bk. (1936-1945, s. 691; 1965, s. 2; 2018, s. 20; 2022, s. 300). Mamaş ve Zengin, **İ** nüshası içerisinde, 27a sayfasında kayıtlı Farsça şiiri Bâis'e ait gösterdiği için bu sayıyı vermiştir. Mamaş, bu şiiri saymasına rağmen metne almamış; Zengin, transkribe etmeden tıpkıbasım hâlinde tezinin Farsça şiirler bölümüne eklemiştir, bk. (2018, s. 204). Diğer yandan her dört araştırmacı da gazeller arasına kaydedilen *elmās* redifli şiiri, esasında kaside olduğunu gözden kaçırarak gazel sayısına dâhil etmiştir.

⁹ Kaya-Yiğit belirtmemesine rağmen **İ** nüshasında *ğayn* kafiye harfiyle yazılmış herhangi bir şiir de yoktur.

H nüshasında sekizinci sırada yer alan *olur* redifli gazelin mahlas beyti, yeri boş bırakılarak nüshaya kaydedilmemiştir. Hemen ardından gelen dokuzuncu sıradaki *-dur eglencemüz* redifli gazel ise Fatî'nin (ö. 1283/1866) *Hâtîmetü'l-Eş'âr* adlı tezkiresinde ve bir şiir mecmuasında, Sîret mahlasıyla şiirler yazan ve Bâis'in hocalık yaptığı Halim Geray Han'ın oğlu olan Şehbaz Geray Han'a (ö. 1252/1836-37) ait gösterilmiştir (Çiftçi, 1996, s. 231; Kaya, 2019, s. 240).¹⁰ Şiir, bu kaynaklara göre beş beyitken **H** nüshasında toplam dokuz beyittir. İlgili gazel, çeşitli çalışmalarda da Fatî'nin kaynaklığında Sîret'e atfedilmiştir (Burusalı Mehmed Tâhir, 1335, s. 26; Tuman, 1368, s. 669; İsen vd., 2012, s. 283).¹¹ Tezkirelerde kimi zaman şahit beyitlerin aidiyetinde problem olduğu bilinmekteyse de bu konuda şimdilik kesin bir sonuca varmak mümkün değildir. Ancak şiirin, kaynaklarda birkaç parça manzumesi olduğu belirtilen Sîret'ten ziyade Bâis'e ait olma ihtimali daha yüksektir ve Bâis ile aralarındaki biyografik ilişki nedeniyle Sîret'e atfedildiği düşünülebilir.

Kıta, matla ve müfret nazım şekliyle yazılmış şiirler de yalnızca **H** nüshasında mevcuttur.¹² Kıtalarından 7'si iki beyitten, 1'i ise beş mısralık iki bentten müteşekkildir. Matlaların sayısı 7, müfretlerinki 4'tür.

Tüm bunlardan hareketle, **H** nüshasının tespit edilmesi sonucunda Bâis'e ait 2 kaside, kaside başlıklı 1 kıta-i kebire, 1 tahmis, 3 tarih kıtası, 37 gazel, 8 kıta, 7 matla ve 4 müfret daha ortaya çıkmıştır. Ârif Hikmet Bey, Bâis'in dört cüz miktarı *Dîvân*'ı olduğunu belirtmekteyse de bunun kaç sayfaya tekabül ettiği muğlaktır. Divançe yerine divan tabirini kullanması dikkate şayandır. Bir formanın (cüzün) 10 varaktan (20 sayfa) oluştuğu düşünülürse (Bilgin, 2013, s. 369-370) Bâis'e ait divanın aktarılan bilgiye göre 40 varak (80 sayfa) civarında olması gerekir. Elimizdeki nüsha 34 varaktan (68 sayfadan) oluşmaktaysa da bahsedilen türde bir nüshanın ne kadar şiiri ihtiva edeceği, sayfa ve yazı boyutuna göre değişiklik arz edeceğinden bu konuda herhangi bir tahmin yürütmek zordur.

Bâis'in Edebî Biyografisine Katkılar

Yeni tespit edilen bazı şiirler, Bâis'in biyografisiyle bağlantılı muhteviyatı itibarıyla dikkate değerdir. **H** nüshasında kayıtlı üç kaside, konuları hakkında malumat veren başlıkları barındırmaları ve bu sayede Bâis'in muhitine dair bilgiler aktararak edebî

¹⁰ *Fatî'nin Tezkiresi* özelinde dikkati çeken bir diğer husus Halim Geray Han'ın İstanbul'dan Silivri kazasındaki Çatalca'ya gönderildiği yönünde verilen bilgidir, bk. (Çiftçi, 1996, s. 168). Hâlbuki başka kaynaklar Vize'ye gönderildiğini söyler, bk. (Halîm Girây, 2019, s. 27). Bu farklılık, Fatî'nin Halim Geray ve oğlu Şehbaz Geray Han hakkında verdiği bazı bilgilerde problemler olduğunu göstermesi açısından dikkat çekicidir.

¹¹ Ayrıca aynı kafiyeye ve redifle Beylikçi İzzet Bey (ö. 25 Şaban 1224/ 5 Ekim 1809) tarafından yazılmış 8 beyitlik bir gazelin bulunduğunu da kaydedelim, bk. (Şen, 1995, s. 165).

¹² **İ** nüshasının 26b sayfasına, "Es'ad Efendi" ve "Kıta'a" başlıkları altında Sahnâflar Şeyhizâde Mehmed Esad Efendi'nin *Üss-i Zafer* adlı eserinde geçen (Ayar, 2005, s. 262) ve "Birisî düşmen-i devlet birisî düşmen-i dîn" mısraıyla sonlanan kıtası kaydedilmiştir. Zengin, bu kıtayı Bâis'e aitmiş gibi çalışmasına dâhil etmişse de (2018, s. 199) kıtanın ona ait olmadığı açıktır.

biyografisine katkı sağlamaları bakımından önemlidir.¹³ Bu manzumelerden ilki, şairin hayatında önemli rol oynayan ve hocalık yaptığı Halim Geray Han'ın babası Şehbaz Geray Han için yazılmış olmalıdır. Halim Geray'ın Şehbaz adında bir oğlu varsa da memduhun, kaside başlığında “merhûm” olarak anılması, şiirin kime sunulduğu konusunda yol göstericidir. Nitekim, Halim Geray'ın oğlu, *Dîvânçe-i Bâis* ile aynı cilt içerisindeki *Dîvân-ı Servet*'in istinsah edildiği 1197 (1782-1783) yılından (!) çok sonra, 1252 (1836-37) senesinde vefat etmiştir (Burusalı Mehmed Tâhir, 1335, s. 26). Bu nedenle kasidenin sunulduğu kişi muhtemelen Halim Geray Han'ın babasıdır. Şehbaz Geray Han, 27 Zilkade 1201 (10 Eylül 1787) tarihinde hanlığa getirilmiş, 27 Zilkade 1207 (6 Temmuz 1793) tarihinde ise vefat etmiştir (Halim Giray, 2013, s. 2, n. 5; 111). Buradan hareketle kaside, muhtemelen bu tarih aralığında yazılmıştır.

İlk beyitlerde Şehbaz Han'ın sırasıyla gözleri, dudakları, süzgün bakışları, dudaklarından dökülen sözleri, yay kaşları ve kirpikleri güzellik unsurları etrafında methedilir. Altıncı beyitte tüm bu güzelliklerin övülmesinin Han'a verilecek bir hediye olduğu belirtilirken ardından memduhun adı zikredilir. Bundan sonraki beyitlerde Han'ın kişilik özellikleri sultanlara yaraşır vasıflarla övgü konusu edilir. Gücü, kuvveti, himmeti, savaşçı kimliği, düşman karşısındaki etkileyiciliği, ikbali, tacı, tahtı, sarayı, baskın faaliyetleri, lutuf sahibi oluşu ve kulları, kaside nazım şeklinin imkân verdiği mübalağayla vafedilir. Yirmi beşinci beyit ve devamı fahriyeye ayrılmıştır. Bu beyitte mahlasını zikreden şair, sonrasında kendi şiirini över. Özellikle yirmi yedi numaralı beyitte Hoca Neşet'in (ö. 1222/1807) adını anması ve kendisini, şiir vadisinde talebeler yetiştiren bu önemli şairin öğrencisi olarak addetmesi, biyografisi açısından elde edilen yeni bir bilgi olması itibarıyla bir hayli önemlidir:

Neş'et-i feyz-âverûn tilmîziyem kim her nefes
Himmetiyle kil-k-i tab'um dehre 'anber-bîz olur (Bâ'îş, H, vr. 2b)

Hemen ardından gelen beyitte kendisinin Hâkânî (ö. 595/1199) gibi şiir memleketine şah, Mîr¹⁴ ve Husrev'in (ö. 725/1325) ise değersiz birer kul olduğunu belirtir. Otuz birinci beyitte mahlasına tekrar yer vererek dua bölümüne geçer ve Şehbaz Han'a iyi dileklerde bulunduğu otuz ikinci beyitle kasidesini sonlandırır.

¹³ Bâis'in elimize geçen şiirleri arasında dinî içerikli herhangi bir kaside yoktur. Gazeller arasında yer alan ve daha önce yayımlandığı için metni bu çalışmaya dâhil edilmeyen;

Berber-i sîmîn-ber nâzûk-edâdur Muştafâ
Ber-güzîde hûblardan muştafâdur Muştafâ (Bâ'îş, H, 10b-11a; Bâ'îş, İ, 2b)

matlalı şiirin Hz. Muhammed'e yazılmış bir naat olduğu öne sürülmüş ve bu yönde şerhi yapılmışsa da (Zengin, 2018, s. 35) bu gazelin Mustafa adlı bir berber güzeline yazıldığı ve muhteviyatı itibarıyla şehrengiz türüne yakın bir özellik sergilediği (Kaya-Yiğit, 2022, s. 342-343) açıktır.

¹⁴ Mîr olarak anılan şair, beyitlerde genellikle Emîr Husrev-i Dihlevî ile birlikte anıldığı tespit edilen ve Sa'dî-yi Hindîstân namıyla tanınan Hasen-i Seczî (ö. 737/1337?) olmalıdır. Delhi Türk Sultanlığı hükümdarı Gıyâsüddîn Balaban (ö. 1287) ve oğlu Muhammed Kaan'ın (ö. 1285) saray şairlerinden biri olan Hasen-i Seczî, Emîr Husrev-i Dihlevî ile de yakın ilişki içindedir. Diğer şairlere ait şiirlerin yanında on altıncı yüzyıl şairlerinden Halife Çelebi'nin şiirlerinde de mahlasları birlikte zikredilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bk. (Güneş, 2023, s. 133-134).

İkinci kaside, Sünbülzâde Vehbî'nin (ö. 1224/1809), tertip ettiği divanlarını güzelleme ve övme amacıyla yazılmıştır. Vehbî, bu şiirde Allah'ın kendisine yetenek bahsettiği, beline kılıç kuşatılarak şiir mülküne sultan olmuş, taht sahibi bir şair olarak vasedilir. Arapça, Türkçe ve Farsça yazdığı şiirleri ihtiva eden divanıyla Hicaz, Rum ve İran iklimini fethettiği; her birinde orijinal (*nev-edā*) mazmunları içeren şiirlere yer verdiği belirtilir. Şiirdeki kudretini ifadeye kâfi olması nedeniyle savaşırlara mahsus özelliklerle ilişkilendirilen şairlik kabiliyeti, bu vesileyle kahramanlara yaraşırmasına övülür. Devrindeki diğer şairlerin Vehbî'yi kıskandığı ve bu kahramana karşı savaş ilan ettikleri; ancak hepsinin, onun kuvveti karşısında hüsrana uğradığı ve hüner meydanının Vehbî'ye kaldığı belirtilir. Kasidede ifade edildiğine göre; Sultan Selim (ö. 1223/1808), onun nazm âleminin Husrev'i olduğunu anlamış, rakipleriyle giriştiği mücadeleyi beyan etmesi amacıyla emir vermiş; Vehbî, bu emir üzerine belîğ bir şekilde kaleme aldığı şiirlerini bir araya getirerek Şevket (ö. 1111/1700) üslubunda bir divan tertip etmiştir. Yirminci beyit itibarıyla divanın ve şiirlerin övgüsüne geçilmiş, yirmi beşinci beyitte söz sultanı olarak nitelendirilen Vehbî'den vassetme konusundaki kusurlarının affı dilenerek kaside tamamlanmıştır. Yazılan bu kaside ve kasidede ön plana çıkan söylem, Bâis'in mücadeleye girişen şairler arasında yer almadığını, Sünbülzâde Vehbî'nin şairlik kudretini kabul ve takdir ettiğini göstermektedir.

Daha önce yayımlandığı için bu çalışmaya dâhil edilmeyen, H nüshasında üçüncü sırada yer alan yirmi iki beyitlik *elmās* redifli şiir, İ nüshasında herhangi bir açıklayıcı başlığa yer verilmeden gazeller arasına kaydedilmiştir. Başlığında “kaşîde-i peççe” olarak tavsif edilen manzumenin, ilim irfan rütbesine nail olduğu belirtilen Ahmet Paşazâde İbrahim Beg için yazıldığı belirtilmiştir. İbrahim Beg'in güzelliğinin ele alındığı ve çeşitli benzetme unsurları üzerinden işlendiği şiirin on birinci beytinde şairin mahlası, on ikinci beytinde ise Nâsîd Efendi'nin adı geçer. On altıncı beyit itibarıyla tegazzül başlar. Şair, söz ehlinin İbrahim Beg'e şiirler sunduğunu, kendisinin de bundan cesaret alıp bu şiiri kaleme aldığını belirtir ve memduhundan ihsan dileyerek himmetine mazhar olması durumunda daha fazlasını yazacağını söyler. Son beyit, duaya ayrılmıştır. Kasidenin sunulduğu zatın kimliği tespit edilememişse de şairleri destekleyen ve Bâis'i himaye edebilecek kudrette biri olduğu anlaşılmaktadır.

Başlığında kaside olduğu belirtilen ancak ilk beytinin mukaffa olmamasından dolayı şimdilik kıta-i kebire nazım şekliyle yazıldığı söylenebilen şiir, müderris-i kiramdan Mihaliç naibi Kevâkibzâde Efendi'ye takdim olunmuştur. Bu zatın, fesahat arsasında marifet kahramanı olduğu, yaratılışının Döldül'e, dilinin Zülfikar'a benzediği belirtilir. Belagat ehlini kendisine hayran bırakan bu zatın yazdığı şiirler, güzellerin yanağındaki tüyler gibidir. Mihaliç'e şeref verdiği; güzel söz söyleme kabiliyetiyle mücehhez hüner sahibi biri olduğu ve kıymetli kimselerin değerini takdir edebildiği belirtilir. Memduhun vasfını esasında daha iyi övebileceğini belirten Bâis, avare gönlü anber kokulu zülüflere bağlandığı için bunu başaramadığını söyler. Kevâkibzâde'den hâline bakmasını isteyen şair, arzuhalinin kanlı gözyaşlarıyla yazıldığını ifade eder. On ikinci beyit itibarıyla kendisini âşık eden kişinin özelliklerini anlatmaya başlar. Sevdiğini, divan şiirinin sevgiliye yönelik geleneğe dayalı güzellik unsurları ve bunlara dair söylemler üzerinden uzun uzun tasvir eder. Kevâkibzâde'den, sevdiği kişiyi huzuruna çağırarak hakkı teslim etmesini, aralarındaki davayı çözmesini diler. Şiir, memduhun cömertliği ve anlatılanlar

üzerinden olaya adaletle yaklaşacağı ifade edilerek duayla sonlandırılır. Bâis'in bu çalışmaya alınmayan, ancak daha önce yayımlanan gazellerinden birinin son beytinde de Kevâkibzâde'nin adı geçmekte ve bu beyit, bu zatın şairleri himaye eden biri olduğunu da açıkça göstermektedir:

Eylesem ihdâ Kevâkib-zâde'ye bu nazmumu
İltifâtn kesmez ol 'âlî-güher 'aqlum keser (Bâ'îş, H, vr. 16b; Bâ'îş, İ, vr. 8a)

Bilge Kaya-Yiğit, bu şahsın kimliği konusunda emin olamadığını, ancak Bursa'da doğup eğitimini tamamlamasının ardından Anadolu kazaskeri Kara Ebubekir Efendi'den mülazım, sonra müderris olarak İstanbul'da vefat eden Avnî Kevâkibzâde Mehmed Çelebi (ö. 1643-44) olabileceğini belirtmişse de (Kaya-Yiğit, 2022, s. 312) tahmininde yanılmıştır. H nüshasının delaletiyle bu şahsın kimliği de açıklık kazanmaktadır.

Musammatlar arasında yer alan Fehîm-i Kadîm'in *-ümdür benüm* redifli gazelini tahmis, Bâis'in Fehîm'e ilgisini, onun takipçilerinden olduğunu ve edebî dünyası içerisindeki yerini ortaya koymaktadır. Musammatların ardından gelen üç şiir, tarih kıtasıdır. Bu tarihlerden ilki İsmail Begzâde Mehmed Beg'in doğumuna, ikincisi Mekkî [Mehmed] Efendi'nin meşihat makamına getirilişine, üçüncüsü ise *Asım İnşâsı Zeyli*'nin tamamlanışına düşürülmüştür.

İlk şiirde "mîr-i muhterem" olarak anılan İsmail Beg'in kurban bayramı günlerinde İhsaniye'de Mehmed adında bir oğlunun dünyaya geldiği belirtilir. Son mısraın ebced karşılığı 1204 (1790) yılına tekabül etmektedir. Onuncu beyitte geçen "ğurre-i târîh" tamlaması bayramın birinci gününe işaret ediyorsa Mehmed Beg, 1204 yılının Zilhicce ayında (Ağustos/Eylül 1790) veya bu aya tekabül eden kurban bayramının ilk gününde doğmuştur. Şiirin de bu tarihlerde veya biraz sonra yazılmış olması gerekir.

İkinci kıta Mekkî Mehmed Efendi'nin şeyhülislam oluşuna söylenmiş bir tarihtir. Mekkî Efendi, Mehmed Süreyya'nın verdiği bilgiye göre 1116 (1704-1705), *Fatîn Tezkiresi*'ne göre 1126 (1714) yılında Mekke'de doğmuş, babasının 1126 senesinde Mekke kadısıyken vefat etmesi üzerine İstanbul'a getirilmiştir. 1147 (1735) yılında hariç rütbesiyle Sahn müderrisliğine başlamış, ardından Selanik mevleviyeti, Şam ve Medine kadılığı ile Anadolu kazaskerliği görevlerinde bulunmuş, Rumeli kazaskerliği payesiyle Anadolu kazaskeri olmuştur. 1201 (1787) yılında Mehmed Sâdık Efendi'nin vefatıyla boşalan Rumeli kazaskerliği makamına getirilmiş, 13 Safer 1202'de (24 Kasım 1787) Müftüzâde Ahmed Efendi'nin (ö. 1206/1791) azli üzerine onun yerine şeyhülislam olmuş, 16 Cemaziyelevvel 1202 (23 Şubat 1788) tarihinde görevinden azledilmiştir. III. Selim döneminde, 22 Receb 1205'de (27 Mart 1791) ikinci kez şeyhülisamlık görevine başlamıştır. On altı aylık şeyhülisamlığının ardından 22 Zilkade 1206'da (12 Temmuz 1792) azledilerek yerine Dürriyâde Mehmed Efendi (ö. 1215/1800) getirilmiştir. Mekkî Efendi, 22 Cemaziyelevvel 1212'de (12 Kasım 1797) vefat etmiştir. Mekkî mahlasıyla yazdığı şiirlerini bir araya getiren mürettep divanı bulunmakta ve bilhassa talik yazıda üstatlığı kabul edilmektedir (Özcan, 2003, s. 577-578; Mehmed Süreyya, 1996, s. 1080; Karapanlı, 2005, s. 5-7). H nüshasında sayfa üstüne gelen son beyit silik olduğundan tarihin, birinci veya ikinci şeyhülisamlık vazifesinden hangisine düşürüldüğü

şimdilik meçhuldür. Matla beytinin “yéne” kelimesiyle başlaması ikinci şeyhülislamlık vazifesine işaret ediyor olabilir.¹⁵

Üçüncü tarih manzumesi, başlıkta belirtildiği üzere *Âsım İnşâsı Zeyli*'nin tamamlanışı için kaleme alınmıştır. Düşürülen tarih 1199 (1784-1785) yılına tekabül etmektedir.¹⁶

Bâis'in daha önce yayımlanan şiirlerinde çeşitli şairlerin adını andığı ve bu şairlerden bazılarına nazireler yazdığı bilinmektedir. O, Bâkî'nin (ö. 1008/1600) ve Nâşid'in (ö. 1206/1791) gazellerini tanzir, Sâbit'in (ö. 1124/1712) bir gazelini ise tahmis etmiştir. Farsça bir gazel, Hanîf adlı/mahlaslı kişinin isteği üzerine kaleme alınmış (Zengin, 2018, s. 16-17; Kaya-Yiğit, 2022, s. 298), Nevres'in (ö. 1175/1762) de başka bir gazelde mahlası anılmıştır. Tüm bu isimlerin Bâis'in edebî zevkine hitap eden şairler arasında olduğu söylenebilir. **İ** nüshasında kayıtlı şiirlerde mahlasları anılmamakla birlikte Fehîm-i Kadîm ve Nâilî'den (ö. 1077/1666) etkilendiği de belirtilmiştir (Zengin, 2018, s. 16). Bilge Kaya-Yiğit, daha önce yayımlandığı için bu çalışmaya dâhil edilmeyen *-ı görelüm* redifli ve

Zülf-i pür-çîni-yi ruhsâre-i yârî görelüm
Şahn-ı gül-şende yatan ejder ü mâri görelüm

matlayla başlayıp

Görmedük şahid-i eş'âr nedür éy **Bâ'îş**
Gazel-i Fâzıl'ı tanzîr ile bâri görelüm (Bâ'îş, **H**, vr. 27a; Bâ'îş, **İ**, vr. 19b)

maktayla sona eren gazelin Fâzıl-ı Enderûnî'ye (ö. 1225/1810) yazılmış bir nazire olduğunu; Bâis'in, onu beğendiğini ve ondan etkilendiğini belirtmişse de (2022, s. 298, 315) bu gazel üzerinden böylesi bir hükme varmak yanlıştır. *Dîvân-ı Fâzıl-ı Enderûnî*'de ilgili kafiyeyle ve redifle yazılmış herhangi bir gazel yoktur. Bu gazelin, Hoca Neşet tarafından Fâzıl mahlası verilen ve bu mahlasla şiirler kaleme alan Hâfız Hacı Tâhir Efendi'nin (ö. 1210/1795-1796) aynı vezinle, kafiyeyle ve redifle yazdığı;

Haç-ı nevle varak-ı 'arîz-ı yârî görelüm
Bâğda bir de dem-i köhne-bahârî görelüm (Atacan, 2014, s. 271)

matlayla başlayan gazeline nazire olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle, Fâzıl-ı Enderûnî'nin yukarıda anılan şairler arasından çıkarılması ve Bâis'in, Hâfız Hacı Tâhir Efendi'nin şiirini de takip ettiğinin söylenmesi gerekir.

H nüshasında kayıtlı şiirlerden bazıları, yukarıda anılan şairler arasına yenilerinin dâhil edilmesini sağlar. Gazeller içerisinde mahlası anılan Türk şairler daha önce de zikredilen Hanîf'e ek olarak (G. 5) Refî (G. 17) ve Sâib-i Tebrîzî (ö. 1087/1676?) (G. 37);

¹⁵ Mekkî Efendi'nin ilk kez meşihat makamına getirilmesine Yenişehirli Emin Mehmed (ö. 1208/1793-1794) tarafından düşürülen tarih için bk. (Beklerim, 1956, s. 12-15).

¹⁶ Takriz türünden bu şiire konu olan eser tam olarak tespit edilemediyse de tarihin, Çelebizâde Âsım Efendi'nin (ö. 1173/1760) *Târih-i Râşid*'e yazdığı zeyle, Arpaeminizâde Sâmî Bey'in (ö. 1146/1734) yazdığı zeylin 1198 (1784) yılında Dârü't-tübâ'atü'l-ma'mûre'de basılışına (Kutlar, 2020, s. 355) düşürülmesi muhtemeldir. Ancak arada bir yıllık fark olduğu da gözden kaçırılmamalıdır. Tespitim doğruysa, bu farkın beytin nüshadaki imlasından kaynaklanmış olabileceği de düşünülebilir.

Fars şairleri ise ‘Urfî-i Şîrâzî (ö. 999/1591) (G. 1) ile Hâfız-ı Şîrâzî’dir (ö. 792/1390?) (G. 7). Bâis’in Sebki Hindî üslubunun ilk temsilcilerinden sayılan ‘Urfî-i Şîrâzî’yi, sonraki yıllarda bu akımın önemli isimlerinden biri hâline gelen Sâib-i Tebrîzî’yi ve klasik Fars edebiyatının önde gelen şairlerinden Hâfız-ı Şîrâzî’yi anması ve bunların şiirlerine nazireler yazarak¹⁷ onları takip ettiğini hissettirmesi Hoca Neşet’in etkisiyle açıklanabilir. Nitekim bu önemli ismin, genç şairlere Fars edebiyatını tanıttığı ve özellikle Sebki Hindî’nin öncülerinden Sâib-i Tebrîzî ile Şevket-i Buhârî’yi okutup sevdirdiği bilinmektedir (İsen, 1998, s. 192). Hâfız-ı Şîrâzî’nin gazeline yazılan nazirenin makta beytinde Hâfız’a ait “*Yûsuf-ı gôm-geşte bâz ây-ed be-Ken ‘ân gém me-h’ór*” mısraı tazmin yoluyla alıntılanmıştır.

H nüshasının tespitiyle belirlenen ve yukarıda mahlasları zikredilen şairlerin anıldığı gazellerin tamamı naziredir. Meyhane ve şarap metaforunun işlendiği *harâbât* redifli gazelin son beytinde Hanîf mahlası zikredilmektedir. Bu mahlası kullanan toplam dört şahıs tespit edilmişse de (İpekten vd., 1988, s. 183-184, 439) elde belirleyici bir veri olmadığından, gazelde bahsedilen kişinin kimliği konusunda herhangi bir sonuca varılamamıştır. Refî-i Âmidî’nin (ö. 1231/1816) Bâis’in ilgili gazeline benzeyen bir gazeli mevcutsa da¹⁸ hemen hemen aynı yıllarda yaşamış Refî mahlasını kullanan şairlerin mevcudiyeti ve bunlardan bir kısmına ait divanların henüz ele geçmemiş olması nedeniyle bu konuda kesin hükme varmak mümkün değildir. Ayrıca mahlasın şiirde Refîâ şeklinde zikredilmesi ve divanı elde bulunmayan Nazmîzâde Şeyh Abdurrahman Efendi’nin (ö. 1132/1720) bu mahlası kullanması nedeniyle de (İpekten vd., 1988, s. 376-377) bu konu şimdilik çözümsüz kalmaktadır. Her bir beytinde tasavvufla da ilişkili hayal oyunundan bahsedilen ve muhtemelen bu oyunu Arap veya Acem memleketlerinde görüp Anadolu muhitine getiren Şeyh Şüsterî’nin¹⁹ adının zikredildiği bir gazelde (G. 31) Emîn ismi geçmektedir. Hayal oyunuyla ilişkili olarak anılan bu zat, Sultan III. Mustafa (ö. 1187/1774), I. Abdülhamid (ö. 1203/1789) ve III. Selim devri İstanbulu’nda hayalbazlıkla şöhret bulan ve bizzat saraya davet edilerek rağbet kazanan Şerbetçi Emîn olmalıdır. Sürûrî (ö. 11 Safer 1229/2 Şubat 1814), ölüm yılını, düşürdüğü tarihle 1211 (1796-1797) olarak verir.²⁰

¹⁷ ‘Urfî-i Şîrâzî ve Hâfız-ı Şîrâzî’nin nazire yazılan gazelleri için bk. (Ensârî, 1378, s. 261; Neysârî, 1387, s. 261). Sâib-i Tebrîzî’nin gazeli için bk. (Gahremân, 1370, s. 2419-2420). Sâib’ten iki asır önce yaşayan Şâh Nimetullâh-ı Velî’nin (ö. 834/1431) *Dîvân*’ında aynı vezinle, kafiyeyle, redifle ve edayla yazılmış beş beyitli bir gazel bulunmakla birlikte (Nefîsî, 1391, s. 483) son beyitte açıkça Sâib’in adının anılması, gazelin, Sâib-i Tebrîzî’nin şiirine nazire yazıldığına işaret etmektedir.

¹⁸ Dokuz beyitlik ilgili gazelin matla beyti şu şekildedir: *Sürülsün cām-ı mey sâkî yéne dil neşve-yâb olsun / Çalınsun âteşin ney bezmümüz pür-âb ü tâb olsun*, bk. (Aydemir, 1989, s. 170-171, G. 183).

¹⁹ Şeyh Şüsterî hakkında ayrıntılı malumat için bk. (Gerçek, 1942, s. 55-61).

²⁰ Şerbetçi Emîn’in I. Abdülhamid devrinde, Sadrazam Derviş Mehmed Paşa’nın (ö. 1191/1777) oğlunun sünnet düğünü için Bekçi Mehmed ile birlikte davet edildiği ve ilk olarak harem kısmında, sonrasında selamlık dairesinde hayal oyununu icra ettiği bilinmektedir (Uzunçarşılı, 1977, s. 113). III. Selim’in sirkâtibi tarafından tutulan ruznâmedeki şu kayıt ise saraya davet edilecek kadar meşhur olduğunu göstermeye kâfidir: “Yedinci (21.XII.1792)

Kıtalar arasında yer alan ilk manzume İstanbul'u vasfetmek amacıyla; ikinci sıradaki ise Emîn Ağa adlı birinin hoş bir mekanı tamir ettirmesi üzerine kaleme alınmıştır. Sekiz numaralı kıtada Bâis'in dünya yaşantısına dair itirafa dayalı izlere rastlanır. Bu şiirinde, harabat olarak nitelendirdiği dünyaya gelip şan ve şöhret bulduğunu, yolunun heves ve şeytan haydutu tarafından kesildiğini, bu nedenle ardında hayırla anılacak bir isim bırakmadığını belirtir. Yokluk meclisi olarak nitelendirdiği dünyada gizlendiği gibi mezar taşında da adının gizleneceğini söyler. Ney sesini dinleyerek ezana kulak vermediğini ve sürekli içki içtiğini belirterek her şeyden tövbe eder. Bağışlanma dileyerek günahlarının affını ister. Üç numaralı matlada hayrat etmek amacıyla elinde herhangi bir serveti olmadığını, bu nedenle beyitler kaleme aldığını söyler. Altı numaralı müfrette yüce arşa ait kürsünün iskemle şeklinde Neşet'in huzuruna geldiğini ve Neşet Efendi'nin bu kürsünün üzerine çıkarak aşk ehlini irşat ettiğini belirtir. Yedi numaralı müfrette sözlük manasıyla kullanmayıp herhangi bir şahsa işaret ediyorsa, Kösec adlı kişinin sufiler gibi uzun sakalı olmadığı, olsaydı çaresiz tarağa otlar yolduracağı belirtilir. On numaralı matla ise kumaş işiyle uğraştığı anlaşılan ve Bâzîrgânzâde nisbesiyle anılan kişi için yazılmıştır.

SONUÇ

Netice itibarıyla on sekizinci yüzyılın ikinci yarısı ile on dokuzuncu asrın ilk yıllarında yaşayan ve şiirler kaleme alan Bâis'in, yeni tespit edilen *Dîvânçe* nüshası sayesinde daha fazla şiirine ulaşılmıştır. Bu şiirler, onun biyografisine ve edebî muhitine ışık tuttuğu gibi daha önce yapılan çalışmalarda serdedilen bazı görüşlerin tashih edilmesine de vesile olmuştur. Çorum Hasan Paşa Yazma Eserler Kütüphanesi'nde kayıtlı nüshada 3'ü kaside, 1'i medhiye içerikli kıta-i kebire, 2'si müseddes, 2'si tahmis, 3'ü tarih kıtası, 94'ü gazel, 8'i kıta, 7'si matla ve 4'ü müfret olmak üzere toplam 124 adet manzume kayıtlıdır. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'nde kayıtlı nüshada yer alan şiirlerin tamamı yeni tespit edilen nüshada bulunmaktadır. **H** nüshasının tespitiyle Bâis'e ait daha önce yayımlanmamış 2 kaside, kaside başlıklı 1 kıta-i kebire, 1 tahmis, 3 tarih kıtası, 37 gazel, 8 kıta, 7 matla ve 4 müfret ortaya çıkmıştır. Bunlardan 4 gazel ve 1 müfret Farsça, 3 kıta, 1 matla ve 1 müfret ise Arapça yazılmıştır.

İ nüshasında herhangi bir kayda yer verilmediği için daha önce yapılan çalışmalarda gazel olarak değerlendirilen *elmās* redifli şiir, kaside nazım şekliyle kaleme alınmıştır. Yine Bâis'in *bā*, *şe*, *cīm*, *çīm*, *hı*, *zel*, *zāt*, *tı*, *zı*, *'ayn*, (*ğayn*), *vāv*, *hā* ve *yā* kafiye veya redif harfleriyle gazel yazmadığı belirtilmişse de *bā*, *cīm*, *vāv*, *hā* ve *yā* kafiye veya redif harfleriyle yazılmış şiirlerinin bulunduğu tespit edilmiştir.

H nüshası, Bâis'e ait biyografinin tashihi aşamasında onun edebî muhitine yeni isimlerin eklenmesini sağlar. Hocalık yaptığı Halim Geray Han'ın babası Şehbaz Han'a

cuma gecesi mabeyne hayal ismarlanmış olduğundan Şerbetçi Emîn ve Sait münâvebe ile hayal oynadub saat beşe değin temâşâ..." (Öz, 1949, s. 192). Sürürî'nin, Emîn'in ölümüne tarih kıtası ise şöyledir:

Bir hayâl-bâz kim eglendiriyorken bizi âh
Bî-karâr êtdi şeb-i gâimde peyâm-ı fevti
Dêdi sâkî-yi ecel aña mücevher târîh
İçdi Şerbetçi Emîn cür'a-i ke's-i mevti (1211) (*Dîvân-ı Sürürî*, 1255, s. 305)

ve Ahmet Paşazâde İbrahim Beg'e sunduğu kasideler ile Mihaliç naibi Kevâkibzâde'ye ithafen kaleme aldığı kaside başlıklı kıta-i kebire, kimler tarafından himaye edildiğini ortaya koyar. İsmail Begzâde Mehemed Beg'in doğumuna, Şeyhülislâm Mekki Mehemed Efendi'nin meşihat makamına getirilişine ve *Âsım İnşâsı Zeyli*'ne söylediği tarihler de sosyal çevresi hakkında bilgi verir.

Şehbaz Han'a sunduğu kasidenin fahriye bölümünde ve müfretlerden birinde Hoca Neşet'i anarak kendisini bu önemli şairin talebesi olarak nitelendirmesi, onun aşk ehlini irşat ettiğini belirtmesi; Sümbülzade Vehbî için kaleme aldığı kasidede ise Vehbî'yi söz hükümdarı addetmesi ve şairlik kudretini tasdiklemesi üstat olarak kabul ettiği isimleri belirgin hâle getirir. Fehîm-i Kadîm'in gazelini tahmis etmesi, Fâzıl mahlaslı Hâfız Hacı Tahir Efendi'nin, Hanîf'in, Refî veya Refîâ mahlası şairin, Hâfız-ı Şîrâzî, 'Urfî-i Şîrâzî ve Sâib-i Tebrîzî'nin gazellerine nazireler yazması, farklı dillerde kıta ve müfretler kaleme alması, anadilinin yanında Farsça ve Arapçayı da şiir yazacak kadar bildiğini gösterdiği gibi edebî biyografisinin çeşitlenmesi açısından da önemlidir. Bâis'in, *-ı görelüm* redifli gazelini Fâzıl-ı Enderûnî'nin gazeline nazire olarak yazdığı, bu şairi beğendiği ve ondan etkilendiği söylenmişse de bunun bir dayanağı olmadığı, ilgili gazelin Fâzıl mahlasıyla şiirler yazan Hâfız Hacı Tahir Efendi'nin gazeline nazire olduğu tespitinden hareketle ortaya konulmuştur. Bir gazeline hayal oyunuyla bağlantılı olarak, muhtemelen III. Mustafa, I. Abdülhamid ve III. Selim dönemlerinde hayalbazlıkla şöhret bulmuş Şerbetçi Emîn'in ismini zikretmesi, kıtalarından ikisinde İstanbul'un güzelliğinden ve Emîn Ağa adlı birinin tamir ettirdiği yerden bahsetmesi, matlalarından ve müfretlerinden bazılarını Kösec ve Bâzîrgânzâde gibi kişileri anmak için kaleme alması Bâis'in İstanbul'u ve sosyal tabakaya mensup kişileri şiirine konu ettiğini göstermesi bakımından dikkat çekicidir.

Bâis, kaleme aldığı bir kıtasına göre harabat olarak nitelendirdiği dünyaya gelip şan ve şöhret kazanmış, heveslerine ve şeytana uymuş, ardında hayırla anılacak bir isim bırakamamış, gazellerinde sık sık bahsettiği ney sadasına kulak vermiş, içtiği şarapla sarhoş olmuş, ezan sesine kulaklarını tıkamış, ancak tüm bunlardan tövbe etmiş bir şairdir. Özellikle Türkçe ve Farsça gazellerinde geleneğin izlerine rastlanmakla birlikte Sebk-i Hindî üslubunun da etkisiyle orijinal söylemlerin peşinden koştuğu ve bu konuda başarılı olduğu ifade edilebilir. Beşerî aşkı ve heveskârlığı konu alan gazellerinin çoğu, aynı zamanda bir müzikaliteyi ve ahengi barındırır. Bu ahengin hissedilmesindeki önemli saiklerinden biri aruz vezni kusursuza yakın şekilde kullanmasıdır. Bazı gazellerindeki müstehzi üslup, kendinden bahsettiği kıtanın delaletiyle kişilik özelliği ve yaşayışı hakkında ipuçları verir. Onun şiirlerini bütüncül olarak ele alıp inceleyecek bir çalışma, şiir dünyasının aydınlatılmasını, sosyal ilişkilerinin ve dünyaya bakışının daha net ortaya konulmasını sağlayacaktır. Şiirlerinin edebî yönden incelenmesi sırasında ulaşılabilecek sonuçlara doğruluk ve değer katacak yöntem; bu şiirlerin, Sebk-i Hindî üslubunu tercih edenler başta olmak üzere Fars şairlerinin divanlarıyla mukayese edilerek incelenmesidir.

Bâis'in Yayınlanmamış Şiirleri*

[KAŞĀ'İD]

1.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Çeşm-i Tātār' uñ Hulāgū-veş şehā hūn-rīz olur
Şaff-ı müjgānuñ o demde leşker-i Çingīz olur
Bezm-i ğámde ھاşret-i şahbā-yı la'lüñle müdām
Çeşm-i pür-hūnum iki peymāne-i leb-rīz olur
3. Ol şehūñ te'sīr-i tīg-ı ğamzesinden kılsam āh
Dūd-ı āteş-bār-ı āhum miġ-ı hancer-rīz olur
La'l-i şīrīninden oldukça nemek-pāş-ı kelām
Şekker-istān-ı dil-i tūṭīye şūr-engīz olur
5. Başlasam ol kaşı yānuñ yazmaġa müjgānını
Hāme-i pür-nālemüñ her nālī tīr-i tīz olur
Subھا-i lü'lü' gibi nazm eylesem evşafını
Hāzret-i hān-ı celīlü's-şāna dest-āvīz olur
7. Ya'nī ol Şehbāz Geray Hān kim anuñ her pençesi
Murġ-ı perrān-ı 'adūya şeş-per-i ser-tīz olur

* Transkripsiyonda Reşit Rahmeti Arat'ın belirlediği ilmî transkripsiyon kurallarına (1987, s. 32-68), *labial hı'nın (vāv-ı ma'düle'nin)* yazımında Tulga Ocak'ın (1997) önerilerine uyulmuştur. Harflerin, eklerin ve kelimelerin imlasında yazma nüshaya bağlı kalınmış, çoğu zaman herhangi bir standart sağlanmamıştır. Örn. *olub, oldıġın* vs. *ile* bağlacı, *ise, imiş, idi* gibi ek fiiller ve *içün* edatı *elif* harfi ile ayrı yazılmışsa kelimelerden ayrı, kelimelere birleşik yazılmışsa ses uyumuna sokularak tire ile bitişik transkribe edilmiştir. Yazmada, noktalı harfleri ihtiva eden bazı kelimelerde kimi harflerin noktaları konulmamıştır. Bu türden kelimeler, mana gözetilerek düzeltilmiş, bunlara ayrıca işaret edilmemiştir. Örn. *feyš > feyz, derkār > zerkār, ikāt > ikāz* vb. Bünyesinde *hā* veya *hu* harfini barındıran kelimeler bazen *hu*, bazen *hā* harfiyle imla edilmiştir. Bu türden örneklerde kelimenin orijinal imlası esas alınmıştır. *Dîvânçe-i Bâis*'te kayıtlı tüm şiirlerin kafiyeleri delaletiyle bazı kelimeler ses uyumuna yani telaffuza göre transkribe edilmiş, bu minvalde *a* ile *e* arası bir sesi karşılayan *kapalı a* sesi (Tulum, 2011, s. 66-67) *á* harfiyle gösterilmiştir: *mu'attār, müsāhhār, muṭāhher, máhāl, ġābġāb* vb. Anlam verilemediği veya silik olduğu için okunamayan kelimeler metin içinde [...] işaretiyle gösterilmiş, yazmadaki şekillerine aparatta işaret edilmiştir. Vezin ve mana gereği eksik olan mısralar tamir yoluna gidilerek tamamlanmış, bu türden kelimelere köşeli parantez içerisinde yer verilmiştir.

1. Lāne-sāz-ı Tūbā-yı Cinān Olan Merhūm Şehbāz Hān'a Taḫdīm Olan Kaşāde-i Belīġadur
vr. 1b-2b.

- Şâh-bâz-ı himmeti pervâza pervâz eylese
Zîr-i şebâlinde Sîmurğ u Hümâ dālîz olur
9. 'Âlem-i bālâya pervâz étse Nesr-i Tâ'ir'e
Şeh-per-i bâz-ı Hümâ şayd-ı hadeng-i tîz olur
Şeş-per-i hûn-rîz-i kahrı düşse fikr-i düşmene
Farqı havfından şikeste kâse-i leb-rîz olur
11. Girse ru'yâda hadeng-i hışmı çeşm-i düşmene
Bîmden medd-i nigâhı nîze-i nebtîz olur
Kemterîn Tâtâr-ı çâpük-pâyı çapul eylese
Gamze-i dil-ber gibi dünyâya şür-engîz olur
13. Ol Hümâ-sâye felek-pâye mu'allâ-mesnedüñ
Kaşr-ı iqbâlinde kürsî-yi berîn dehlîz olur
Étdigiyçün ol Tâtâr Hâniye kavlince 'amel
Tîrine nâ-ħaq yere kan dökmeden perhîz [olur]
15. Eşheb-i gerdün-süvâr-ı haşmet olduċca hilâl
Mûze-i zer-düz-ı iclâlinde bir mahmîz olur
Hân İskender-ħaşem kim der-geh-i vâlâsına
Dâverân der-bân u Dârâ bende-i nâçîz olur
17. Maţbahında ol kerem-kâr-ı ma'ârif-perverüñ
Tâc-dârân-ı cihânuñ tâcî kefçelîz olur
Râyet-efrâz-ı ģâzab olsa kad-i dil-ber gibi
'Âleme ol gün ser-â-pâ rûz-ı rustâhîz [olur]
19. Yazsa ger kîlk-i 'Uţârid tîrinüñ âşârını
Nüşa-i âfâka heft-evrâk-ı reng-âmîz olur
Turre-i müşkîn-i hüsni hulkına bād-ı şabâ
Hem-dem olsa bir nefes gül-zâra 'anber-bîz olur
21. Étse ger germiyyet-i hâşiyet-i luţfi eşer
Faşl-ı sermâ şiddetin maħv eyleyüb pâyîz olur
Başlasam tahrîre âheng-i şebîhûn étdigin
Hâmemüñ ol dem şarîri nâle-i şeb-ħîz olur
23. Yâ nesîm-i luţfi esse şüre-zâr-ı 'âleme
Gül-şen-i Firdevs olub reşk-i pâlîz [olur]

8b dālîz (?) : H (dālîz = dālîn: "ispino, ċar kuşu, çahk kuşu, mûş, dâr-pere, dâr-ptij, dâl-veze, dâlûze, dālîz → fringilla" (Tulum, 2011, s. 548).

23b Mısraın vezni problemlidir.

- Bir hüdâvend-i mu'azzam kim kemîne bendesi
Himmetiyle milket-i Tebrîz'e bir Pervîz olur
25. Maẓhar-ı luṭfî olan kemter kulu **Bâ'îş** gibi
Şâ'irân-ı dehre bir sulṭân-ı gevher-rîz olur
- Şimdi meydân-ı hünerde yekke-tâzam kim müdâm
Kilk-i çâpük-pây-ı çâlâküm baña Şebdîz [olur]
27. Neş'et-i feyz-âverüñ tilmîziyem kim her nefes
Himmetiyle kilki-ı ṭab'um dehre 'anber-bîz olur
- Ben bu şâh-ı milket-i nazmam ki Hâḳânî gibi
Mîr ü Husrev der-gehümde bende-i nâçîz olur
29. Devletünde şâ'irân-ı 'aşrı dil-hün étmege
Kilk-i ṭab'um husrevâ bir ḥançer-i ser-tîz olur
- Pâdişâhum lâf şanma işte meydân-ı suḥen
Çıksun erbâb-ı hüner bunda suḥen temyîz olur
31. Geldi hengâm-ı icâbet lâfî **Bâ'îş** terk édüb
Kıl du 'â-yı devletin te'sîr[i] zîrâ tîz olur
32. Hânümân-ı 'ömr ü iḳbâlin Hudâ dâ'im éde
Tâ ki 'âlem mîzbân-ı mihr ü mâha mîz olur

2.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Feyz-i Haḳ kilki-ı hüner-kârum dür-efşân eyledi
Ḳand-i vaşf-ı nükte-sencân ile giryân eyledi
- Ya'nî Bârî **Vehbî**-yi şâhib-ḳırân-ı dânişe
Seh-zebân bir tîğ-ı cevher-dâr ihsân eyledi
3. Bend édüb ol tîğ-ı ser-tîzi miyân-ı ṭab'ına
Taḥt-gâh-ı kişver-i 'irfâna sulṭân eyledi
- Ol daḥı Tâzî vü Türkî vü Derî eş'âr ile
Feth-i iḳlîm-i Ḥicâz u Rûm u İrân eyledi
5. Her birinde bir néçe ebyât inşâ eyleyüb
Nev-edâ biki-ı mezâmîn ile 'umrân eyledi

2. Gülşen-ârâ-yı Çemen-zâr-ı Belâgat Sünbül-zâde Vehbî Efendi'nün Tertîb Eylediği
Dîvânlarını Taḥsîn ü Taḳrîz Zîmnında Tarḥ u İnşâd Olunan Ḳaşıdedür
vr. 2b-3b.

- Şüre-zâr-ı hıttâ-i ıqlîm-i 'irfânı bütün
Reşha-i feyz-i midâdı *Sünbül-istân* eyledi
7. 'Aşıkâ her mısra'ı gevher-nişâr olsa n'ola
Beytinüñ her güşesinde genc pinhân eyledi
Yekke-tâz-ı rezm-gâh-ı ma'rifet şimdi odur
Kim zebân-ı nükte-sencin tîğ-ı bürrân eyledi
9. Reşk édüb ol devlet-i cāvîde heb ehl-i suhen
Ol suhen-perdâz ile perhâşe i'lân eyledi
Güş édince işte meydân-ı suhen gelsün déyü
Şâ'irâna nağme-i kilkin şalâ-h'ân eyledi
11. Çün tıfil-ţab'-ı sebük-pâsın kamu ehl-i dile
Şaf-be-şaf meydân-ı nazma ney-süvârân eyledi
Rüstem-âne at sürüb meydân-ı rezme ol dilîr
Cümle[yi] şemşîr-i ser-tîziyle nâlân eyledi
13. Şâ'ir-i sihr-âferînüñ sihrini ibtâl için
Çün Kelîm ol hâme-i efsûmî şu'bân eyledi
Şâ'irâni hâşılı bir hamle-i şîrânedé
Étdigi güstâhlığa cümle peşimân eyledi
15. Şimdi meydân-ı hüner o[l] şeh-süvâra qaldı kim
Düldül-âsâ esb-i ţab' u fikri cevân eyledi
Hüsrev-i nazm oldıgın **Sultân Selîm**-i nükte-dân
Kuvvet-i qudsiyyesiyle çünki iz'ân eyledi
17. Leşker-i 'irfân-ıla cengin beyân étsün déyü
Ol sipeh-sâlâr-ı nazma emr ü fermân eyledi
Ol dağı *sem'an ve tã'an* resmin icrâ eyleyüb
Kilk-i çâpük-pâyını bir mülk-i şâhân eyledi
19. Cem' édüb erkân-ı âşâr-ı belâgat-kârını
Şevket-âne bir güzel tertîb-i dîvân eyledi
Ol ne dîvân-ı feşâhat kim debîr-i şun'-ı Hâk
Şafha-i evrâkıını gül-gün zer-efşân eyledi
21. Hâme-i Bihzâd-ı ţab'ı nakş-ı gün-â-gün ile
Nüşha-i Mânî'sini reşk-i *Gül-istân* eyledi
Hâşılı ma'nâda her bir nükte-i cân-perverin
Yek-be-yek seyrân édüb tahsîn-i Hâssân [eyledi]
23. Kağı şâ'ir böyle bir âşâr-ı hayr-encâm ile
Gendüsin 'âlemde reşk-i ehl-i 'irfân [eyledi]

Bâ'isâ olsun mübârek nüsha-i nâdîdesi
Kim anı erbâb-ı nazma tuhfe-i cân eyledi

25. 'Afv ét éy şâh-ı suhen cürm ü kuşürin hâmemüñ
Vaşfuñı ta'dâd éderken gerçi noqşân eyledi

3.

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün
Hezec . --- / . --- / . --- / . ---

1. Felek-pâye **Kevâkib-zâde** bir 'âlî-güherdür kim
Nişârı kevkeb-i dürri gibi raşşende gevherdür
Feşâhat 'arşasında yekke-tâz-ı ma'rifetdür kim
Semend-i tab'ı Düldül'dür zebânı tîğ-i Hayder'dür
3. Şarîr-i kilki hem-râz-ı hezâr-ı bâğ-ı hikmetdür
Midâd-ı surhı hem-reng-i gül-i şādâb-ı aḥmerdür
Elinde hâme-i mîl sürme-i çeşm-i şerî'atdür
Devât-ı feyz-baḥşı mikḥal-i pür-müşk-i ezferdür
5. Belâgat ehlini dem-beste vü hayrân éder elbet
Sevâd-ı şî'r-i rengîni ḥaḥ-ı reyḥân-ı dil-berdür
Vêrür Mîḥâlîç'e elbet şeref zât-ı mu'allâsı
Şeb-i târîke revnaḥ-baḥş olan zîrâ ki aḥterdür
7. 'Aceb mi medḥini vird-i zebân eylersem ol zâtuñ
Meşâmum bûy-ı verd-i ḥüsn-i ḥulḳıyla mu'âttârdür
Ne deñlü medḥ édersem medḥüme şâyestedür zîrâ
Hüner-ver hem suhen-ver hem ḳadir-dân-ı hüner-verdür
9. Efendim böyle mi eylerdi hâmem medḥüñi ammâ
Dil-i âvâremüz pâ-beste-i zülf-i mu'anberdür
Nigâh ét çeşm-i re'fetle hemân devletli sulṫânüm
Benüm bu 'arz-ı ḥâlüm ḥün-ı eşkümlle muḥarrerdür
11. Merâhim-perverâ 'iffet-dişârâ mekremet-kârâ
Zebân-ı ḥâlümüzden ḥâlümüz 'indüñde azherdür
Gezerken reh-güzâr-ı 'ışḳ içinde gendi ḥâlümde
Metâ'-ı şabrumı yağmâ éden bir mâh-peykerdür

3. Müderrisî-i Kirâmdan Mîḥâlîç Nâ'ibi Kevâkib-zâde Efendi'ye Taḳdîm Olunan
Ḳaşıdedür
vr. 4b-5b.

13. Ne mâh-ı dil-rübâdur vaşf edem sultânuma bir bir
Anı güş ét ki güş-ı câna mengüş-ı mücevher[dür]
Vücûd-ı nâzüki ser-tâ-ka-dem rûh-ı muşavverdür
Perî-rûlar dağı ol âfete cümle müsâhârdür
15. Degüldür 'unşurı âb u hevâ vü hâk ü âteşden
Nesîm ü müşk ü nûr u âb-ı Kevşer'den muhammerdür
Cevâhirden mürekkeb la'li ma'cûn-ı müferrihdür
Dehâni hoşka-i ser-beste-i yâkût-ı ahamerdür
17. Yâ bir ber-ceste mışra'dur kad-i bâlâ-yı mevzûnı
Yâ gül-zâr-ı şafâda nev-resîde nahî-i 'âr'ardür
Haç u hâl ü ruhu şâm u seher necm-i Şüreyyâ'dur
Cebîni ma'la'-ı garrâ-yı mihr ü mâh-ı enverdür
19. Dökülmiş bir şurâhîdür gümüştür gerden-i şâfi
Zenehdân ser-nigün câm-ı 'araç-rîz-i mücevherdür
Muşaffâ sînesi âyîne-i 'âlem-nümâdur hem
Çeh-i nâf-ı la'îfi nâfe-i pür-müşk-i ezferdür
21. Sürîne ince bir yoldur miyânı geçmege ammâ
Benüm hâmem güzâr étmez o vâdî başka bir yerdür
Devâtum Bâ'isâ vaşfiyla ol şuhuñ olur müşkîn
'İzâr-ı âteşin üzre haç u hâl 'ud u 'anberdür
23. Efendim bir mülâyim tâzedür bu vech-ile ammâ
Dil-i 'uşşâkı gâret étmede merd-i dil-âver[dür]
Gelürse hışma çeşmin kahr-ı bî-[emn ü] emân eyler
Deger câna nigâh u gamzesi şemşîr ü hançerdür
25. Dil ü cân u qarâr u 'aqlumı vallâhî sultânım
Bütün yağmâ eden biñ cevr-ile şimdi o dil-berdür
Hużûr-ı pür-sürûra eyleyüb ihzâr o gaddârı
Hemân ihkâk-ı haqq eyle bu bezm-i şer'-i enverdür
27. Eger def eylemezseñ zulm ü cevrin ol sitem-kârûñ
'Adem ıqlîmine gétmek baña emr-i muqarrerdür
Efendim şer'-ile da'vâmuזı faşl ét o dil-berle
Cenâb-ı devletün seccâde-pîrâ-yı peyâamberdür
29. Bu da'vâlar yéter Bâ'is du'âya iştiğâl eyle
Merâmuñ üzre 'adl eyler o bir zât-ı kerem-verdür

Hemîşe zātını dā'im éde ol Kāzīyü'l-hacāt
Ki re'y ü dānişi revnağ-dih-i şer'-i muṭáhherdür

31. Şikeste-beste ma'zür ola sultānum bu güftārum
Ki kilik-i ṭab'umuz piçide-i müy-ı mükedderdür

[MUSAMMAṬ]

1.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Cilve-ger sīnemde ol şāh-ı kerīmümdür benüm
Zülfinün her tārı bir 'anber-şemīmümdür benüm
'Akl u cān bezl eylemek luṭf-ı 'amīmümdür benüm
Vālih-i 'ışkam cünün yār-ı kādīmümdür benüm
Şāh-ı sevdā-leşkerem Mecnün nedīmümdür benüm
Sīne-i pür-dāğ-ı hūnīnüm olurken lāle-zār
İnşirāh-ı ṭab' için lāzım mı seyr-i merg-zār
Mürde-gān-ı 'ışka éy dil şimdi cān vērsem ne var
Gül-sitān-ı 'ālem-i rūḥam gülümdür la'l-i yār
Bülbülem cān u dem-i 'İsā nesīmümdür benüm
3. Kānd-i la'l şāhid-i ma'nādan almış zā'ika
Lafz-ı şīrīn ile takrīr eyleyüb her 'āşıka
Fenn-i 'ışkı étdürür terciḥ şehd-i fā'ika
Nuṭka āğāz eylese ṭūṭī-yi nefsi-i nāṭıka
Şāf-dil mir'āt aña ṭab'-ı selīmümdür benüm
Bezm-i gāmde [...] -meşreb 'āşıka-ı gām-perverem
Neş'e-yāb-ı bāde-i telḥ [.....]
Gām-güsār olmaz baña zevk u neşāṭı n'eylerem
Sīnem içre rüz u şeb hūn-ı cigerle beslerem
Ṭıfl-ı gām perverde-i nāz u na'īmümdür benüm
5. Tāb-ı ruhsāruñla dildür nār-ı 'ışka şu'le-gāh
Derd-i āhumla cihānı **Bā'ışā** kıldum siyāh
Kābrüm üstinde eger bitmezse de huşk-i giyāh
Déye ḥākümde görüb dūd-ı dilüm bir gün o māh
Nev-şüküfte sünbül-i kābr-i **Fehīm**'ümdür benüm

1. **Tahmīs-i Ğazel-i Fehīm Merḥūm**
vr. 7b-8a.

4a [...] -meşreb : H

4b [...] : H

[TEVÂRİH]

1.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Bü'l-kerem Hâtem-şiyem 'alî-himem merd-i vaḥîd
Ya'nî İsmâ'îl Bég kim şâhib-i re'y-i sedîd
Ol ne mîr-i muhterem kim zât-ı bî-hem-tâsını
Mecd ü rifâtle ser-efrâz eylemiş Rabb-i mecîd
3. İster iken ḥayr ile yâd olmağa ḥayr-ı ḥalef
Vérdi naḥl-i gül gibi Bârî aña naḥl-i sa'îd
Bağ şu iḥsân-ı Hudâ'ya toğdı İḥsâniyye'de
Tâli'i mes'ûd bir mâh-ı dil-ârâ-yı ümîd
5. Ol ne mehdür kim ṭulû' étdükde nûr-ı cebhesi
Pertev-i ḥ'urşîd-i 'âlem-tâbı kıldı nâ-bedîd
Étdigiyçün 'îd-i aḥḥâda o mâh-ı nev ṭulû'
Étdi 'âlem şâd olub heb 'îd ber-bâlâ-yı 'îd
7. Étse ol ṭıfl-ı melek-zâda sezâ şun'-ı Hudâ
Cünbiş-i gerdüne-i gerdünü bir mehd-i meşîd
Zühre vü Behrâm aña lâlâ vü dâye olmağa
Kilk-i şevḳ-ıla 'Uṭârid bâz-fermân-ı ekîd
9. Gün-be-gün 'ömrin füzûn étsün [.....]
Kem-nâzârlerden édüb zâtın Cenâb-ı Haḳ ba'îd
Oldıgıyçün ğurre-i târîḥ ṭulû'ı ol mehûn
Çün şabâḥü'l-ḥayr cebhesinde olmışdur bedîd
11. Ben de bir mışra'la **Bâ'is** söyledüm târîḥini
Haḳ Meḥemmed mîrûn 'ömrin dâ'imâ kılsun mezîd

1. **Târîḥ Berây-ı Velâdet-i İsmâ'îl Bég-zâde Meḥemmed Bég**
vr. 8a-8b.

9a [...] : H

2.

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün
Hezec . --- / . --- / . --- / . ---

1. Yéne feyż-i sürür-engîz-i Bārî kevne neşr oldı
Ki bir zāt-ı sürüşî-menķabet müftî-yi 'aşr oldı
Yegâne fâzıl u dānā ki Fahrüddîn-i Rāzî'ye
Derinde hācib olmaķ İbn Hācib gibi faħr [oldı]
3. Veliyyü'n-ni'met-i 'ālem ki keff-i gevher-efşāni
Sipihri mekremet-pîrā-yı cūd u luṭfa ebr oldı
Felek-pāye dénirse şānına şāyestedür el-ħaķ
Ki re'y-i şāķıbı meh dānişi raḥşende mihr oldı
5. Éder ğarķ-āb-ı ni'met ser-te-ser erbāb-ı efdāli
Devāt-ı feyż-yāb-ı cūd u luṭfi ğunki baħr oldı
Midād-ı 'anberîn cārî olub mîzāb-ı kilkinden
Ma'arif ehline āb-ı ħayāt a'dāya zehr oldı
7. Olub pertev-fezā-yı şadr-ı fetvā zāt-ı vālāsı
Cebîn-i şa'sa'baḥşı sipihri fazla bedr oldı
Ĥudā zāt-ı şerîfin şadr-ı fetvāda éde dā'im
Ki cell-i himmeti āsāyiş-i dünyāya ħaşr oldı
9. Kemîne [.....]
[.....]

3.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - . - - / - . - - / - . - -

1. Āferîn éy ħāme-i [nā]zük-ħırām
Eyleyüb taħrîre sa'y u ihtimām
Naķş-ı ğün-ā-ğün ile bir nüşhayı
Eyledüñ *Erjeng*-i Mānî-veş be-nām

2. **Tārîḥ-i Meşîḥat-ı Mekki Efendi**

vr. 8b-9a.

9. Sayfanın üst satırına gelen beyit, okunamayacak kadar siliktir.

3. **'Aşım İnşası Zeyline Takrîz-güne Taħrîr Olunan Tārîḥdür**

vr. 9a.

1a [nā]zük-ħırām : **H** (Benzeri bir kullanım için bk. *Ĥikmet-i Ĥaķ'dan dem urduñ ħāme-i nāzük-ħırām* (Dîvān-ı Süleymān Şādî, 1325, s. 47)).

3. Hâk celâl-i pür-kemâlün zâtını
Mesned-i rif'âtde kılsun müstedâm
Kim bu âşârı yazarken bendesin
Luţf-ı bî-pâyân ile kıldı be-kâm
5. Himmetiyle ol ma'ârif-perverün
Oldı çün bu nüsha miskiyü'l-hitâm
6. **Bâ'ışâ** geldi be-câ târîh aña
'*Âşım İnşası* yazıldı bi't-temâm

[ĠAZELİYYÂT]

Ĥarfü'l-elif

1.

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün
Hezec . --- / . --- / . --- / . ---

1. Be-gül-şen mî-rev-em ger men bé-süz-em bâğ-bân-eş-râ
Kón-em şebnem şerâr-ı âh-ı dil berg-i ĥazân-eş-râ
Men ân rind-i sebúk-rüh-em kı bezmî ger kerân óft-em
Sebúk-ĥîz-em hemân-dem mey-ĥ^vór-em rıtl-ı girân-eş-râ
3. Ne-mî-bîn-em ġubâr-ı âsitân-ı ân şeh-i ĥübân
Be-şad minnet me-büs-em tâ kı pâ-yı pás-bân-eş-râ
Zî-ten birün kón-em ger küy-ı cānān-rā firistād-em
Ne-mî-āy-ed ez-ān-cā murġ-ı cān-em āşiyān-eş-rā
5. Zî-cāy-eş ber-ken-ed târ-ı reg-i cānhā-yı sālūsān
Be-bend-ed hem-çú zunnār ân bût-i Tersā miyān-eş-rā
Be-şad cān mî-ĥer-ed ger dil ġém-ı cānān me-gū ú-rā
Ne-mî-dān-ed der-ĭn bāzār ân sūd ú ziyān-eş-rā

1. vr. 9b.

1. Gül bahçesine varırsam bahçivanı yakarım; bağırdan çıkan feryadın kıvılcımıyla, onun hazan yaprağını çiy tanesi yaparım.
2. Ben o laubali rindim ki bir meclisin kenarına düşsem; çabuk davranır, anında o meclisteki büyük kadehten şarap içerim.
3. O güzeller sultanının eşğinin tozunu göremiyorum; yüzlerce minnet duysam dahi onun bekçisinin ayağını öpemem.
4. Bedenden çıkıp sevgilinin diyarına göndersem bile can kuşum oradan yuvasına gelmez.
5. O Hıristiyan güzeli, riyakarların can damarlarını iplik gibi yerinden çeker, zunnar gibi beline bağlar.
6. Gönül, bu pazarda kârını zararını bilmeyip yüz can satıyorsa sevgilinin kederini ona söyleme!

7. Çú 'Úrfî lâ-cerem **Bâ'is** çekân-ed hûn-ı hússâd-eş
Kî âb ez-hûn-ı ma'nâ mî-déh-ed tîğ-ı zebân-eş-râ

2.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Fitnehâ geşt-end meftûn çeşm-i cādū-yı tú-râ
Sihr-i Hârūtî búv-ed dil-beste geysū-yı tú-râ
Ez-derûn-eş ârzühâ-yı behişt ây-ed búrûn
Her kî bîn-ed éy melek-hû hem-çú men kûy-ı tú-râ
3. Gúl-şen-i kûy-ı tú-râ mî-cüy-ed éy serv-i revân
Cû-yı eşk-i men revân şód sū-yı dil-cū-yı tú-râ
Ger 'arağ-rîzî kón-î der-bezm-i men ez-dîde-em
Şad gúher kerd-em fedâ yek kaçre-i hû-yı tú-râ
5. Mî-rev-ed **Bâ'is** zî-dúnyâ çeşm-i cân-eş kerde bāz
Der-dem-i mórden ne-mî-bîn-ed eger rû-yı tú-râ

[H̄arfü'l-bā]

3.

Mef'ülü fâ'ilätü mef'ülü fâ'ilün
Muzâri' - - . / - . - . / . - - . / - . -

1. Bezm-i fenâda olmasa ehl-i hevâ habâb
Olmaz cenâh-ı 'ışkuñ-ıla ber-hevâ habâb
La'lüñ gibi o cevher-i rengîn araşdurur
Bî-hüde meyde şanma kim eyler şinâ habâb

7. Bâis, tıpkı 'Urfî gibi hasetçilerin kanını döküyor; çünkü, onun kılıç gibi keskin dili mana kanından akıtıyor.
2. vr. 9b-10a.
1. Senin büyücüye benzeyen gözlerine fitneler tutkun olmuş, omuza dökülen saçlarına Harutî sihri gönül bağlamıştır.
2. Ey melek huylu! Benim gibi her kim senin mahallene baksa gönlünden cennet arzusu geçer.
3. Ey servi boylu! Benim senden yana arzu ile akan gözyaşım senin cennete benzeyen mahallenini arar.
4. Benim meclisimde sakilik yapsaydın, ağzının azıcık suyu uğruna, gözümden yüz inci feda ederdim.
5. Bâis, ölüm anında senin yüzünü göremezse dünyadan can gözü açık gider.
3. vr. 11a.

3. Şāyed hevā-yı 'ışka olur şeh-nişin dēyü
Bünyād éderdi řubbeli sırça-serā řabāb
Deryā çiçek çıķardı ğāmüñ hastesi olub
Şanma yüzinde zāhir olur cā-be-cā [řabāb]
5. Şemşir-i mevc-i baħr-ı şer-engizi def için
Sīmīn siper tütarsa n'ola bī-nevā řabāb
6. **Bā'is** görince dīde-i řayretle cūřişin
Ĥünābe-i siriřküme étđi bükā řabāb

4.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - . - - / - . - - / - . -

1. Tāb-ı ĥüsnüñ vérmeseydi āb ü tāb
Ķurř-ı ezraķ-fām olurđı āftāb
Şanma z[ā]hid naķř rüy-ı dil-beri
Dīde-i pür-nemde çün resm-i ber-āb
3. Mübhem-i sırr-ı dehānuñ keşf için
Ķonçedür gül-gün varaķlı bir kitāb
Eylese seyl-i řavādiřden řazer
Ĥayme-zen olmazdı deryāda řabāb
5. Fıkr-i zülf-i ĥām-be-ĥāmdür baħř éden
'Āřık-ı řürīde-ĥāle piç ü tāb
Olmasaydı gerdiři ber-vefķ-i kām
Ķünbed-i gerdünü eylerdüm řarāb
7. Ķuř tüyi bālīn olur[đı] girpügi
Çeşm-i şeh-bāzı édincede meyl-i ĥ^vāb
8. Kūze-i ğassālden farkı nedür
Olsa **Bā'is** cām-ı 'işret bī-řerāb

4. vr. 11b.

2a z[ā]hid naķř : H

[Ḥarfü't-tâ]

5.

Mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün
Hezec -- ./ .-- ./ .-- ./ .--

1. Ser-mest-i elestüñ yéridür küy-ı ḥarābāt
Olsam ne 'aceb rāh-rev-i sū-yı ḥarābāt
Rindān-ı mey-āşāma sebīl olmağa olmış
Her bir ḥum-ı mey çeşme-i dil-cū-yı ḥarābāt
3. Reng étmeg-içün rinde girür miydi ḥum içre
Duḥt-ı rez eger olmasa cādū-yı ḥarābāt
Her vech-ile yüz sürmege der-gāhı máḥāldür
Mest-āne olursam n'ola [...]ı ḥarābāt
5. Kesme ayağuñ sen de Ḥanīfā gibi **Bā'ış**
Ser-mest-i elestüñ yéridür küy-ı ḥarābāt

[Ḥarfü'l-cīm]

6.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - .-- / - .-- / - .-- / - .-

1. Derd-i 'ışk-ı yār ile dil eylemişdür imtizāc
Éy ṭabīb-i cān ḳabūl étmez o degme bir 'ilāc
Dūd-ı āh-ı jāle-pāşum dilde pinhān eylerem
Nem ḳapar zīrā bulutdan olmuş ol gül ter-mizāc
3. Gūşe-i mey-ḥānede cām-ı Cem'e mālik olan
İstemez rind-i ḳalender-meşreb-āsā taḥt u tāc
Nāme şanmañ dil-berüñ ağıyāra irsāl étdigin
Pādişehdür kim vérür küffāra evrāḳ-ı ḥarāc
5. Nazmum elbette olur **Bā'ış** benüm nāzük-edā
Bā'ış oldı çün aña ol ḥusrev-i nāzük-mizāc
6. Ol ne ḥusrev kim selāṭīn-i 'izāmuñ cümlesi
Pīş-gāh-ı devletinde eyler 'arż-ı ihtiyāc

5. vr. 12b-13a.

4b [...]ı : H

6. vr. 13a.

7.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. H^vîş-rā kón ender-în mey-ḥāne mihmān gém me-h^vór
Dem-be-dem şahbā bé-h^vór ān-cā be-rindān gém me-h^vór
Ger şód-ī kâni' be-ḥūn-ı dāğ-ı dil der-ḥasret-eş
Rūzi-y-et rūzī şev-ed ān la'l-i cānān [gém me-h^vór]
3. Kúlbe-i tārīk-i mā éy dil be-şevk-ı tál'at-eş
Mī-kón-ed rüşen şebī ān māh-ı tábān gém me-h^vór
Éy be-hicrān-ı leb-i yāḳūt geşte girye-nāk
Ḳaṭre-i eşk-i tú bāş-ed la'l ú mercān gém me-h^vór
5. Ger zı-sevdā-yı hêt ú zúlf-i nigārān rüste-ī
Rev bé-zīr-i ḥāk-dān ez-mūr ú mārān gém me-h^vór
Hem-çú kúrş-ı mihr ú meh éy dil terāzū-yı resān
Mī-resān-ed rüz-ú-şeb çún yek dó leb nān [gém me-h^vór]
7. Ger şev-ed rehber tú-rā ān Hızır-ı tevfiḳ-ı Hūdā
Der-ṭarīḳ ez-reh-zenān-ı nefis ú şeyṭān gém [me-h^vór]
Hem-çú men éy h^vórde-i zehr-āb-ı gém derd-i firāḳ
Nūş-ı vuşlat bāş-ed āḥir niş-i hicrān gém [me-h^vór]
9. Īn ğazel **Bā' is** cevāb ān ğazel-i Hāfiz bé-góft
Yūsuf-ı góm-geşte bāz āy-ed be-Ken'ān gém me-h^vór

7. vr. 14b

1. Bu meyhanede (dünyada) kendini misafir kıl, gam yeme! Orada rintlerle birlikte daima şarap iç, gam yeme!
2. Onun hasretinde gönül yarasının kaniyla yetinirsen, bir gün o sevgilinin dudağı (vuslatı) sana nasip olur, gam yeme!
3. Ey gönül! Bizim karanlık içindeki hücremiz, onun ışığı yüzünün hevesinde; o ay gibi parlayan (güzel) bir gece aydınlatır, gam yeme!
4. Ey yakut taşı gibi kıpkırmızı dudağın hicranıyla ağlayan! Senin gözyaşının damlası inci ve mercandır, gam yeme!
5. Güzellerin zülfünün ve ayva tüylerinin sevdasına ermek istiyorsan; toprak altına in (öl), karınca ve yılandan gam yeme!
6. terāzū-yı resān (?)
7. Allah'ın doğru yola ileten Hızır'ı eğer sana rehber olursa, yolda seni aldatan nefis ve şeytandan gam yeme!
8. Ey benim gibi ayrılık derdiyle gam zehrini içen! Ayrılığın zehirli kederi, sonunda vuslat içkisi olur, gam yeme!
9. Bâis, bu gazeli Hâfiz'in o gazeline nazire de; *kaybolan Yūsuf, Kenân'a tekrar döner, gam yeme!*

8.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Gerçi 'âşık cān vérür cānān alur bī-cān olur
Dilde ammā fikr-i la'l-i rūḥ-baḥşı cān olur
Şahn-ı sīnemde mesākīn-i ğāmi it'ām için
Dāğ-ı dil ḥūn-ı ciger soframda āb u nān olur
3. Halka-i dūd-ı siyāh-ı pūr-şerār-ı 'âşıkā
Rişte-i tāra dizilmiş subḥa-i mercān olur
Atma éy kaşı kemānum tīr-i müjgānuñ meded
Sīne-i mecrūḥa peykānı geçerse kan [olur]
5. Hürde-i ḥāl-i 'abīrūñ görse éy nūr-ı başar
Merdüm-i dīdem gözi ḥiddetlice insān [olur]

9.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. 'Āşık-ı şūrīde-ḥālüz zārdur eglencemüz
Künc-i ğāmde derd-i 'ışk-ı yārdur eglencemüz
Sīnemüz tīr-i nigāh-ı çeşmine āmāc éder
Bir kaşı yā ğamzesi Tātār'dur eglencemüz
3. Eylesek endīşe yāruñ zūlf-i pūr-çīnin n'ola
Ḥall olunmaz 'uḳde-i düşvārdur eglencemüz
Ġābgāb ü la'lin o naḥl-i nāzuñ elbet oḥşaruz
Tıfl-ı 'ışkuz sīb ile gülnārdur eglencemüz
5. Zūlf-i şeb-gūnuñ ḥayāliyle senūñ éy meh-cebīn
Bezm-i ğāmde āh-ı āteş-bārdur eglencemüz
Sīnemüz levḥinde eksük étmezüz dāğ-ı dili
Nāḳıd-ı derdüz bizüm dīnārdur eglencemüz
7. Bir bölük pervāne-i bezm-i belā vü miḥnetüz
Pertev-i şem'-i ruḥ-ı dil-dārdur eglencemüz
Ḥasret-i ruḥsār-ı dil-berle fiğān étsek n'ola
Bülbül-i nālendeyüz gül-zārdur eglencemüz

8. vr. 19b.

9. vr. 20b-21a.

9. Şanmasun **Bâ'is** bizi eglencesüz ehl-i hevâ
Ney gibi her demde âh u zârdur eglencemüz

10.

Meḫā'îlün meḫā'îlün meḫā'îlün meḫā'îlün
Hezec . --- / . --- / . --- / . ---

1. Ḥayāl-i dil-rübā-veş 'āşıkā yār-ı ḳadīm olmaz
Şeh-i 'işḳ olmayınca ādeme dil-ber nedīm olmaz
Dehān-ı şeyḫden étmem nefes te'şirini ümmîd
Esen her rûzgārı gül-şenüñ bād-ı nesīm [olmaz]
3. Dimāğ-ı cānı ta'tîr étmege gül-zār-ı ḫüsnüñde
Nesīm-i ṭurre-i zülfüñ gibi 'anber-şemīm olmaz
Nevāzişle daḫı aḫrārı 'abd étmek olur ḳābil
Hemān baḫş-ı direm étmek ile ādem kerīm [olmaz]
5. Sezādur **Bâ'isā** şemşir-i āhumla helāk étsem
Raḳīb-i bed-figār-āsā bu 'ālemde le'īm olmaz

11.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün
Remel . . -- / . . -- / . . -- / . . --

1. Bezm-i rindāna eger şevḳ-ıla āfet gelmez
'Āşık-ı ḫaste-dilüñ cismine şihḫāt gelmez
Gerçi bir bağrı yanık 'āşıkā beñzer ammā
Lāleden şemme ḳadar bûy-ı maḫabbet gelmez
3. Cevher-i zātuñı pîrāye-i elmās eyle
Yoḫsa seng-pāre ile ādeme ziyet gelmez
Cevher-i zātı éder merdi dil-āver yoḫsa
Cevher-i tîğ ile bir ferde şecā'āt gelmez
5. Cebel-i Ḳāf'ı o meh 'āşıkā taḫmîl étse
Götürür dāne-i ḫardal gibi şıḳlet gelmez
Ka'be-i kūyuña gét diyse raḳīb inşā'allāh
'Avdetinde ḳırılır pāy-ı selāmet gelmez
7. Ḥün-ı dil laḫt-ı cigerle seni besler éy gām
Dème **Bâ'is** tarafından baña ni'met gelmez

10. vr. 21a.

11. vr. 21a-21b.

12.

Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün
Müctes . - . - / . . - - / . - . - / . . -

1. Nesīm-i gül-şen-i terden peyām-ı yār alu[ruz]
Meşāmm-ı cāna şemīm-i haṭ-ı nigār aluruz
Cefā vü cevrine tākāt muḥāldür yoḥsa
Vérince naḫd-i revānı ne şīve-kār aluruz
3. Zücāc-ı ḳalbümi işkest édüb éy āyīne-rū
Démez misiz ki 'aceb biz de inkisār aluruz
Düşince pāyına ol āfet-i cihān-sūzuñ
Cilā-yı dīde-i cāndur déyü ḡubār aluruz
5. Şikeste-bāl ü per olsaḫ da sen gibi yéne biz
Bu şayd-gāhda çoḫ kebk-i nāz şikār [aluruz]
6. 'Arūs-ı şafḥa-i eş'arı zīb için her şeb
Benān-ı **Bā'is**'e kilik-i güher-nişār aluruz

13.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Dāḡ-ı ḥünin-i cigerdür ḡonçe-i gül-zār-ı 'ışḫ
Nāle-i cān-süz-ı dildür 'andelīb-i zār-ı 'ışḫ
Dil vérüb ol ḥusrev-i ḥübāna şāh-ı 'ışḫ olan
Dīdeden rīzān éder her dem dür-i şeh-vār-ı 'ışḫ
3. Ol taḃīb-i cānuñ olma éy ḡoñül dil-ḥastesi
Görmüyor şihḫāt yüzün zīrā olan bīmār-ı 'ışḫ
'Āşık-ı dil-sūḫte ketm étmeseydi sīnede
'Ālemi sūzān éderdi āh-ı āteş-bār-ı 'ışḫ
5. Ser-te-ser ābād éder berbād iken her ḡüşesin
Girse bir ḥāne-ḥarābuñ ḳalbine mi'mār-ı 'ışḫ
Her şerārından néçe biñ düzaḫ eyler āşḳār
Ḥāne-i vīrāne-i 'uşşāḳa düşse nār-ı 'ışḫ

12. vr. 21b.

13. vr. 24a-24b.

2a ḥübāna : ḥünābe **H**

7. Bir sözü m kâr étmedi ol husrev-i sengîn-dile
Taşa te'şîr eylemişken hey meded güftâr-ı 'ışk
8. Her şerâr-ı âhı [tut] bir meş'al-i râh-ı belâ
Bâ'is-âsâ olmak isterseñ sipeh-sâlâr-ı 'ışk

14.

Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün
Remel . . -- / . . -- / . . -- / . . --

1. Her kim oldıysa o bālâ-ğade şādık 'aşık
Oldı 'uşşâk miyânında o fâ'ik 'aşık
'İşk-ı Leylâ'dan édüb Kays beyâbâna firâr
Oldı mevlâsına ol bende-i âbık 'aşık
3. Étmez ol nûr-ı başâr zümre-i 'uşşâka nâzâr
Yoğ midur anda 'aceb gendine lâyık 'aşık
Görmedük zerre kadar mihr [ü] vefâsın hâlâ
Biz de olmuşduk o meh-pâreye sâbık 'aşık
5. Vây idi hâline dem-beste olunca yâra
Olmasa hâl lisânıyla da nâtik 'aşık
Tekyede 'ışk-ıla yâhû mı çekerti şeyhüñ
Olmasa oğlana ger [...] 'aşık 'aşık
7. Çok görüb âhîr ayırdı beni **Bâ'is** ağıyâr
Hey meded olmuş-iken yâra muvâfık 'aşık

15.

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün
Hezec . --- / . --- / . --- / . ---

1. Hemân ben mi saña éy âfet-i devr-i zemân müştâk
Senüñ dîdâruña biñ cân-ıla cümle cihân müştâk
Bu 'işret-gehde her dem çan yutar bûs étmege la'lüñ
Olub éy gönçe-fem câm-ı şarâb-ı erguvân müştâk
3. Bütün gün beklemezdi der-gehüñ mânend-i üftâde
Saña éy şâh-ı hüsnüm olmasaydı päs-bân müştâk

14. vr. 24b.
6b ger [...]: H
15. vr. 24b-25a.

- Ne rütbe ben saña müştâk isem éy mäh-ı devrânüm
O rütbe ben siyeh-bahta belâ-yı âsmân müştâk
5. Dem-â-dem nüş édüb la'l-i muzâbı def-i gâm eyler
Olinca la'lüni būs étmege rind-i cihân müştâk
6. Meded 'arz-ı cemâl étsin esîr-i derd-i hicrâna
Saña **Bâ'is**-i müştâkam éy[â] rûh-ı revân müştâk

[**Harfü'n-nün**]

16.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Tâkatüm tāk oldu cevri-i tıfl-ı endek-sâleden
Cism-i zârum nâle döndi añlamaz ol nâleden
Fürkatüñle farqum üzre dâğ-ı hün-âlüdumuñ
Farqı yoqdur küh-sâr-ı gâmde bitmiş lâleden
3. Halka-i düd-ı derünüm âh o tıfl-ı 'işve-bâz
Pür-şerer kıldı édüb haz şu'le-i cevvaleden
Kaatre-i eşküm görince gülse cânânüm n'ola
Gönçe-i neşküftedir handân olur ol jâle[den]
5. Neş'e-yâb-ı la'lüñ olsa âb-ı carîden geçüb
Zâhid eyler âb-destin bâde-i seyyâleden
Mäh taqlîd eyleyüb hatt-ı ruh-ı pür-nürüña
Bir kılade taqdı cânâ gerdenine hâleden
7. Görse bir h^vurşîd-rü yâ zerre yâ şebnem olur
Bâ'isâ maḥv oldu cismüm bu dil-i meyyâleden

17.

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün
Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Lebün yâdıyla içmezsem baña Kevşer şarâb olsun
Behişt içre şafâ-yı hür sensüz heb 'azâb [olsun]
Lebün mey 'arızuñ şîrîn mezeyken rind-i gâm-h^vâra
N' için mül hün-ı dil laht-ı ciger şâfî kebâb olsun

16. vr. 28a-28b.

17. vr. 28b.

3. Göñül ma'mûr iken ser-tîşe-i tîz-i nigāhuñla
Harāb étdüñ a kâfir çeşm-i bîmāruñ harāb [olsun]
Ferāmüş étmesün de kı' ilüz ol āfet-i cānum
Hemān çeşm-i suhen-gūsıñdan 'uşşāka 'itāb olsun
5. Unutma açdıguñ dāğ-ı derūnuñ sevdigüm bir bir
Hisābın isterem senden hele rüz-ı hisāb [olsun]
Halāş olsun cihān bārī nigāh-ı fitne-hîzūñden
İçüb hūn-ı dil-i 'uşşākı çeşmüñ mest-i h'āb [olsun]
7. Bu şi'rūñ nüşha-veş her nokta-i pür-nüktesi **Bā'is**
Refi'ā-yı belāgat-sence bir şāfi cevāb olsun

18.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Çeşm-i mestüñ āhuvānı dīde-pür-hūn eylesün
Hūnıñ her kaçresin bir nehr-i Ceyhūn eylesün
Cünbiş-i müjgān-ıla bir fitne ikāz eylesün
Bir nigāhuñ biñ dil-i Hārūt'ı meftün [eylesün]
3. Şāneñi bir sihr-ile al şöyle dest-i nāzuña
Kim şebi h'urşīd édüb h'urşīdi şeb-gün [eylesün]
Bir tebessüm eyle kim cānā derūn-ı gönçede
Şebnemüñ her dānesin bir dürr-i meknūn eylesün
5. Kıl o şūhuñ ğamze-i cādūsını **Bā'is** hayāl
Şā'ir-i sihr-āferine kılkuñ efsūn eylesün

19.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün
Remel . . - - / . . - - / . . - - / . . -

1. Dīdemüz hasret-i dīdār ile giryān olsun
Her düşen kaçresi bir lücce-i ummān olsun
Sensüz éy Yūsuf-ı gül-çehre gül-istān-ı cihān
Tutalum cennet imiş başuma zindān olsun
3. Mey-i gül-gūna lebüñ vaqt-ıla peymāne idi
Geldi hañ-ı siyhüñ kahveye fincān olsun

18. vr. 28b-29a.

19. vr. 29a.

Çara sevdāya düşürdi dili zülf-i siyehüñ
Şalb édüb gendin aña rüyuña hayrān olsun

5. Söyle éy peyk-i hayālüm meh-i Ken'an'uma kim
Tiz gelüb Mısr-ı dil-i **Bā'is**'e sultān olsun

20.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. 'Andelībem bilmem ammā gül-'izāruñ n'éydügin
Nağme-sāzam añlamam hem āh u zāruñ n'éydügin
Ziyet-i dünyā-yı dūna rağbet étmezsek n'ola
Sāde levhüz bilmezüz naqş u nigāruñ n'éydü[gin]
3. Bī-meşakkat devlet ü rāhat bulan fehmi eylemez
Germ ü serdin çekmedükce rüzgāruñ [n'éydügin]
Dāğ-dār-ı 'ışkla cismi ser-ā-ser gūş olan
Fehm éder esrār-ı nāy-ı nağme-kāruñ n'éydü[gin]
5. Neş'e-mend-i nūş-ı la'l-i yār idük biz bir zemān
Çıkdı haṭṭı şimdi bildük niş-i māruñ [n'éydügin]
6. Bilmeşe derd-i ser-i nūş-ı lebüñ **Bā'is** n'ola
Mest-i cām-ı 'ışk olan bilmez humāruñ n'éydügin

21.

Mef'ülü mef'ülü mef'ülü fe'ülün
Hezec - - . / . - - . / . - - . / . - -

1. Éy muğ-peçe la'lüñ yétişür vérme meyüñden
Şavt-ı ḥasenüñ ḥ^voş gelür āvāz-ı neyüñden
Şahrāya çıkarsañ getürür cezbe-i ḥüsñüñ
Yāhū déye[rek] zümre-i āhūyı peyüñden
3. Tek alma serümden key-i endühımı yāruñ
Geçdük senüñ éy çarḥ-ı denī tāc-ı peyüñden
Kılduñ zene maḥbūbı fedā tekyede şeyḥüm
Añlandı zamīründekey şey' hāy u heyüñden
5. Şey' mey dédigüñ zülf ile la'lüñ ise sākī
Bā'is ne meyüñ içdi ne kırtuldu şeyüñden

20. vr. 29a.

21. vr. 29a-29b.

22.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - . -- / - . -- / - . -- / - . -

1. Oldı ol rūḥ-ı revānumla gönül murğı revān
Lāne-i bî-murğa döndi şimdi cism-i nā-tüvān
Āh ne zālimdür bu çarḥ-ı kīne-ver kim çok görüb
Yarı benden cānı tenden iftirāk étدی hemān
3. Ol kadar tāb-ı firākı cānuma kār étدی kim
Dūd-ı āhumdan ḥarāret kesb éder bād-ı ḥazān
Bu firākuñ rā vü elfi tīg u tīr-i cān olub
Oldı fā vü kâfi farḥumda iki gürz-i girān
5. **Bā'is**'üñ ḥālin şorarsañ iftirākuñla şehā
Dīde giryān sīne sūzān kārıdur āh u fiğān

23.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - . -- / - . -- / - . -- / - . -

1. Hüsni yāra feyz-i 'ışkımdur véren her ān ān
Yohsa olmazdı kad-i bālāsına şu 'bān bān
Küşte-i şemşir-i ḥışm-ı çeşmine raḥm eylemez
Bir tebessümle vérür ol lebleri mercān cān
3. Tīg-ı gāmzeyle n'ola ḥün-riz olursa dem-be-dem
Bu siyāset-gāh-ı 'ālemdür döker ḥākān kan
Künc-i gāmden çıkma éy dil şöhret isterseñ eger
Kim [bulur] 'uzlet-nişin oldukça dervişān şān
5. Kürsisin garḥ-āb édinced vā'izüñ eşk-i riyā
Batdı tūfān-ı belāya keştī-yi қorşān şān
N'eyleyem dūnān-ı dehrüñ ser-zenişle nānını
İmtināsuz bahş éderken Ḥazret-i Mennān nān
7. Bezm-i 'İş-i yāra girmekse kebāb-āsā merām
Āteş-i 'ışkıyla **Bā'is** sen de çün büryān yan

22. vr. 29b.

23. vr. 29b-30a.

[Harfû'l-vâv]

24.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Remel - . -- / - . -- / - . -- / - . -

1. Hıtt-ı 'anber-bâr-ı dil-berdür véren şebbüya bû
Yohsa beñzerdi çemende sebze-i bî-büya bu
Sü-be-sü gül-zâra olmazdı revân eşküm gibi
Çıkmasaydı ol kad-i dil-cüyü cüst ü cüya cü
3. Bir işâretde cihâni ser-te-ser eyler helâk
Söyleyüñ ol şâh-ı hüsne vérmesün ebrüya rû
Bir taraftan ol şeh-i hüsnum geçer şâyed déyü
Pençe-i müjgân-ıla çeşmüm seper her süya su
5. Añladum **Bâ'is** zamîrin sâkinân-ı tekyenüñ
Cezb için ircâ' éderler ol gözi âhüya hû

25.

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün
Hezec . --- / . --- / . --- / . ---

1. Şağın sevdâ-yı zülfe şanma kim tül-i emeldür bu
Sürer tâ 'ömre dek éy dil siyeh mâr-ı eceldür [bu]
Lebüñ 'uşşâka ol şerbet-fürüş âfet şunub dér kim
Şafâ-yı bâl ile nüş eyleyüñ şâfî 'aseldür [bu]
3. 'Aceb mi tıfl-ı nâzum la'line vaz' étse engüştin
Yalar bâl tutan elbet parmağın şîrîn meşeldür [bu]
N'ola ta'mîr éderse Hızr-ı tevfiğ-ı Hudâ kalbüm
İçinde defn olunmuş nağd-i imân bir temeldür bu
5. N'ola pāk olsa mir'ât-ı dilüm jeng-i küdüretden
Fürüg-ı 'aks-i rüy-ı yâra bir rüşen mâhâldür bu
N'ola te'şîr éderse tîr-i âhum cân-ı âgyâra
Hâdeng-i gamze-i dil-düz-ı cânâna bedeldür bu
7. Sezâdur defter-i dîvânuma kayd eylesem **Bâ'is**
Ki sevdâ-yı hağ-ı dil-berle tarh olmuş gazeldür bu

24. vr. 30a.

25. vr. 30a-30b.

[H̄arfü'l-hâ]

26.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Bezm-i gâmde nâlemi dem-sâz buldum gendime
Ney gibi _iñletmeg-ile bir sâz buldum gendime
Éy kemân ebrû hedef-veş sîne şad-çâk olmağa
Çeşm-i Tâtâr'uñ hadeng-endâz buldum [gendime]
3. Rişte-i zülfinde cānum seyr édüb cānān démiş
Bir göñül eglencesi cān-bâz buldum [gendime]
Reh-güzārında görüb bir [gün] ser-i ğaltānumı
Déye ol şeh 'āşık-ı ser-bâz buldum [gendime]
5. Geşt éderken deşt-i sevdā-yı cününü serserî
Zülf-i pür-çinüñ kemend-endâz buldum [gendime]
6. Bende-i şāhib-niyāzam 'arz-ı hâl étsem n'ola
Bā'ışā göñlümce bir şehnâz buldum gendime

27.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün
Remel . . - - / . . - - / . . - - / . . -

1. Gelmese neş'e-i la'lüñ hevesiyle cūşá
Zevrağ-ı cāmı ferağ vérmez idi mey-nüşá
Bezme ol gözleri maħmür cüvānum gelse
[Olsa] pür na're-i yāhū ile her bir güşe
3. Reh-rev-i vādī-yi 'ışkuz bu harābat içre
Hün-ı dil nüş éderüz laht-ı cigerdür tüşe
Tabla perçem dökilüb cebhe-i hūy-kerdesine
Döndi pırlanta cevāhirli siyeh ser-püşá
5. Böyle nazm eyler iseñ lü'lü'-i dendānın eger
Bā'ışā güş-ı nigārında döner mengüşá

26. vr. 30b.

4a Reh-güzārında : Reh-güdāzında **H**

27. vr. 30b-31a.

28.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . - -

1. Sūzen-i müjgān açar menfez dü çeşmüm revşene
Tāb-ı hūsni 'aks éder şāyed derūn-ı revzene
Lā[le]-zār-ı dāğ-ı sīnem nāle-i dil var iken
Luṭf-ı 'ışkuñda ne ḥācet 'andelīb ü gülşene
3. Ol kadar bī-berg ü bāruz gül-şen-i 'ışk içre kim
Ṭab 'umuz āzādelik ta'līmin eyler sūsene
Nāḥudā sākī vü āhum bād u keştī cām-ı mey
Baḥr-ı gāmnden geçmege zinde ne ḥācet yelkene
5. Ğām daḥı 'ālemde mağmūm olmasaydı **Bā'ışā**
İnşirāḥ-ı dil için gelmezdi ṭab'-ı rüşene

29.

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün
Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Temennā eylemek éy nev-cüvān el arqası yérde
Démezdür ḥüsnuñe ḥaqqā cihān el arqası yérde
Görince kuvvet-i bāzū-yı 'ışkum cāme-ḥ^vāb üzre
Nezāketle düşer ol mū-miyān el arqası yérde
3. Bu meydān-ı maḥabbetde ne deñlü erlik étsek de
Yéne eyler seni mekr-i zemān el arqası yérde
Dü desti kalsa zīr-i seng-i cevruñde yéne cānā
Démez maqlūb olub sengīn-dilān el [arqası yérde]
5. Ṭayanmaz Ḳahramān-ı 'aşr iseñ de pençe-i zūra
Düşer bu tekyede çok pehlevān el arqası yérde
Hemān éy şīr-pençe pençe-i ḳahruñla aḡyārı
Çalub ḥāk üzre cānın al emān [el arqası yérde]
7. Açub dest-i niyāzı **Bā'ış**-i mehcūr dil-dāra
Démiş éy dest-gīrüm el-emān el arqası yérde

28. vr. 31a.

29. vr. 31a-31b.

30.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Şanma sünbül şokmış ol meh gūşe-i destārına
Yüz vérüb başdan çıkarmış turre-i tarrārına
Būs-ı dürc-i la'l-i cevher-dārın ikrār eylemiş
Tırma var mühr-i dehānuñ baş anuñ ikrārına
3. Bülbüli pervāne-veş āteş-perest ét bāğ-bān
Gül ocağından çü aḥker ḡonce vér minḡārına
Yār olursa himmet-i Şīrīn Ferhād-ı dile
Tağlar étmez taḥammül tīşe-i zer-kārına
5. Ol leb-i şīrīni vaşf étdikce la'lin yād édüb
Bā'ış-i rengīn-edā sükker ḡatar ḡüftārına

31.

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün
Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Bu ḡayme perde-i esrār-ı ḡikmetdür zarīf-ānā
Mişāl-i 'ālemi taşvīr éder erbāb-ı 'irfānā
Bu esrārı ḡaḡīḡat-bīn olanlar fehmi éder yoḡsa
Ne añlar bī-başıret baḡsa da taşvīr-i bī-cānā
3. Tehī şanma verā-yı perdeden bir gez nāzār eyle
Cihān Tūr'ı ne şüretde zuḡūr eyler ḡaḡīm-āne
Teferrüc-gāh-ı 'ālemdür nigāh ét çeşm-i 'ibretle
Temāşası sürür-engīz olur zīrā dil ü cānā
5. ḡayāl étme 'abeş **Bā'ış** bu ḡüftār-ı perīşānum
Taḡayyül-gāh-ı ḡab'um tuḡfesidür bezm-i yārānā
6. Emīnā ḡazret-i Şeyḡ Şüşterī icādıdır çüñkim
Teberrük sende seyr étdür bu şeb yārān-ı zīşānā

30. vr. 31b.
4b tīşe : şīşe H
31. vr. 31b.

[H̄arfü'l-yā]

32.

Mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün
Hezec -- ./ . -- ./ . -- ./ . --

1. Āhum şererin kevkeb-i raḥşān édemez mi
Yā bezm-i gāme şem'-i şeb-istān édemez mi
H̄urşīd ü mehi tāb-ı ruḥuñ yaqdıǵı yérde
Pervāne gibi 'āşıkı sūzān édemez mi
3. Çarḥ-ı felegi cūşış-i eşküm çevirürken
Bu çeşm-i terüm kaḫresin 'ummān édemez mi
Leylāları zencīre çekerken saçuñ éy şūḥ
Dīvāne gibi 'aqlı perişān édemez mi
5. Cānānı çeküb sīnesine cān gibi **Bā'is̄**
Aǵyāruñ 'aceb cismini bī-cān édemez mi

33.

Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün
Muzāri' -- ./ - ./ . -- ./ - ./ . --

1. Şīr ü şekerle beslenüb olmış muḥallebi
Ol meh-veşüñ dehānuma olsun máḫál lebi
Būs étdürürse la'lini ol meh baña n'ola
Peymānenüñ muvāfiḫ olur rinde meşrebi
3. Ruḥsār-ı dil-rübāda olan ḫāl-i 'anberīn
'Uşşāḫ-ı tīre-ḫāli'inüñ oldı kevkebi
Nūş eyleyince bāde-i rummānı ol cüvān
Reşk-āver-i turunc-ı behişt oldı gābgābi
5. Sūzān éderdi şevḫ-ıla **Bā'is̄** vücūdını
Pervāne-vār şem'inüñ olsa muḫarrebi

32. vr. 32a.

33. vr. 32a.

34.

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün
Hezec . --- / . --- / . --- / . ---

1. Dehân-ı tenginüñ şimdi benem 'allâme-i râzı
Ne bilsün sırr-ı ğaybîden bégüm 'Allâme-i Râzî
Hemân nâz u niyâz-ı hûb 'uşşâka éder âğâz
Uşul ile eger râmiş-gerân söyletseler sâzı
3. Şabâ gerçi muhayyerdür niyâz-ı büselik ammâ
Nühüfte huftedür gül-şende incitme o şeh-nâzı
Olurdi dâne-çîn-i hâl-i 'anber-bârı ol şūhuñ
Eger ürkütmeseydi murğ-ı cānı çeşm-i şeh-bâzı
5. N'ola Behzād'a reşk-āver olursa naqş-ı ebyātum
Hudā bahş eyledi **Bā'is** baña kilik-i suhen-sâzı

35.

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün
Hezec . --- / . --- / . --- / . ---

1. O tıflum nev-hevesken fitne fenninden oqur nâzı
Niyâz-ıla ne mümkin çekmek âğūşa o qurnazı
Saña éy peççe-i Boşnaq helāk étseñ de 'uşşâkı
Raķīb-i kāfiri öldürmedükce ben déyem ğâzı
3. Tıtulmaz dām u dāneyle biraq tesbîhüñi şeyhüm
Qanatlan ber-hevā ol şayd ise qaşduñ o şeh-bâzı
Raķībi bir uyuz kelb-i mu'allem dédiler ammâ
Gelür mey-hānede tavşan tıtarı olsa ger tâzı
5. Bu şeb şem'-i dilin sūzān édüb ol āfete **Bā'is**
Derün-ı perdeden seyr étdürür güyā hayāl-bâzı

34. vr. 32a-32b.

35. vr. 32b.

36.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Şahne-i ğamzeñ harāb eylerse de mey-hānemi
Çeşm-i mestüñ gibi huşyār édemez mest-ānemi
Pāyına ol husrevüñ giryān olub kıldum nişār
Dīde-i ğām-dīdeden bir bir dür-i şeh-dānemi
3. Fikr-i zülf-i hām-be-hāmle murġ-ı [dil] meşġül iken
Bir ālāy mār-ı siyāh [u] kejdüm aldı lānemi
Olmasaydı perçem-i pür-çīninüñ dil-bestesini
Degme bir zencīr tutmazdı dil-i dīvānemi
5. Bağladı tār-ı haṭ-ı ruhsār-ı cānāne beni
Rište-i tārīk-i şem'e bend édüb pervānemi
6. [.....]
Bir gün elbette éder ta'mīr vīrān-hānemi

37.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - . - - / - . - - / - . -

1. Dil be-zülf-i yār best-em yellelī
Ez-ķuyūd-ı dehr rest-em yellelī
Men bé-hişt-em kāh-ı vālā-yı behişt
Çün der-i cānān nişest-em yellelī
3. Bā-hayāl-i bāde-i la'l-eş mūdām
Der-der-i mey-hāne mest-em yellelī
Men ki dil dād-em be-ān sengīn-dil
Şiše-i neng-em şikest-em yellelī
5. Beski ġīr-em dāmen-et-rā b'ógsil-em
Zi_ātlas-ı gerdün dest-em [yellelī]

36. vr. 32b-33a.

3b mār-ı siyāh : māh-ı siyāh H

6a Beytin ilk mısraı nüshaya yazılmamıştır.

37. vr. 33a.

1. Gönlü yârin zülfüne bağladım, yellelî! Zamanın kayıtlarından kurtuldum, yellelî!
2. Ben sevgilinin eşiğine oturduğumdan dolayı cennetin yüce sarayını bıraktım, yellelî!
3. O kıpkırmızı şarabın hayaliyle meyhane kapısında sarhoşum, yellelî!
4. Ben ki ar şişesini kırdım, o taş bağırlıya gönül verdim, yellelî!
5. Eteğini o kadar çok tuttum ki, elim feleğin atlasından kesilse, yellelî!

- Éy şanem men bâ-hayâl-i şüret-et
Der-kenîsâ bút-perest-em yellelî
7. Cilve-geh bâş-ed me-râ 'arş-ı berîn
Der-nazér men ger-çı best-em yellelî
Ez-'alâyıkhâ-yı 'âlem ser-be-ser
Rište-i dil-râ gósest-em yellelî
9. Zî-âteş-i kânûn-ı gém der-yek-nefes
Çún şerâr-ı âh cest-em yellelî
10. Īn ğazel **Bâ'is** nivişt-em ân zemân
Kilk-i Şâ'ib-râ şikest-em yellelî

[MUKATTA'ÂT]

1.

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün
Hezec . ---/. ---/. ---/. ---

1. Máháll-i feyz-i erbâb-ı hünerdür şehr-i İslâmbul
Aña beñzer bu 'âlemde baña bir şehr-i İslâm bul
2. Sezâdur cennetü'l-me'vâya teşbîh eylesem zîrâ
Derünü hür u ğilmân ile memlü ehl-i İslâmbul

2.

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün
Hezec . ---/. ---/. ---/. ---

1. Emîn Āġâ-yı zi-şân [u] cüvân-baht [u] kerem-mu'tâd
Bu cây-ı dil-nişîni eyledi ta'mîr édüb âbâd
2. Güşâd oldukca bâb-ı dil-güşâsı fâtiḥü'l-ebvâb
Derünında éde zât-ı şerîfin dem-be-dem dil-şâd

-
6. Ey put gibi tapılası güzel! Ben senin suretinin hayaliyle kilisede putperestim, yellelî!
7. Ben her ne kadar görüntüde tutsak olsam bile, göğün en yüksek tabakası bana görünme yeridir, yellelî!
8. Gönül baġını, âlemin bütün baġlarından baştan başa kopardım, yellelî!
9. Gam ocaġının ateşinden âhın kıvılcımı gibi bir nefeste kurtuldum, yellelî!
10. Bâis, bu gazeli yazdığım zaman Sâ'ib'in kalemini kırdım, yellelî!
1. vr. 33a.
2. vr. 33b.

3.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Cāy-gîr olsa n'ola hâl-i siyehdür zîr-i leb
Kanda bir 'arz-ı muḳaddes var ise anda 'Areb
2. Sîb-i ğâbġâb oldığıyçün heb cüvânân-ı Haleb
Hırş-ıla üftâdegâni urdılar tüffâha leb

4.

Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün
Recez - - . - / - - . - / - - . -

1. Temm^{en} istelemtu bâbe-hû musteşfi'en
Ve'l-'aynu tebkî ve'l-fu'âdu lâ'izî
2. Min naḥvi-hî nādâ beşîrun fâ'ihun
Hâzâ maḳâmu'l-mustecîri'l-'â'izî

5.

Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün
Recez - - . - / - - . - / - - . -

1. Maḥbûbu-nâ fî behcetî nâren veḳad
Fi'l-mehdi maḥrûken fu'âdî ḳad raḳad
2. Lev lem yekun bi'r-rîki yeşfinî leḳad
Zenben ve 'an ḳalbî hevâ-hu mâ faḳad

6.

Mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün
Hezec . - - - / . - - - / . - -

1. Fe mâ lî in cefâni'd-dehru ḥavfun
Fe inne ḳad tevekkel-tu 'alallâhî

3. vr. 33b.

4. vr. 33b.

1. Şefaât isteyerek onun kapısına tamamen teslim oldum, gözüm yaşlı, gönlüm ona sığınyor.

2. Müjdecî, ona doğru seslendi: Bu makam sığınmak isteyenlerin sığınağıdır.

5. vr. 33b.

1. Sevgilimizin güzellik çağında beşikte yaktığı ateş kalbimi yakıp kavurdu ve beni benden aldı.

2. Beni tükürüğüyle iyileştirmesi günah olmasaydı, kalbim onun aşkını kaybetmezdi.

6. vr. 33b.

1. Felek bana cefa etmiş olsa da bana korku yok, ben Allah'a tevekkül etmişim.

2. Elâ kılû li-men yercû nâşîben
Mine'l-mahlûkı er-rızku 'alallâhı

7.

Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün
Recez -- . - / -- . - / -- . -

1. Éy cürmini bilmez dil-i bî-çâre var
Ni'me'l-me'âba yüz sürüb ol lâ'izî
2. Kilk-i Hüdâ tebşîr ile yazmış bunu
Hazâ maqâmu'l-mustecîri'l-â'izî

8.

Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün
Remel . . -- / . . -- / . . -- / . . -

1. Bu harâbata gelüb bulmuş-iken şevket ü şân
Reh-zen-i râhum olub hayf hevâ vü şeytân
Çoymadum hayr ile yâd olmağa çün nâm ü nişân
Encümen-gâh-ı fenâdan nece oldumsa nihân
Levh-i kabrümde de nânum olur elbet pinhân
2. Güşuma girmez idi bāng-i ezānı neyden
Âb u tâb almış-ıdı gerçi dehānum meyden
Bâ'ışâ tevbeler olsun ki cemî'i şeyden
Umaram rahmet-i Settâr u Kerîm ü Hâyy'den
Cürm ü 'işyānumı da setr éde keff-i mîzân

[MEṬĀLİ' ve MÜFREDĀT]

1.

Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün
Recez -- . - / -- . - / -- . - / -- . -

İkta' yedey-k^e yâ men yeṭlû'l-yed ilâ mâli'l-yetîm
İz kıâl^e _lenâllâhu'l-'azîm^u lâ tekrabû mâle'l-yetîm

2. Hey bakın! Mahluktan nasip bekleyene deyin ki: Rızık Allah'tandır.

7. vr. 34a.

8. vr. 34a.

1. vr. 34a.

1. Ey yetimin malına el uzatan kişi çek ellerini, çünkü yüce Allah bize, "Yetimin malına yaklaşmayın" (Kur'an-ı Kerîm, "İsrâ", 17:34) buyurdu.

2.

Lev imtena[‘]-tu min ziyâreti-kum felâ
Teḥâfu fi'l-fu[’]âdi zikrekum ḳad tedüm

3.

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün
Remel - . -- / - . -- / - . -- / - . -

Elde yok ser-mâye-i şervet ki ḥayrât édeyüm
Tîşe-i ṭab[’]umla bârî ṭarḥ-ı ebyât édeyüm

4.

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün
Hezec . --- / . --- / . --- / . ---

Meges-veş sofr-a-i bî-da[’]vete ‘âzim olan âdem
Te‘essüf sillesiyle rüyına destin urur her dem

5.

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün
Remel - . -- / - . -- / - . -- / - . -

Ger hemî-ḥ[’]âh-î be-devlet mî-res-î ender-cihân
Bî-hayâyî pîşe kón yâb-î murâd ender-zemân

6.

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün
Remel - . -- / - . -- / - . -- / - . -

Geldi şandâliyye şeklinde cenâb-ı Neş[’]et’e
Kürsî-yi ‘arş-ı berîn ‘irşâd için ‘ışḳ ehlini

2. vr. 34a. [Vezni tespit edilememiştir]

1. Ziyaretinize gelemezsem endişelenmeyin! Gönüldeki yeriniz (hatıranız) baki.

3. vr. 34a.

4. vr. 34b.

5. vr. 34b.

1. Âlemde devlete ermek istersen, zamanında hayasızlığı alışkanlık et, murat bul!

6. vr. 34b.

7.

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün
Hezec . --- / . --- / . --- / . ---

Eger şüfî gibi riş-i dırâza mâlik olsaydı
Ne otlar yoldırurdu şâne-i bî-çâreye Kûsec

8.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

Cây édüb gencîne-i sîmîn-ber-i cânâneyi
Mâl bulmuş mağribîye döndi hâl-i müşk-fâm

9.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

Şanma zeyn olmuş kanâdil-i münevverle menâr
Medd-i âh-ı 'âşık üzre âşkâr oldu şerâr

10.

Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün
Remel . . - - / . . - - / . . - - / . . -

Âhın endâze-i âhen édicek üftâde
Kâle-i vaşlını 'arz étدی Bezirgân-zâde

11.

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün
Hezec . --- / . --- / . --- / . ---

Eger şemm eyleseydi perçem-i pür-çîn-i dil-dârı
Açardı çin-seher bād-ı şabâ dükkân-ı 'aţţârı

7. vr. 34b.

8. vr. 34b.

9. vr. 34b.

10. vr. 34b.

1b Bezirgân-zâde : Bâzirgân-zâde H

11. vr. 34b.

EK: H Nüshasına Göre *Dîvânçe-i Bâis*'in Şiir Dizini ve İ Nüshası ile Önceki Neşirler Arasındaki Nüsha Farkları

H nüshası, İ nüshasındaki bütün şiirleri ihtiva ettiği için bu bölümde H nüshası üzerinden *Dîvânçe-i Bâis*'in şiir dökümüne yer verilmiştir. Bu sayede, İ nüshasında yer alan ve daha önce yayımlanıp bu çalışmaya dâhil edilmeyen manzumelerin H nüshasına göre *Dîvânçe* içerisindeki sıralaması görülebilecek ve bütünü bir arada değerlendirilebilecektir. Şiirlerin, yazma nüshalarda ve daha önce yapılmış çalışmalarda kolayca bulunabilmesi için ilk mısralarına yer verilmiş, nüshaların hangi sayfasında kayıtlı oldukları yanlarında köşeli parantez içerisinde belirtilmiştir. Böylece H ve İ nüshaları ile İ nüshası üzerinden hazırlanan üç ayrı çalışma arasında mutabakat sağlanması amaçlanmıştır. Ayrıca İ nüshası üzerine bugüne kadar yapılmış üç ayrı çalışma (İdil Can Mamaş = M, Akın Zengin = Z, Bilge Kaya-Yiğit = Y) ayrı birer nüsha kabul edilip dikkate alınmıştır. Bu çalışmalar, İ nüshasına dayanılarak hazırlandığı için okumada herhangi bir yanlışlık yoksa kısaltmalarına ayrıca yer verilmemiştir; yani İ kısaltması, bu üç çalışmayı da kapsayan bir kısaltma olarak kullanılmıştır. Okumada herhangi bir hata varsa bu durum fark olarak kabul edilip hatalı okuyuş, yanında ilgili çalışmanın kısaltmasına yer verilerek gösterilmiştir. M, Z ve Y'de yapılan transkripsiyon ve eklerin okunuşuna dair hatalar ayrıca gösterilmemiş, burada yalnızca manayı ve orijinal imlayı değiştirecek hatalara yer verilmiştir. Özellikle üç çalışmada da aynı şekilde hatalı okunan kelimelerin düzeltilebilmesi için böyle bir yöntemin geliştirilmesi lüzumu doğmuştur. Elimize ulaşan iki nüsha ve üç ayrı çalışma arasındaki farklar, ilgili ilk mısranın altında, beyit/bent numara ve kanatları (1a, 4b, 5e vb.) özelinde belirtilmiştir. Birbirinden farklı beyitler/bentler ||, aynı beytin iki ayrı kanadında görülen farklar ::, aynı kanatta görülen birden fazla fark ; işaretiyle birbirinden ayrılmıştır.

[DİVÂNÇE-İ BÂİŞ]

[Kaşa'id]

1. Çeşm-i Tâtâr'uñ Hulāgū-veş şehā hūn-rîz olur [H, vr. 1b-2b]
2. Feyz-i Haq kilk-i hüner-kārum dūr-efşān eyledi [H, vr. 2b-3b]
3. Éy şu'le-i hū'urşid-i ruhuñ ziver-i elmās [H, vr. 3b-4b] [İ, vr. 13a-13b]

Bu kaside, İ nüshasında gazeller arasında kayıtlıdır. || **Başlık:** Nâ'il-i Rütbe-i Dāniş ü Ercümeni-Rāyet Ahmed Paşa-zāde İbrāhīm Bég Efendi Haqqında İnşād Olan Kaşide-i Peççedür H : Ve le-h^u İ || 1a: nişter H : nişter İ || 2a: kân-ı H, İ : kanı M :: 2b: elmās İ : - H || 3a: kıyruklı H, İ : kıyruklı Z || 5a: sîm nigîndān H, İ : sîm-i nigîndān M, Z || 6a: güherüñ H, İ : güherin Z || 7b: engüşter-i H, İ : engüşter-i Z || 8a: sırâb-ı H, İ : seyr-âb-ı M :: 8b: ter-i H, İ : ter M, Z || 9b: kiberden H, İ : kibirden Z : kebîrden M, Y || 10a: la'l-i H, İ : la'l M || 11b: pür-süz-ı H, İ : pür-süz M ; micmer-i H, İ : mişmer-i Z : muşmer-i Y || 13a: hıdmet İ : hizmet H. **Not:** İ nüshasında, H'deki 13 numaralı beytin yerine şu beyit kayıtlıdır ve aynı beyit 19. sırada tekrar edilmiştir: *Bu sühte-dili âteş-i sūzân-ı gām êtdi / Hâkister-i zilletde nihân kihter-i elmās*. Beytin, metne ikinci defa alınmaması gerekir. || 15b: maşber-i H, İ : mişvar-ı M : micmer-i Z : mecer-i Y || 17a: suhen gevherin H, İ : suhan-gevherin Z || 18a: Hüdâ'suñ H, İ : Hüdâsin Z || 19a: sūzân-

ı H, İ : süzāna M, Y :: 19b: nihān H, İ : nihān-ı M, Z ; kihter-i H, İ : gühter M || 20a: Vāreste H, İ : Vā-reste-i Z :: 20b: Rüşen-gerī-yi H, İ : Rüşen-ger-i M ; luţfuñı H, İ : luţfunu Z || 21a: olursam H, İ : olursa Y || 22a: tab'-ı H, İ : tab'-ı Z : tāb-ı Y ; -sencüñi H, İ : sençini M :: 22b: ziyā-güster-i H, İ : ziyā-göster Z. **Not:** İ nüshasında, 22 numaralı beytin ardından Müfred başlığı altında şu beyit kayıtlıdır: *Nermiyyet-ile cevherin al seng-dilānuñ / Üsrüble trāşide olur peyker-i elmās.* M ve Y, bu beyti de şüre dâhil etmiştir.

[(Kaside Başlıklı) Kıt'a-i Kebîre]

4. Felek-pāye Kevākib-zāde bir 'ālī-güherdür kim [H, vr. 4b-5b]

[Musammatlar]

5. Hāşret-i dīdār-ı ruhsāruñla nālān olduğum [H, vr. 5b-6a] [İ, vr. 21a]

Başlık: Müseddes H : Müseddes li-Muḥarriri-hi İ || 1c: müşkīnūñ H, İ : müşkīnin M :: 1d: āh H, İ : āh-ı M, Z, Y || 2c: süzān İ : giryān H. **Not:** 2 ve 3 numaralı bentler M ve Y'de sıralamada yanlışlık yapılarak yer değiştirmiştir. || 3c: bürrānuñam H, İ : berrānım M || 4b: hūn-āb-ı H, İ : hūn-āb M, Y :: 4c: cism-i zārum H, İ : cismim M, Z :: 4d: nermūñ H, İ : nermīn M, Z ; bağlasun İ : eylesün H || 5b: Dāmenūñ H, İ : Dāmenin Z :: 5c: göñli H, İ : göñlü M, Z

6. Olayum mey-kedeye şöyle revān [H, vr. 6a-7a] [İ, vr. 21b]

Başlık: Müseddes H : Müseddes li-Muḥarriri-hi İ || 1a: mey-kedeye İ : mey-kede H :: 1b: muğ-peçegān H, İ : muğbeçegān M :: 1e: Olmayam H, İ : Olmayum Y :: 1f: hele H, İ : hāle Z || 2d: olanuñ H, İ : olanın Z :: 2e: Olmayam H, İ : Olmayum Y :: 2f: hele H, İ : hāle Z. **Not:** 2 ve 3 numaralı bentler M ve Y'de sıralamada yanlışlık yapılarak yer değiştirmiştir. || 3d: dünyāyı H, İ : dünyā-yı Z :: 3e: Olmayam H, İ : Olmayum Y :: 3f: hele H, İ : hāle Z || 4e: Olmayam H, İ : Olmayum Y :: 4f: hele H, İ : hāle Z || 5d: ü H : - İ ; mest ü H : mest [ü] İ : mest-i M, Z, Y :: 5e: Olmayam H, İ : Olmayum Y :: 5f: hele H, İ : hāle Z

7. Daḡı gehvāredeyken ol perī-zād u melek-meşreb [H, vr. 7a-7b] [İ, vr. 7a]

Başlık: Tahmīs-i Ğazel-i Şābit Merḡūm H : Tahmīs-i Şābit Efendi İ || 1c: ağreb H, İ : iğrāb Z :: 1d: u İ : - H || 2a: ābuñ H, İ : ābın Z : ābūn Y :: 2b: muğ-peççe H, İ : muğbeçe Z :: 2c: çāsār H, İ : çāsār [u] Z. **Not:** 2 ve 3 numaralı bentler M ve Y'de sıralamada yanlışlık yapılarak yer değiştirmiştir. || 3a : āteşin H, İ : āteşin M :: 3e: münḡal H, İ : muḡāl Z || 4a: bir şeyle H, İ : berşile Y :: 4d: kani H, İ : kāni M, Z :: 4e: şa'leb H, İ : şağleb M || 5a: bādeyi H, İ : bāde-i M, Y :: 5b: olub H, İ : - M. **Not:** Y'de bu mısra ile 5c'nin yeri sıralama hatası yapılarak değiştirilmiştir.

8. Cilve-ger sīnemde ol şāh-ı kerīmümdür benüm [H, vr. 7b-8a]

[Tevārīḡ]

9. Bü'l-kerem Ḥātem-şiyem 'ālī-himem merd-i vaḡīd [H, vr. 8a-8b]

10. Yéne feyz-i sürūr-engīz-i Bārī kevine neşr oldı [H, vr. 8b-9a]

11. Āferīñ éy ḡāme-i [nā]zük-ḡırām [H, vr.9a]

[Ğazeliyyāt]

[Ḥarfü'l-Elif]

12. Be-gül-şen mī-rev-em ger men bé-süz-em bāğ-bān-eş-rā [H, vr. 9b]

13. Fitnehā geşt-end meftūn çeşm-i cādū-yı tú-rā [H, vr. 9b-10a]

14. 'Âşıq-ı pîrâne-ser almaz ele âhen 'aşâ [H, vr. 10a] [İ, vr. 1b]

5a: 'Üc ibni 'Unuq : 'Üc bin 'Unq H, İ, Y : 'Avc ibn-i 'Unuq M : 'Ävc ibn-i 'Unuq Z || Makta beyti, şair tarafından İ nüshasında ilk olarak şu şekilde yazılmıştır: *Bâ'îşâ sıhr-âferîne kilkümüz şu 'bân olur / Kim yed-i Mûsâ'da oldı ejder-i dem-zen 'aşâ*. Bu beyit, sonrasında üzeri çizilmek suretiyle iptal edilerek şu şekli kaleme alınmıştır: *Ben Kelîm-i mu 'ciz-âşâr olmasam hâmem gibi / Bâ'îşâ destümde olmazdı benüm evren 'aşâ*. Z, beytin ilk hâlini *Bâ'îşâ sıhr-âferîne gelinmez şa 'bân olur / Kim yed-i Mûsâ'da oldı ejder rümzin 'aşâ* şeklinde, anlamı yok sayarak, bazı kelimelerini yanlış okuyup altıncı beyit olarak metne almış, düzenlenmiş şekline ise metinde yedinci beyit olarak yer vermiştir. Beytin ilk hâlinin metne alınmaması gerekir.

15. Dâğ-ı sînem bâğ-ı 'ışq-ı yârda güldür baña [H, vr. 10a] [İ, vr. 1b]

Başlık: *Ve le-h^a Eyzan* İ : - H || 2a: la'lüñle H, İ : la'linle M || 3a: dehrün H, İ : dehrin M || 4a: sîhdür H, İ : sîhtir M || 5a: per H, İ : pür Z || 6a: Hâkân'ıyam H, İ : hâkânıyam Y :: 6b Hüsrev-i Y, İ : hüsrev-i Y

16. Ebr-i zülfin kim o meh-rû sâye-dâr eyler baña [H, vr. 10b] [İ, vr. 2a]

Başlık: *Li-Muharriri-hî'l-Fakîr* İ : - H || 1a: zülfin H, İ : zülfün M ; meh-rû H, İ : mihir ü Z || 2a: 'ışkuñda H, İ : 'aşkıñda M || 4a: hârdan H, İ : hârdan M :: 4b: baña İ : - H || 6b: gétdüke H, İ : gittikce M ; yâdigâr eyler H, İ : yâdigârdur Y

17. Tâb-ı hüsñüñ pertev-i h^vurşîdi kılsun bî-zîyâ [H, vr. 10b] [İ, vr. 2a]

Başlık: *Ve le-h^a* İ : - H || 1b: 'anberinüñ H, İ : 'anberinüñ M || 2a : hâlâş olmak dilerken başuma H, İ : dilerken reste-yâb olmak baña Z, Y. **Not:** Beyitte geçen “hâlâş olmak dilerken başuma” ifadesi İ nüshasında ilk olarak “dilerken reste-yâb olmak baña” şeklinde kaydedilmiş, H nüshasıyla ortaklık arz eden fark, düzeltme olarak bu ifadenin üstüne yazılmıştır. Z, düzeltilen esas şeklini dipnotta göstermiş, Y herhangi bir not düşmemiştir. :: 2b: zülfü oldı H, İ : zülfü oldu M ; püsküllü H, İ : püsküllü M, Z || 3a: hârc İ : çarh H :: 3b: vaşl-ı H, İ : vaşl M || 5b: şüñü H, İ : şüñu M ; la'l-i H, İ : la'l M ; nâbdan H, İ : nâbdan Y || 6a: hûmmâ-yı fakrı def H, İ : hammâmı fakr-ı defî M ; éder Bâ'îş eger İ : éderdi Bâ'îşâ H :: 6b: 'inâyetle H, İ : 'inâyetile Z ; zerdevâ H, İ : devâ Z

18. Berber-i sîmîn-ber nâzük-edâdur Muştafâ [H, vr. 10b-11a] [İ, vr. 2b]

Başlık: *Li-Münşi-hî'l-fakîr* İ : - H || 1a: sîmîn-ber H, İ : sîmîn-ber [ü] Z :: 1b: ber-güzîde H, İ : bir güzîde M, Z : bir ber-güzîde Y ; muştafâdur H, İ : Muştafâdır Z || 3a: 'âlem de H, İ : 'âlemde Z :: 3b: şemşîrüne H, İ : şemşîrine M || 5a: mir'âtuña H, İ : mir'âtuna Y || 7b: sîmîn-ber H, İ : sîmîn-ber [ü] Z

[Hârfü'l-bâ]

19. Bezm-i fenâda olmasa ehl-i hevâ habâb [H, vr. 11a]

20. Tâb-ı hüsñüñ vérmeseydi âb ü tâb [H, vr. 11b]

21. Aldı mihr-i tal'at-ı dil-dârdan meh-tâb tâb [H, vr. 11b-12a] [İ, vr. 3a]

Başlık: *Gâzel-i Muşanna'* İ : - H || 1b: şehri-i Şâm'ı İ : - H || 2b: Oldı H, İ : Oldu M, Z || 3a: câma İ : câm H :: 3b: oldı H, İ : oldu M, Z ; pîr-i mey H, İ : pîr mey Z || 4a: -ebvâb H, İ : -ebvâb-ı Z || 5a: -rüy-ı H, İ : rüyü Z ; -nihâni H, İ : -nihâni Z || 6a: uçarsañ H, İ : uçarsuñ M :: 6b: hüsni H, İ : hüsni M, Z ; uqkâb H, İ : uqkâb Z, Y ; qâb H, İ : qâb M, Z || 7b: dil-âvîzün dür-i H, İ : dil-âvîzin dürr-i M : dil-âvîziñdir Z ; yab H, İ : yâb M, Z, Y

22. Hem-ser olıcağ mâh-ı şeb-ârâya kevâkib [H, vr. 12a] [İ, vr. 3a]

Başlık: *Bâ'îş* İ : - H || 1b: oldı H, İ : oldu Z || 2b: kevâkib İ : - H || 3a: zülfüne H, İ : zülfine M || 5b: sevdâya İ : gavğâya H

23. Dil la' lûne la' lûn dil-i nālāna münāsib [H, vr. 12a] [İ, vr. 3b]

Başlık: Ve le-h^a İ : - H || 1b: mey İ : dem H ; mey-i İ : dem-i H || 2a: haṭṭ-ı H, İ : haṭṭ-ı Y

[Ḥarfü't-tā]

24. Mürde ez-sīne-i mā naqd-i revān bāyed cóst [H, vr. 12b] [İ, vr. 4a]

Başlık: Naẓīre-i Şa'ib İ : - H || 2a: Zi-ḥamūşān-ı edeb H, İ : Zaḥm u şān u edeb-i Y : mī-cüy-em H, İ : mī-cüyīm Y :: 2b şadef-i H, İ : şadef Y || 3b: serv-i çemān H, İ : serv-i çemen Y || 7b: duḥān H, İ : dehān Y

25. Ser-mest-i elestūn yéridür kūy-ı ḥarābāt [H, vr. 12b-13a]

[Ḥarfü'l-cīm]

26. Derd-i 'ışk-ı yār ile dil eylemişdür imtizāc [H, vr. 13a]

[Ḥarfü'l-hā]

27. Yed-i mürşidde olub 'ışk-ıla gerdān tesbīḥ [H, vr. 13a-13b] [İ, vr. 4b]

Başlık: Bā'ış İ : - H || 2b: oldı H, İ : oldu M ; ezkāra İ : esrāra H || 3b: tesbīḥ İ : - H || 4a: bir H, İ : - Z :: 4b: süriden H, İ : süriden Y || 5a: Dām u H, İ : Dām-ı Y ; dāneyle H, İ : dāne ile M, Y ; ḳudsī H, İ : ḳudsī M, Z, Y || 6b: Rāyiḥa H, İ : İyice Y ; tesbīḥ İ : - H || 9a: 'ıḳd-ı H, İ : 'ıḳd M : 'uḳd Z || 10a: İntizāmı H, İ : İntizām [u] M

[Ḥarfü'd-dāl]

28. Ḥaşre dek eylerdi yārı dil édüb feryād yād [H, vr. 13b-14a] [İ, vr. 5a]

Başlık: Bā'ış İ : - H || 2a: cellād-ı H, İ : cellād Z || 3b: laḥt-ı H, İ : saḥt-ı Z || 5a: ile H : için İ :: 5b: Bā'ış'ı H, İ : Bā'ış'ı M, Z ; ḳāmeti H, İ : ḳāmet-i M || 6a: Merḥamet-kārā H, İ : Merḥamet-kār [u] Z :: 6b: her H, İ : hem Z

29. Şabr-ı Eyyüb ile 'aşık çekse ism-i yā Vedūd [H, vr. 14a] [İ, vr. 5a]

Başlık: Bā'ış İ : - H || 2a: Micmer H, İ : Mücmir Y || 3a: la' lûn H, İ : la' lin M || 4b: noḥūd H, İ : naḥūd Z || 5a: 'ışḳuñda H, İ : 'aşḳında M || 7b: alduñ H, İ : aldın M

30. Hem-reng olalı ḳubbe-i ḥadrāya zümürürd [H, vr. 14a-14b] [İ, vr. 5b]

Başlık: Ve le-h^a Eyẓan İ : - H || 1b: Faḥr étme[de]dür H, İ, M, Y : Faḥr étme dür [ü] Z || 2a: ḳāmeti H, İ : ḳāmet-i Z || 3a: güre-i H, İ : gurre-i Y || 5a: ḥaṭṭuñla H, İ : ḥaṭṭuñla Z :: 5b: ḳuyub H, İ : ḳoyub M, Z, Y || 6a: 'izāmı H, İ : 'azāmı M, Z :: 6b: Almasa H, İ : Elmāsa Z, Y

[Ḥarfü'r-rā]

31. Ḥ'ış-rā kón ender-īn mey-ḥāne mihmān gém me-ḥ'ór [H, vr. 14b]

32. Şalsa da iḳlīm-i cāna ol ḥaṭṭı menşūr şūr [H, vr. 15a] [İ, vr. 6a]

Başlık: Ğazel-i Muşanna' İ : - H || 1a: da İ : - H ; ḥaṭṭı H, İ : ḥaṭṭ-ı Z :: 1b: dil-i H, İ : dil Z || 3a: la' lûn H, İ : la' lin M || 4b: cānā H, İ : cāna M || 5a: 'aşıḳuñ H, İ : 'aşıḳın M :: 5b: Manşūr H, İ : menşūr M || 6b: rāmiş-ger-i H, İ : ramişger Z ; bur H, İ : bür M, Z || 7b: ḳılınca İ : édince H

33. Kaṭre-i eşküñ édüb éy dil dür-i şeh-vâr-vâr [H, vr. 15a-15b] [İ, vr. 6b]

Başlık: Ğazel-i Muşanna' İ : - H || 1a: dil İ : - H ; -vâr H, İ : var Z :: 1b: var H, İ : vâr M || 2a: ruhsâr-ı H, İ : ruhsâr M || 3b: dar H, İ : dâr M, Z, Y || 4a: sürîni H, İ : sırımı Z, Y ; ağıyardan H, İ : ağıyarına Z :: 4b: târ-ı H, İ : târ M ; gîsuvânın H, İ : gîsü anın Z || 5a: mekr H, İ : mehr M || 6a: dâg-ı H, İ : dâg Z || 7b: âhîr-i H, İ : âhîr Z, Y

34. Eyler diyâr-ı yârî éderse sefer mefer [H, vr. 15b] [İ, vr. 6a]

Başlık: Bâ'îş İ : - H || 1a: mefer H, İ : nefer Y :: 1b: hayâl-i H, İ : hayâli M || 3a: âteşin H, İ : âteşin M :: 3b: saḡar mâkâr H, İ : saḡar maḡar saḡar Y || 4b: mâtar H, İ : maṭer Y || 5a: ülfete H, İ : âlüfte Z || 6a: küyuña H, İ : küyma M

35. Āyîne-veş o tûṭî-yi gūyâ fūrūḡlıdur [H, vr. 15b] [İ, vr. 6b]

Başlık: Bâ'îş İ : - H || 1a: fūrūḡlıdur H, İ : fūrūḡlıdur M :: 1b: dūrūḡlıdur H, İ : dūrūḡlıdur M || 2a: muḡ-peçe H, İ : muḡbeççe Y :: 2b: aldar seg İ : aldarsañ M, Z, Y : aldarsa H ; oḡlıdur H, İ : oḡlıdur M || 3b: muḡtešemüm H, İ : muḡtešem M, Z, Y ; tuḡlıdur H, İ : tuḡlıdur M || 4a: Dūd-ı H, İ : Derd-i M ; siyâh-ı H, İ : siyâhi Y :: 4b: dîk-i H, İ : dîḡ Z ; buḡlıdur H, İ : buḡlıdur M || 5a: baş boḡlıdur H, İ : başbuḡlıdur M || 6a: h'âce-i zâra H, İ : h'âce-zâde Z

36. Kūh-sâr-ı ḡâmūñ âh-ı ser-âmed şeceridür [H, vr. 16a] [İ, vr. 7b]

Başlık: Ve le-h^a İ : - H || 1a: şeceridür H, İ : şecerîdir M :: 1b: şemeridür H, İ : şemerîdir M || 3a: çeşmümden H, İ : çeşminden M ; olur İ : - H :: 3b: deridür H, İ : derîdir M || 5a: bû H, İ : bu Z :: 5b: Dêrdüm H, İ : Virdim Z || 6a: ebrü-yı H, İ : ebrüyu M :: 6b: 'aşıkñ H, İ : 'aşığın Z

37. Vaşlın o güzel 'aşıka ikrâr-ıla söyler [H vr. 16a] [İ vr. 7b]

Başlık: Ve le-h^a İ : - H || 1b: döner H, İ : hüner M, Z || 6b: bisyâr H, İ : besiyâr Y

38. Perî-rûlar derün-ı 'âşık-ı zârı çalar çarpar [H, vr. 16b] [İ, vr. 8a]

Başlık: Ve le-h^a İ : - H || 1b: Tâtâr'ı H, İ : Tâtârî Z || 3a: O H, İ : - Z ; ṭfl-ı H, İ : ṭflı Y :: 3b: çarpar İ : - H || 4b: çarpar İ : - H

39. Tîḡ-ı ḡamzeñ câna eylerse eşer 'aqlum keser [H, vr. 16b] [İ, vr. 8a]

Başlık: Ve le-h^a İ : - H || 2a: şeh H, İ : şek M || 4a: Sâķî-yi H, İ : Sâķî Z :: 4b: keser İ : - H || 5b: eyler İ : éder H || 6b: iltifâtn İ : iltifâtuñ H

40. Yansa şeb tâ-be-seher şevḡ-ıla pür-nâr fenâr [H, vr. 16b-17a] [İ, vr. 8b]

Başlık: Ve le-h^a İ : - H || 2b: bisyâr H, İ : bir yâr M : besyâr Y || 4a: 'ırza H, İ : 'arza M, Z || 6b: işkenbeden H, İ : işkembeden M, Z || 8a: âyet-i H, İ : âyete Y ; mişbah-ı H, İ : mişbah Z :: 8b: mıydı H, İ : muydu M : muydu Z || 10b: oldı H, İ : oldu M, Z

41. Tütyâ-yı hâk-i pâyın dil-ber-i ra'nâ şatar [H, vr. 17a-17b] [İ, vr. 9a]

Başlık: Ve le-h^a İ : - H || 1b: müşķinin H, İ : müşġin Y || 3b: hüsni H, İ : hüsni M, Z || 5a: bî-bâl İ : bî-mâl H

42. Dil-berüñ çeşm-i suhen-güsına âhü dédiler [H, vr. 17b] [İ, vr. 9a]

Başlık: Ve le-h^a İ : - H || 1a: -güsina H, İ : -güşuna M, Z || 2b: -lebânüñ H, İ : lebânın M || 3b: dédiler İ : - H || 5a: toḡrısı H, İ : toḡrusu M, Z || 6b: dil-bere H, İ : dibere M || 7a: kaṭ'-ı H, İ : kaṭı' M

43. Sâķī-yi gül-çehrenüñ meclisde la'lin cām öper [H, vr. 17b-18a] [İ, vr. 9b]
Başlık: *Ve le-h^a İ* : - H || 1a: -çehrenüñ H, İ : -çehrenin M ; la'lin H, İ : la'lîn Z :: 1b: lebin de H, İ : lebinde M, Z, Y || 2a: tarrâr H, İ : tarrâr [u] Z : tarrâr-ı Y || 3a: Sille-i pür-zür-ı H, İ : Sille öper zür-ı Z :: 3b: pâyüñ İ : pâyın H ; öper H : - İ || 5a: nihāñi H, İ : nihāñı Z
44. Bî-sütün-ı 'ışıkda Ferhād-ı dil ğām-pîşedür [H, vr. 18a] [İ, vr. 9b]
Başlık: *Ve le-h^a İ* : - H || 3a: rüyı H, İ : rüyu M, Z ; mehüñ H, İ : māñıñ Z || 4b: Dūhte- H, İ : Dūhte-i Z
45. Fitne-cū bir āfetüñ üftāde dil meftūnıdır [H, vr. 18a] [İ, vr. 10a]
Başlık: *Ve le-h^a İ* : - H || 1a: meftūnıdır H, İ : meftūnudur M, Z :: 1b: cününü M, İ : cününü M : cünün u Z ; zülfünüñ H, İ : zülfünüñ M : zülfünüñ Z ; Mecnün'idur H, İ : mecnūnudur M : Mecnūnudur Z || 2b: ma'cūnıdır H, İ : ma'cūnudur M, Z || 3a: Tübālek H, İ : tübāleg Z :: 3b: -çad-i H, İ : -çadd-i M, Z ; mevzūnıdır H, İ : mevzūnudur M, Z || 4a: Bu mısra İ nüshasında ilk olarak şu şekilde yazılmıştır: *Oynadur rîş-i dirāzından tutub kaçmer gibi*. Üstüne asıl metne alınması gereken şu şekli kaydedilmiştir: *Ahç edüb rîşinden oynatsa n'ola kaçmer gibi* H, İ : Oynadur rîş-i dirāzından tutub kaçmîr gibi Z. Z, metne alınması gereken şeklini dipnotta göstermiştir. :: 4b: Dil-berüñ H, İ : Dilberin Z ; dā'im rakîb-i maşhara H, İ : zîrā rakîb maşhara [vü] Z : zîrā dā'im rakîb maşhara Y. **Not:** Mısradaki *dā'im* kelimesinin yerine ilk olarak *zîrā* kelimesi yazılmıştır. ; meymūnıdır H, İ : maymūnudur M, Z || 5a: Ğām H, İ : Gem Z ; 'aşıkın H, İ : 'aşığı Z :: 5b: şeytāniyyede H, İ : şeytāniyede M, Z ; maĝbūnıdır H, İ : maĝbūnudur M, Z || 6a: veliyyü'n- H, İ : veliyy-i Z ; memnūniyam H, İ : memnūnuyum M, Z : memnūniyum Y ; Bā'ışā H, İ : Bā'ış M, Y :: 6b memnūnıdır H, İ : memnūnudur M, Z
46. Leb-i rummāñi-yi yarı göñül dilde mekîn ister [H, vr. 18a-18b] [İ, vr. 10a]
Başlık: *Ve le-h^a İ* : - H || 1b: la'lîn nigîn H, İ : la'lin mekîn M : la'lîn mekîn Z || 2a: Ğāmüñ H, İ : Ğamn M ; teb'îd İ : teb'dîd H || 4a: gördi H, İ : gördü M || 5a: olmaĝa H, İ : o lem'a-i Y
47. Ol mäh-tāb rüli cüvān Akşehirlidür [H, vr. 18b] [İ, vr. 10b]
Başlık: *Ve le-h^a İ* : - H || 1a: mäh-tāb rüli H, İ : mäh-tāb-ı rüy-ı Z :: 1b: hilāl H, İ : hilāl-i M, Z || 2a: güzāruñ H, İ : güzārın M, Z ; var H, İ : - Z || 3a: -fürüşüñü H, İ : -fürüşüñü M, Z :: 3b: la'lüñi H, İ : la'li Y || 4a: 'uķülünüz H, İ : 'uķülümüz M || 5b: şāhuñ İ : şūhuñ H || 6b: Ťamĝa-zen-i H, İ : Ťamĝa-zen M
48. Tiryākiyāñ-ı kahve vü ma'cūn mekirlidür [H, vr. 18b-19a] [İ, vr. 10b]
Başlık: *Ve le-h^a İ* : - H || 1a: Tiryākiyāñ-ı H, İ : Tiryākiyāñ Y ; mekirlidür H, İ : nikirlidir M, Z :: 1b: manķal İ : mangal H || 2b: oĝlını H, İ : oĝlunu M, Z || 3a: La'lin H, İ : La'lîn Z ; öpdürür H, İ : öptürür M :: 3b: Şeyh-i H, İ : şeyh M, Z || 4a: leb-i H, İ : lebi Y :: 4b: müy-dār H, İ : müy-dār-ı Z || 5a: Āyā H, İ : Eyā M, Z, Y :: 5b: bu İ : o H ; Ķahramāñ-celālet H, İ : Ķahramāñ-ı celālet Z : Ķahramāñ-ı celālet M, Y
49. Éy şîr ü şekerle leb-i şîrini muħammer [H, vr. 19a] [İ, vr. 11a]
Başlık: *Ve le-h^a İ* : - H || 1b: mükerrerr H, İ : tekerrür M || 2b: ĥaṭ-ı H, İ : ĥaṭı Y || 3b: zülf-i H, İ : zülf-i Z ; siħir- H, İ : siħr- M, Z ; müsāħħār H, İ : müşehħer M || 5b: Rencîde-i H, İ : Rencîş-i M. **Not:** M'de, nüshadaki şekli aparatta gösterilip metinde tamir edilmiştir.
50. Ne ta'n-ı rumḥ-ı a dādan ne şemşîr-i kaçādandur [H, vr. 19a] [İ, vr. 11a]
Başlık: *Ve le-h^a İ* : - H || 1a: ta'n-ı H, İ : ta'n Y || 2a: kaçduñ H, İ : kaçdın Z :: 2b: verde H, İ : derde M, Z ; küşāyiş H, İ : küşāyiş-i M || 3a: Ĥaṭ-ı H, İ : Ĥaṭı-ı M || 4a: eylesek H, İ : eylesiñ M : eylesiñ Z ; biz H, İ : bir M, Y ; 'ālem-i H, İ : 'ālemi M || 5a: sa'yümdendür H, İ : sa'yimden M, Z :: 5b: pākîze elṭāf H, İ : pākîze-elṭāf Z
51. Gerçi 'aşık cāñ vérür cāñāñ alur bî-cāñ olur [H, vr. 19b]

[Harfü'z-zâ]

52. Olmaduċa ney gibi efgânuma dem-sâz sâz [H, vr. 19b] [î, vr. 11b]

Başlık: Ğazel-i Muşanna' İ : - H || 2a: Ketm éderdüm H, İ : Ketm-i derdüm Y :: 2b: dehân-ı İ : zebân-ı H || 3a: yaċdıċıyçün H, İ : yaċdıċı için Z :: 3b: irkâz (?) H, İ : er kâz Y

53. Nigâh-ı şühî güyâ ol şehûñ ğaddârlık bilmez [H, vr. 19b-20a] [î, vr. 11b]

Başlık: Ve le-h^a İ : - H || 1a: şühî H, İ : şüh M :: 1b: bilmez İ : - H || 2a: O H, İ : - Z || 4a: vîrânemüz H, İ : vîrânımız M :: 4b: muċ-peçe H, İ : muċbeççe M || 5a: la'li H, İ : la'li M, Z

54. Düş olan sevdâ-yı zülfe şervet ümmîd eylemez [H, vr. 20a] [î, vr. 12a]

Başlık: Ve le-h^a İ : - H || 1a: düş H, İ : düş M, Z, Y || 2a: h'urşîd olub İ : h'urşîddür H :: 2b: ğayrıdan H, İ : ğayrıdan Y || 4a: -bînünde H, İ : beniñde Z :: 4b: eylemez İ : - H

55. Ğanı leb-ber-leb olub bâde süzüşdüklerümüz [H, vr. 20a-20b] [î, vr. 12a]

Başlık: Ve le-h^a İ : - H || 2a: ederek H, İ : ederken Z :: 2b: Şem'-i H, İ : Şem' Y || 5a: kemânım H, İ : kemânın M :: 5b: ğirişdüklerümüz H, İ : ğirişdüklerümüz Y || 6a: cânâ H, İ : cânâ M || 8a: kenârın H, İ : kenârın Y

56. O mâh-ı nahvete toĝrı dilâ kaçar géderüz [H, vr. 20b] [î, vr. 12b]

Başlık: Ve le-h^a İ : - H || 1a: O H, İ : - Z ; toĝrı H, İ : toĝru Z || 2b: şarâbını H, İ : şarâbına Y || 3a: O H, İ : - Z :: 3b: biz de H, İ : bizde M || 5a: eylesek H, İ : eyleñ Z || 6a: ğamzesi hûñî H, İ : ğamze ser-hûñî M, Z :: 6b: dâĝ-ı dil H, İ : dâĝ dile Z || 7b: cihâñî H, İ : cihâñ-ı Y || 8a: daĥme-i H, İ : duĥma-i Y ; maźmûñî H, İ : maźmûnu M, Z :: 8b: Benân-ı H, İ : Beyân-ı M, Z, Y ; zemîn H, İ : semîn Y

57. 'Āşık-ı şürîde-hâlüz zârdur eglencemüz [H, vr. 20b-21a]

58. Ğayâl-i dil-rübâ-veş 'âşıkâ yâr-ı ğadîm olmaz [H, vr. 21a]

59. Bezm-i rindâna eger şevċ-ıla âfet gelmez [H, vr. 21a-21b]

60. Nesîm-i gül-şen-i terden peyâm-ı yâr alu[ruz] [H, vr. 21b]

[Harfü's-sîn]

61. Bâĝ-ı hüsñünde baña mîve-i nevres Nevres [H, vr. 21b-22a] [î, vr. 12b]

Başlık: Ve le-h^a İ : - H || 1a: Nevres H, İ : nev-res Y :: 1b: ğülnâr H, İ : ğülnâz M, Z, Y ; Nevres H, İ : nev-res M, Z, Y || 2b: Nevres H, İ : nev-res M, Z, Y || 3a: Ğad-i H, İ : Ğadd-i M, Z, Y :: 3b: Nevres H, İ : nev-res M, Z, Y || 4a: ğermâbede lîf étmegiçün H, İ [Not: İ nüshasında mukaddem-muahhar işareti vardır] : lîf étmek için ğermâbede Z :: 4b: şeyhûñ H, İ : şeyĥin M ; Nevres İ : nev-res M, Z, Y : - H || 5a: olsaydı H, İ : olaydı Z ; şeş-ĥâñede H, İ : şeş-ĥâne de M : şiş-ĥâñede Z

[Harfü's-şîn]

62. Sâċiyâ şahbâ-yı la'lüñ étdirüb mey-nûşa nûş [H, vr. 22a] [î, vr. 14a]

Başlık: Ğazel-i Muşanna' İ : - H || 1a: mey-nûşa nûş H, İ : mey nûş-â-nûş Z : mey nûşa nûş Y || 2b: ĥar ğuşa ğuş H, İ : her ğuş-â-ğuş Z || 4b: olınca H, İ : olıcağ Y || 5a: étmeseydûñ İ : étmédüñse H :: 5b: bî-hûşa hûş H, İ : bî-hûşa hûş Z

63. Sırışküm çatresin dil-dâra dil hün-âb göstermiş [H, vr. 22a-22b] [İ, vr. 14b]

Başlık: Ve le-h^a İ : - H || 1b: lāleyi H, İ : lāle-i M, Z, Y ; sîr-âb H, İ : şîr-âb M || 2b: la'lin H, İ : la'lin M || 3b: hūnî H, İ : hūni M || 4a: rüy-ı H, İ : rüyı Z :: 4b: gö[stermiş] H : - İ || 5a: ser-i hāmem H, İ : ser-hāmem Z

64. Egerçi h^vāba varmıç çeşm-i bādāmı şekerlenmiş [H, vr. 22b] [İ, vr. 14b]

Başlık: Ve le-h^a İ : - H || 1b: zîr-i perdede H, İ : zîr-perde de M || 3b: kamerlenmiş İ : kamer H || 4a: şâfındaki H, İ : şâfında ki M ; gūyâ H, İ : gūyâ güzel Y

65. Hāyāl-i ceys-i haţtuñ dâdeden éy nevcüvân gecmiş [H, vr. 22b-23a] [İ, vr. 15a]

Başlık: Ve le-h^a İ : - H || 2b: Şabāyı H, İ : Şabā-yı M, Y || 3b: ānide H, İ : āyende Z || 4a: Kevser'ün H, İ : kevserin M || 6a: -ālūd H, İ : -ālūd-ı Z ; nigāhından H, İ : nigāhından Z :: 6b: şîşe-i H, İ : rişe-i M, Y || 7a: semā'ile H, İ : semā' ile M, Z, Y || 9a: lāle İ : - H :: 9b: yaqub H, İ : yaqūt Z ; kârbân İ : kârvân H ; gecmiş İ : - H || 10a: cevheri H, İ : cevher-i M || 11a: oldu H, İ : oldu M, Z :: 11b: -fem H, İ : -fām M

[Harfü's-şād]

66. Şāf édüb kalbūñ reg-i berg-i gül-i 'irfāna aş [H, vr. 23a] [İ, vr. 15b]

Başlık: Ve le-h^a İ : - H || 2b: Kec- H, İ : Geç M, Z, Y || 3b: halk-ı H, İ : halk M, Z : hulk Y || 4a: Çün H, İ : Çü M || 5a: şehā H, İ : şāhā M

[Harfü'l-fā]

67. Ruĥlarında açılırken gül-i ĥandāñ saf saf [H, vr. 23a-23b] [İ, vr. 16a]

Başlık: Ve le-h^a İ : - H || 3a: ne İ : - H :: 3b: -güzārāñ H, İ : -güzerāñ M, Z || 4a: şîrîñüñi H, İ : şîrîñini M ; siyehūñ H, İ : siyehin Z ; alsa H, İ : olsa Z || 5b: yāqūt-ı H, İ : yāqūt Y ; dür-i H, İ : dür-i Z ; dendāñ İ : dāñ H || 7a: benem H, İ : benim M, Z : benüm Y ; şāñı H, İ : şāhā M, Z

68. Rūym o meh-cebīñümüz étseydi münkeşif [H, vr. 23b] [İ, vr. 16a]

Başlık: Ve le-h^a İ : - H || 2b: münĥasif H, İ : münĥarif M || 5b: hāmeyi H, İ : hāmemi Z

69. Étmese nāţıka-perdāz dilin mihr ile şāf [H, vr. 23b] [İ, vr. 16b]

Başlık: Ve le-h^a İ : - H || 4b: nerges-i İ : bülbül-i H || 5b: hünerde H, İ : ĥazerde M, Z, Y

[Harfü'l-kāf]

70. Rām étmege ol āfeti bir ĥaylî şavaşduĥ [H, vr. 24a] [İ, vr. 17a]

Başlık: Ve le-h^a İ : - H || 5a: nev-āyîn-i H, İ : nev-āyîn M

71. Dāĥ-ı hūñn-i cigerdür gönçe-i gül-zār-ı 'ışk [H, vr. 24a-24b]

72. Her kim oldıysa o bālā-ĥade şādıĥ 'āşıĥ [H, vr. 24b]

73. Hemāñ ben mi saña éy āfet-i devr-i zemāñ müştāk [H, vr. 24b-25a]

[Harfü'l-kāf]

74. Āşinā-yı sırr-ı ĥaybīdür dehāñı şā'irūñ [H, vr. 25a-25b] [İ, vr. 17b]

Başlık: Ve le-h^a İ : - H || 2a: ü İ : - H ; şemşîr ü İ : şemşîr-i Y ; düşmenin İ : düşmenün H || 3a: küĥeylāñ H, İ : küĥeylāñ-i M :: 3b: şā'irūñ H : - İ. **Not:** İ nüshasında 3 numaralı beyit ile bir

sonraki beyit yer değiştirmiştir. || 4a: kaç'î H, İ : kaç'ı Z :: 4b: şâ'irüñ İ : - H || 5a: bulurdu H, İ : bulurdu M, Z ; ân-ı H, İ : ânı M, Z, Y ; dil-berân H, İ : dilberin Z :: 5b: şâ'irüñ H : - İ || 5 numaralı beyitten sonra H nüshasında, İ' de olmayan ve 6 numaralı beyit olarak metinde yer etmesi gereken şu beyit kayıtlıdır: *Böyle revnağ vürürdi şahid-i eş'ârına / Olsa bir âyine-peyker nev-cüvânî şâ'irüñ*. İlk mısradaki vezin gereği bir hece eksiktir. || 7a: Şâ'iriyet İ : Şâ H :: 7b: Sırr-ı H, İ : Ser-i Z ; olmazdı H, İ : olmadı Z. **Not:** 7 numaralı beyit M'de yoktur. || 8a: u İ : - H

[Harfü'l-lâm]

75. Biz sebük-bâr-ı fenâyuz étmeyüz âmâl-i mâl [H, vr. 25b] [İ, vr. 18a]

Başlık: *Ğazel-i Muşanna'* İ : - H || 1a: âmâl-i H, İ : âmâl M :: 1b: hâmmâl H, İ : hâmmâl-i Z || 2b: pâ-mâl H, İ : pâmmâl-i Z || 3b: Cüst ü H, Y : Cüst-cü İ : Cüst-i M : Cüst [ü] Z ; mâl İ : - H ; remmâl H, İ : remmâl-i Z || 4a: tab'uñ H, İ : tab'in M :: 4b: mâl-â-mâl H, İ : mâl-â-mâl-i Z. **Not:** Z'de 4 numaralı beyitle bir sonraki beytin yeri değiştirilmiştir. || 5a: tâcirân H, İ : tâcisâr M :: 5b: rû-mâl H, İ : rû-mâl-i Z || 6a: ü İ : - H ; eylersem H, İ : eylersem Y :: 6b: ikmâl H, İ : ikmâl-i Z || 7b: a'mâl H, İ : a'mâl-i Z || 8a: ğazel H : zemîn İ :: 8b: metninde H, İ : metinde Z ; beytü'l-mâl H, İ : beytü'l-mâl-i Z || 9a: ta'viz : ta'viz H, İ :: 9b: isti'mâl H, İ : isti'mâl-i Z

76. Olmasaydı mazhar-ı reng-i leb-i dil-dâr la'l [H, vr. 25b-26a] [İ, vr. 18b]

Başlık: *Ve le-h^a* İ : - H || 1a: dil-dâr H, İ : dildâr-ı Z :: 1b: Bâde-i yakût-ves H : Pâre-i billür-ves İ ; kıymet-dâr H, İ : kıymet-dâr-ı Z || 2a: lebüñ H, İ : lebin M :: 2b: habâb-ı H, İ : habâbı Z, Y ; yek-bâr H, İ : ye-bâr M : yek-bâr-ı Z || 3a: rengin H, İ : rengin M, Z ; gül-berg-i H, İ : gül-berg M, Y :: 3b: dil-dâr H, İ : dildâr-ı Z || 4b: mey-h'âr H, İ : mey-h'âr-ı Z || 5b: şeh-vâr H, İ : şeh-vâr-ı Z || 6a: olmuştur H, İ : olmuştur Z :: 6b: ser-şâr H, İ : ser-şâr-ı Z || 7a: Buldu H, İ : Buldu M, Z :: 7b: bisyâr H, İ : bisyâr-ı Z : besyâr Y || 8b: 'arağ H, İ : 'arağ-ı M ; mey-h'âr H, İ : mey-h'âr-ı M, Z ; la'l İ : - H || 9a: rengin H, İ : rengin M, Z :: 9b: Oldı H, İ : Oldu M, Z ; zehhâr H, İ : zehhâr-ı Z || 10a: her bir İ : - H :: 10b: Oldı H, İ : Oldu M, Z ; şeh-vâr H, İ : şeh-vâr-ı Z. **Not:** Bu beyit, sıralama hatası yapılarak Y'de 6. sıraya kaydedilmiştir.

[Harfü'l-mîm]

77. Bâde-i la'lüñ édeydi rind-i dürd-âşâm şem [H, vr. 26a-26b] [İ, vr. 19a]

Başlık: *Ğazel-i Muşanna'* İ : - H || 1b: sem H, İ : sâm M, Y || 2a: N'eylesün H, İ : N'eylersün Z ; câm H, İ : câm-ı M, Z || 3b: gözi H, İ : gözü M ; bādâm dem H, İ : bādâm-dem Z || 4b: lebi H, İ : lebi-ı M, Z || 5b: cânâ vürür zîrâ İ : zîrâ vürür cânâ H

78. Édicek dâm-ı belâ-târını pür-hâm perçem [H, vr. 26b] [İ, vr. 19a]

Başlık: *Ve le-h^a* İ : - H || 2a: sîm-berün H, İ : sîmleriñ M :: 2b: mâr-ı H, İ : - M || 3b: -güster-i H, İ : -güster-i Z || 4a: jâleye İ : jâle H

79. Ol şuresi pür-fitneye meftün olayazdum [H, vr. 26b] [İ, vr. 19b]

Başlık: *Ve le-h^a* İ : - H || 2a: cüvânüñ H, İ : cüvânın M :: 2b: Mecnün H, İ : Mecnün gibi Z ; olayazdum İ : ola H || 3a: kaçmağ-ıla H, İ : kaçmağla M, Z :: 3b: Dendân veca'ı H, İ : Dendân veca'ı Z || 4a: la'lîn H, İ : la'lin M :: 4b: étmede İ : étme H || 6a: meyüñ H, İ : meyin M || 7a: mışra'ı H, İ : mışra'ı M :: 7b: maṭla'ı H, İ : maṭla'ı M ; olayazdum İ : ola H || 8a: Ser-defter-i dîvânuma H : Ser-defter ü dîvânuma İ ; efsânemi H, İ : efsâne mi M, Z, Y

80. Zülfi pür-çinî-yi ruhsâre-i yârî görelüm [H, vr. 27a] [İ, vr. 19b]

Başlık: *Ve le-h^a* İ : - H || 2a: Şâh-bâz-ı H : Şeh-i bâz-ı İ, Y : Şeh-bâz-ı Z : Şah-bâz-ı M

81. Bir perî-rüya olub 'aşık-ı hayrân hâmmâm [H, vr. 27a-27b] [İ, vr. 20a]

Başlık: *Ve le-h^a* İ : - H || 1b: étmede İ : étme H : etmese Z || 2a: Sıcağı H, İ : Saçağı M, Z, Y :: 2b: sîmîni H, İ : simini M || 3b: hâmmâm İ : - H || 4b: Âteş-i H, İ : Âteşi M || 5b: hâşa H, İ : hâşa M : hâşa Y ; çeker İ : çeküb H || 7a: maḥv İ : pāk H :: 7b: éder İ : édüb H ; édüb İ : éder H

|| 8b: kadar İ : - H || 9b: muğlimi H, İ : muğlim-i M || 10b: sîmîn H, İ : sîmin M ; -teni H, İ : -ten-i M, Z, Y ; hammâm İ : - H || 11b: dellâke H, İ : delâke M : dilâ ki Z || 13a: Eşk ü H, Y : Eşk-i İ, M, Z :: 13b: oldı H, İ : oldu M, Z || 14a: Bedenüñ H, İ : Bedenin M || 15a: sürîn-i H, İ : sürin Z : sürin-i Y

82. Dâğ-ı cigerüm gonçe-i handâna degişmem [H, vr. 27b-28a] [İ, vr. 20b]

Başlık: Ve le-h^a İ : - H || 1a: cigerüm H, İ : cigerin Y || 2b: dür ü H, İ : dür-i M, Z || 3a: dil-i İ : dil dil-i H :: 3b: şererin İ : şerin H || 5a: efsürde-i H, İ : efserde-i M, Z

83. Dilâ dem sürmege hem-demde kaldum [H, vr. 28a] [İ, vr. 20b]

Başlık: Ve le-h^a İ : - H || 1b: Qadîmî H, İ : Qadîmi Z || 5a: fenâda H, İ : ferâda Z :: 5b: derhemde H, İ : der-hemde Z

[Harfü'n-nün]

84. Tâkatüm tâk oldı cevri tıfl-ı endek-sâleden [H, vr. 28a-28b]
85. Lebün yâdıyla içmezsem baña Kevşer şarâb olsun [H, vr. 28b]
86. Çeşm-i mestün âhuvânî dîde-pür-hün eylesün [H, vr. 28b-29a]
87. Dîdemüz hasret-i dîdâr ile giryân olsun [H, vr. 29a]
88. 'Andelîbem bilmem ammâ gül-'izâruñ n'êydügin [H, vr. 29a]
89. Éy muğ-peçe la 'lün yétişür vérmé meyüñden [H, vr. 29a-29b]
90. Oldı ol rûh-ı revânımla gönül murğı revân [H, vr. 29b]
91. Hüsn-i yâra feyz-i 'ışkımdur véren her ân ân [H, vr. 29b-30a]

[Harfü'l-vāv]

92. Hatt-ı 'anber-bâr-ı dil-berdür véren şebbüya bû [H, vr. 30a]
93. Şağın sevdâ-yı zülfe şanma kim tül-i emeldür bu [H, vr. 30a-30b]

[Harfü'l-hâ]

94. Bezm-i gâmde nâlemi dem-sâz buldum gendime [H, vr. 30b]
95. Gelmese neş'e-i la 'lün hevesiyle cüşâ [H, vr. 30b-31a]
96. Sûzen-i müjgân açar menfez dü çeşmüm revşene [H, vr. 31a]
97. Temennâ eylemek éy nev-cüvân el arkası yérde [H, vr. 31a-31b]
98. Şanma sünbül şokmış ol meh güşe-i destârına [H, vr. 31b]
99. Bu hayme perde-i esrâr-ı hikmetdür zarîf-ânâ [H, vr. 31b]

[Harfü'l-yâ]

100. Âhum şererin kevkeb-i rahşân édemez mi [H, vr. 32a]
101. Şîr ü şekerle beslenüb olmuş muhâllebî [H, vr. 32a]
102. Dehân-ı tenginün şimdi benem 'allâme-i râzî [H, vr. 32a-32b]
103. O tıflum nev-hevesken fitne fenninden oğur nâzî [H, vr. 32b]
104. Şağne-i gâmzeñ harâb eylerse de mey-hânemi [H, vr. 32b-33a]

105. Dil be-zûlf-i yâr best-em yellelî [H, vr. 33a]

[Mukatta'ât]

106. Máháll-i feyz-i erbâb-ı hünerdür şehr-i İslâmbul [H, vr. 33a]

107. Emîn Āgâ-yı zi-şân [u] cüvân-baht [u] kerem-mu 'tād [H, vr. 33b]

108. Cây-gîr olsa n'ola hâl-i siyehdür zîr-i leb [H, vr. 33b]

109. Temm^{en} istelemtu bâbe-hû musteşfi 'en [H, vr. 33b]

110. Maḥbûbu-nâ fî behcetî nâren vekad [H, vr. 33b]

111. Fe mâ lî in cefâni'd-dehru ḥavfun [H, vr. 33b]

112. Éy cürmini bilmez dil-i bî-çâre var [H, vr. 34a]

113. Bu ḥarâbata gelüb bulmuş-iken şevket ü şân [H, vr. 34a]

[Meṭâlî' ve Müfredât]

114. İkṭa' yedey-k° yâ men yeṭûlu'l-yed ilâ mâli'l-yetîm [H, vr. 34a]

115. Lev imtena' -tu min ziyâreti-kum felâ [H, vr. 34a]

116. Elde yok ser-mâye-i şervet ki ḥayrât édeyüm [H, vr. 34a]

117. Meges-veş sofra-i bî-da'vete 'âzim olan âdem [H, vr. 34b]

118. Ger hemî-h'âh-î be-devlet mî-res-î ender-cihân [H, vr. 34b]

119. Geldi şandâliyye şeklinde cenâb-ı Neş'et'e [H, vr. 34b]

120. Eger şüfî gibi rîş-i dirâza mâlik olsaydı [H, vr. 34b]

121. Cây édüb gencîne-i sîmîn-ber-i cânâneyi [H, vr. 34b]

122. Şanma zeyn olmuş kanâdil-i münevverle menâr [H, vr. 34b]

123. Āhın endâze-i âhen édicek üftâde [H, vr. 34b]

124. Eger şemm eyleseydi perçem-i pür-çîn-i dil-dârı [H, vr. 34b]

KAYNAKÇA

Yazma ve Basma Eserler

Bâ'îş. *Dîvânçe-i Bâ'îş*. Çorum Hasan Paşa Yazma Eser Kütüphanesi, Nr. 2139/1.

Bâ'îş. *Dîvânçe-i Bâ'îş*. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, TY 3757.

Burusalı Meḥmed Tâhir (1335). *İdâre-i 'Oşmâniyye zamânında yetişen Kırim mü'ellipleri*. İstanbul: Kütübḥâne-i Südî [Maṭba'a-i Orḥâniyye].

Dîvânçe-i Es'ad Paşa (1268). [Der-se'âdet]: Taḳvîm-ḥâne-i 'Âmire.

Dîvân-ı Süleymân Şādî (1325). Ṭâbi' ve Nâşiri: Maḥdûmı Erzurumlu Aḥmed Râmiz. Der-se'âdet: Şirket-i Şahâfiyye-i 'Oşmâniyye.

Dîvân-ı Sürürî (1255). Bulak: Maṭba'atü's-Se'âde.

Esad Muhlis Paşa. *Dîvân*. Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 2236.

Tuman, M. N. (1368). *Tuhfe-i Nâilî*. Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz B 611/1.

Araştırma - İnceleme Kitapları ve Makaleler

Arat, R. R. (1987). Türk ilmî transkripsiyon kılavuzu. *Reşit Rahmeti Arat Makaleler Cilt I* (ss. 32-68). (Sertkaya, O. F., Haz.). Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.

‘Arif Hikmet (2014). *Tezkire-i Şu‘arâ (inceleme-çeviriyazı-indeksli tıpkıbasım)*. (Erdem, S., Haz.). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Atacan, M. (2014). *Hafız Mehmet Tahir Efendi divanı (inceleme-metin)*. Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Ayar, T. (2005). *Sahhâflar Şeyhi-zâde Mehmed Es‘ad Efendi’nin “Üss-i Zafer” adlı eserinin transkripsiyonu ve değerlendirilmesi*. Yüksek lisans tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.

Aydemir, İ. A. (1989). *Refi‘ Âmidî dîvânı (edisyon-kritik)*. Yüksek lisans tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.

Bağdatlı İsmail Paşa (1945). *Keşf-el-Zunun Zeyli - İzâh al-Maknûn fî al-Zayli ‘Alâ Kaşf al-Zunûn ‘an Asâmî al-Kutubi va’l-Funûn* (C. 1). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

“Bais Ahmed”. (1977). *Türk dili ve edebiyatı ansiklopedisi, devirler-isimler-eserler-terimler* (C. 1, ss. 299). İstanbul: Dergâh Yayınları.

Beklerim, E. (1956). *Emin Mehmet Yenişehirli divanı (edisyon kritik ve transkripsiyon)*. Mezuniyet tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Beydilli, K. (2012). Vak‘a-i Hayriyye. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (C. 42, ss. 454-457). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Bilgin, O. (2013). Yazma. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (C. 43, ss. 369-373). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Çiftçi, Ö. (1996). *Fatîn Davud - Hâtimetü’l-Eş‘âr (Fatîn tezkiresi)*. Doktora tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.

Çöğenli, M. S., Şafak, Y. ve Toparlı, R. (1992). *Divânçe-i Es‘ad Paşa - Erzurum Esat Paşa camii’inin bânisi*. Erzurum: Fen Edebiyat Fakültesi Ofset Tesisleri.

Ergun, S. N. (1936-1945). *Türk şairleri*. İstanbul: Sühulet Basımevi.

Gerçek, S. N. (1942). *Türk temaşası - meddah, karagöz, ortaoyunu*. İstanbul: Kanaat Kitabevi, Ahmet Sait Matbaası.

Güneş, M. (2023). XVI. yüzyıl şairi Halife Çelebi’nin bilinmeyen Dîvân’ı. *Avrasya İncelemeleri Dergisi*, 12(2), 117-147.

- Hâfez-e Shirazî (1387). *Divân-e Hâfez*. Based on Manuscripts of 9th Century H. compiled by Salim Neysâri. Tehran: Sokhan Publishers.
- Halim Giray (2013). *Gülbün-ü Hânân (Kırım hanları tarihi) [değerlendirme-metin-tıpkıbasım]*. (Başer, A. ve Günaydın, A., Haz.). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Avrasya Enstitüsü.
- Halîm Girây (2019). *Gülbün-i Hânân (Kırım tarihi)*. (Gültekin, İ., Haz.). Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü.
- İnalcık, H. (1997). Giray. *İslâm Ansiklopedisi* (C. IV, ss. 783-789). Eskişehir: Milli Eğitim Bakanlığı.
- İpekten, H., İsen M., Toparlı R., Okçu N. ve Karabey T. (1988). *Tezkirelere göre divan edebiyatı isimler sözlüğü*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- İsen, M. (1998). Hoca Neş'et. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (C. 18, ss. 191-192). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- İsen, M., Bilkan A. F. ve Işınso-Durmuş T. (2012). *Sultanların şiirleri şiirlerin sultanları*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Karapanlı, G. (2005). *Mekkî Divanı ve tahlili*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kaya, Ş. (2019). *Konya Bölge Yazma Eser Kütüphanesindeki Hatay 1049 numaralı şiir mecmuası (inceleme-metin ve mestap'a göre tasnifi)*. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kaya-Yiğit, B. (2022). 18. yüzyıl divan şairi Ahmed Bâ'is ve Divançesi. *DTCF Dergisi*, 62(1), 296-359.
- Kutlar, F. S. (2020). Mustafa Sâmi Bey. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (C. 31, ss. 354-356). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Kütükoğlu, M. S. (2013). *Osmanlı belgelerinin dili (diplomatik)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Mamaş, İ. C. (1965). *Divançe-i Bâis*. Mezuniyet tezi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türkoloji Bölümü, İstanbul.
- Mehmed Süreyya (1996). *Sicill-i Osmanî* (C. 4). (Akbayar N., Haz.), (Kahraman, S. A., Eski Yazıdan Aktaran). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Ni'metullâh-ı Velî (1391). *Dîvân-ı Şâh Ni'metullâh-ı Velî*. bâ-mukaddime-i Sa'îd-i Nefsî. Tehran: Mu'essese-i İntişârât-i Nigâh.
- Ocak, T. (1997). Labial hı'nın çeviriyazıda yazımı sorunu. *Çağdaş Türk edebiyatına eleştirel bir bakış - Nevin Önberk armağanı* (ss. 167-172). (Ölmez, M., Haz). Ankara: Simurg Yayınları.
- Öz, T. (1949). Selim III.ün sırkatibi tarafından tutulan ruzname. *Tarih Vesikaları*, III(15), Mayıs 1949, 183-199.

- Özcan, T. (2003). Mekkî Mehmed Efendi. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (C. 28, ss. 577). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Özdemir, F. M. (2015). *Servet Dîvânı (inceleme-metin)*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sâ'ib-i Tebrîzî (1370). *Dîvân-ı Sâ'ib-i Tebrîzî*. be-kûşîş-i Muhammed-i Gahremân. Tehran: Şirket-i İntişârât-i İlmî ve Ferhengî.
- Serdaroğlu, G. (1992). *Es 'ad Muhlis Paşa ve Divançe'sindeki tasavvufî remizler*. Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Şahin, E. S. (2004). *Keçeci-zâde İzzet Molla'nın divanları: Bahâr-ı Efkâr ve Hazân-ı Âsâr*. Doktora tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Şahin, K. (1989). Ahmed Feyzi. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (C. 2, ss. 67-68). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Şen, F. M. (1995). *Beylikçi İzzet Bey Divanı (inceleme-metin)*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tulum, M. (2011). *XVII. yüzyıl Türkçesi ve söz varlığı*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Urfî-yi Şîrâzî (1378). *Kulliyât-ı 'Urfî-yi Şîrâzî*. be-kûşîş ve tashîh: Muhammed Veliyyu'l-Hakk-ı Ensârî. Tehran: İntişârât-i Dânişgâh-ı Tehran.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1977). Osmanlılar zamanında saraylarda musiki hayatı. *Belleten*, CLI(161), 79-114.
- Üzgör, T. (2002). Ba'is. *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi* (C. 2, ss. 152). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Zengin, A. (2018). *Bâ'is, hayatı, edebî kişiliği ve divançesi (şekil ve muhteva özellikleri-metin)*. Yüksek lisans tezi, Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Giresun.

A NEWLY IDENTIFIED MANUSCRIPT COPY OF DIVANÇE-I BAIS AND APPENDICES

ABSTRACT

Kassabzade Ahmed Bais was a poet who lived in the mid-eighteenth and early nineteenth centuries. The only source that gives information about his biography is Shaykh al-Islam Arif Hikmet Bey's tezkires of poets. He was born in Mihaliç, Bursa, completed his education in Istanbul, and travelled to Vize-Saray in Rumelia to teach Halim Geray Khan. After serving in various positions, he died in Maraş in 1215 (1800-1801) according to Bagdatli Ismail Pasha. According to the information given by Ârif Hikmet Bey, his only known work is his *Divan*. The manuscript copy of this work registered in Istanbul University Rare Works Library is in the form of a divancha. Three separate studies have been conducted on this manuscript copy by İdil Can Mamaş, Akın Zengin and Bilge Kaya-Yiğit. In the manuscript of Istanbul University Rare Works Library, there are 1 qasida, 2 müseddes, 1 tahmis, and 57 ghazals belonging to Bais. This article focuses on a newly discovered manuscript from Çorum Hasan Paşa Manuscript Library, shedding light on unpublished poems by Bais and offering fresh insights into his life. With a total of 124 verses, this manuscript unveils 2 previously unpublished qasidas, 1 kita-i kebire titled qasida, 1 tahmis, 3 historical kıtas, 37 ghazals, 8 kıtas, 7 matlas, and 4 müfreds by Bais. It's come to light that Bais was indeed one of Hodja Neşet's students, and he composed odes dedicated to Shahbaz Geray Khan and Sünbülzade Vehbi. He crafted historical couplets using abjad calculation for the birth of İsmail Begzade Mehemed Beg, the appointment of Shaykh al-Islam Mekki Mehemed Efendi to the office of mashihat, and the completion of *Asım İnşası Zeyli*. Moreover, he authored nazirs to Persian poets such as 'Urfi-i Shirazi, Saib-i Tabrizi, and Hafız-i Shirazi. Additionally, this newly identified manuscript has allowed for the correction of some inaccuracies found in previous studies. The identity of the person known by the epithet Kevakibzade, to whom Bais presented poems, has been revealed. Although it was stated that he wrote a verse to a ghazal by Fazıl-ı Enderuni, it was understood that the relevant ghazal was a verse to Hafız Hacı Tahir Efendi's poem. Bais is an important poet who, while being a poet nourished by tradition, explores original expressions and imaginations and writes poems under the influence of the Sebk-i Hindi movement.

Keywords: Old Turkish Literature, Bais, Divançe-i Bais, Sebk-i Hindi.